

Zalaegerszegi füzetek 7.

Csomor Erzsébet
1956 ZALAEGERSZEGEN

Zalaegerszeg, 2001

Zalaegerszegi Füzetek 7.

Sorozatszerkesztő: Kapiller Imre

Szerkesztő: Csomor Erzsébet

Lektor: Szokolczai Attila

Számítógépes szedés és tördelés: Ekler Márton, Pintyőke Gábor

A sorozat borítója Bogár Csaba, Kotnyek István
valamint a Magyar Nemzeti Múzeum
fotóinak felhasználásával készült

A borítón Balla Vince fotója:
Tüntetés a zalaegerszegi Csány szobornál 1956. október 25-én

Borítóterv és tipográfia: Orbán Ildikó

ISBN 963 00 8270 5
ISSN 1418-5407

Kiadja
a Millecentenáriumi Közalapítvány
Zalaegerszeg, Kossuth Lajos u. 17-19.
Felelős kiadó: Gyimesi Endre

Tartalomjegyzék

Zalaegerszeg az ötvenes években.....	7
A forradalom előzményei	17
A forradalom kezdete	25
A forradalom idején alakult szervezetek, testületek.....	34
A Városi Forradalmi Tanács megalakulása.....	34
A Megyei Nemzeti Bizottság megalakulása.....	44
A koalíciós pártok újjászervezése.....	46
A Megyei Nemzeti Bizottság újjáalakítása.....	48
Szabad a sajtó	55
Pedagógus Forradalmi Tanács.....	58
Munkástanácsok	60
A forradalom leverése.....	73
A karhatalom	86
A megtorlás	90
A forradalom utóélete.....	95
Röplapok	98
Dokumentumok	103
Időrendi áttekintés	131
Névtár.....	136
Életrajzi adatok	140
Rövidítések jegyzéke	152
Jegyzetek.....	156

*„Nem egészen precíz meghatározás,
de jól illik Zalaegerszegre:
hórihorgas kamasszá nőtt város,
viseletes ruháját toldozzák-foldozzák,
pedig az új is nagyon elkelne már.”¹*

Zalaegerszeg az ötvenes években

Zalaegerszeg erdős, szőlős, gyümölcsös dombok között fekvő délnyugat-dunántúli település, Zala megye székhelye. Az 1945 előtt kis hivatalnokváros az ötvenes évek ipartelepítésének következtében felduzzasztott középváros lett. A lélekszám 1949-ben 15.159, ami 1957 elejére 13 %-kal emelkedett. A lakosságnövekedés a természetes szaporodáson túl, a vidéki ipartelepítés következtében, a munkahelyek számának növekedésével a környező falvakból történő áttelepülésekkel, valamint a fegyveres testületek – honvédség, rendőrség – betelepítésével indokolható.²

Az itt élők 25 %-a földműves, 23 %-a ipari munkás, 30-a % köztisztviselő, 9 %-a vállalati alkalmazott, 8 %-a önálló kisiparos, 2 %-a kereskedő, 3 %-a nyugdíjas.³

A háború előtt jelentős számú munkaerőt foglalkoztató üzem nem találunk Zalaegerszegen, 1945-ben a vármegye alispánjához írt polgármesteri jelentés csak 9 „gyárszerű ipari üzem”-ről tesz említést. A kommunista hatalomátvételt követően a tulajdonviszonyok megváltozása a kisüzemek tulajdonosait érintette, akik műhelyeiket teljes felszereléssel együtt „felajánlották” az államnak, aminek következtében megszűnt a magánipar.⁴ Így lett Németh János és Németh Gábor kályhások üzeméből Cserépkályhagyár, Lendvay Pál asztalos üzeméből Asztalosipari Vállalat, Haász Margit és Györgyfalvay János vegytisztítók üzeméből zalaegerszegi Kelmefestő és Vegytisztító Vállalat stb.

A gazdálkodási, termelési kérdések ezekben az években adminisztrációs ügyekké degradálódtak, a polgármester 1950. január 1-

jei jelentése szerint az érintettek „örömmel és megnyugvással” fogadták a „kapitalizmus és a magánszektor háttérbeszorítását”.⁵

A kommunista diktatúra nem elégedett meg a nagyvállalatok és kisüzemek államosításával, a rendszer újabb és újabb ellenséget kreált. A velük szemben lefolytatott nagy hatású kirakatperek egyike a megyét érintő, Zala egyik legjelentősebb iparága, az olajipar vezetői és munkatársai elleni 1948 őszén indított ún. MAORT-per volt. Az eljárást Dr. Papp Simon geológus a Magyar Amerikai Olajipari Rt. volt vezérigazgatója és társai ellen konstruálták az „olajtermelés szándékos szabotálása” és a „népi demokrácia megdöntésére” törekvés vádjával.

A Rákosi-korszak ipartelepítési politikájának első zalai nagyberuházása a Zalaegerszegen 1951. december 18-án felavatott Ruhagyár volt. Az indulásakor 1200 munkást foglalkoztató üzemben három év múlva az ipari tanulókkal együtt a dolgozók létszáma elérte a 2000 főt. 1952 augusztusában megkezdődött a zalai Kőolajfinomító építése, majd 1953 őszén a Sajt-és Vajgyár ünnepélyes átadása történt meg.

A mezőgazdaság szovjet típusú kollektivizálása Zala megyében 1948-ban kezdődött. Az akadozó szervezés ellenére 1949-ben Zalaegerszegen két termelősövetkezeti csoport alakult: Neszelejben – a Deák-család egykori birtokából – „Sarló-Kalapács”, Nekeresden pedig „Haladás” elnevezéssel. A két csoport 1950. augusztus 20-án egyesült egy termelősövetkezetté „Dicsőség Sztálinnak” néven; 74 családdal 118 fővel, 670 hold területen gazdálkodtak.⁶ Öt év alatt a belépett családok száma 79-re emelkedett, a közös földterület 1 holddal nőtt, az 1956-os forradalmat követően azonban mindössze 11 család maradt a tsz-ben 139 holdnyi területen.

Rákosiék politikájának következtében a parasztság terhei 1948-tól ugrásszerűen megnöttek. Az önállóan gazdálkodók helyzetét lehetetlenné tette a magas beszolgáltatási kötelezettség. Ők az áldozatai a hírhedt „padlássöprés” éveiben megrendezett gazdasági koncepciós pereknek. A Zalaegerszegi Járásbíróság jelentése szerint 1952. január 1. és május 15. között – öt hónap alatt – 93 településéről 292 személy ellen kezdeményeztek eljárást „közellátási bűncselekmény” miatt.

Zalaegerszegen 1951-ben 143 kuláknak bélyegzett gazdát tartottak nyilván, akikről a kor pártretorikájának megfelelően, a Városi Tanács júniusi vb ülésének jegyzőkönyvében a következőket olvashatjuk: „minden munkát jól elvégeztek, nem mintha sztahánovista kulákok akarnának lenni, hanem érzik, hogy közel vannak a tűzhöz, és hamar megégetik magukat.”⁷

A politikai intézményrendszer gyökeres átalakulása az 1947-es „kékcédulás” választások után következett be. Az 1945-ös választásokon a megyeszékhelyen második helyet szerzett SZDP, és az utolsó előtti helyre szorult MKP egyesítése Zalaegerszegen 1948. május 12-én történt meg, majd alig három hét múlva a hónap utolsó napján a két párt megyei bizottsága egybeolvasztásával megalakult a Magyar Dolgozók Pártja Zala Megyei Bizottsága.⁸

Az 1945-ös választásokon Zala megyében és a megyeszékhelyen is fölényes győzelmet szerzett FKgP 1948-ban az MKP által sikeresen ellehetetlenített pártok sorsára jutott, 1949 elején a Demokratikus Néppárt megszűnése következett be.

A kommunisták a hatalom kizárólagos birtokosai lettek. Az „új társadalom” felépítését a korábbi berendezkedés teljes tagadásával képzelték el. 1950-ben a Szovjetunió tanácsainak mintájára megalakultak a tanácsok, melyek „a régi imperialista közigazgatási rendszert formailag végleg megszüntették, és lehetővé tették, hogy a nép intézze ügyeit”.⁹ Az iskolázott tisztviselők helyébe a politikai megbízhatóság kritériumai alapján kiválogatott káderek kerültek. 1949-ben, még a tanácsválasztások előtt Mikula Szigfrid polgármestert – amint azt az alispán jelentéséből megtudjuk – az MDP álláspontjának megfelelően „paraszt származású, gyári munkásnő (Siklósi Mihályné) váltotta fel a polgármesteri székben, aki munkájával már eddig is eredményesen befolyásolta a városi dolgozók viszonyát a munkához, a munkafegyelmhez.”¹⁰ Az üreسدésben lévő fogalmazói állást egy téglagyári munkásfiatal, Szabó László töltötte be, akiről az alispán a korabeli propagandisztikus hangnemben a következőket jelentette: „lendületes munkájával és közvetlen, demokratikus magatartásával úgy a közönséggel, mint kartársaival megszerettette magát”.¹¹ A megváltozott helyzetben a város vezetésének olyan, további munkáskáderekre volt szüksége, akik az „új szellemű”, „bürokrácia mentes” hivatali gé-

pezetet képesek működtetni. Ennek megfelelően a városi tanács minden osztályvezetői és csaknem minden helyettesi pozícióját közigazgatási gyakorlattal nem rendelkező új káder töltötte be. A tanács 91 tagjából 63 volt párttag, foglalkozás szerinti összetételük a következőképpen alakult: 45% munkás, 40 % dolgozó paraszt, 8% értelmiségi, 7% egyéb.¹²

A hivatali apparátus cseréjével az új rezsim új attribútumai jelentek meg. Bizalmas utasítás szerint – mint az országban mindenütt – a zalaegerszegi hivatalok, intézmények bélyegzőin lévő Kossuth-címert 1950. január 1-ig népköztársasági címerre kellett cserélni. A rendelet vonatkozott a közintézmények címtábláira, nyomtatványokra, anyakönyvi kivonatokra, az autók rendszám-tábláira stb. is.¹³

A háború után évtizedben a megyeszékhely számára a közművesítés hiánya jelentett – közegészségügyi szempontból is – égető problémát. A csatornahálózat kiépítése csak 1959-ben kezdődött, az évtized elején a város sem ivóvízvezetékekkel, sem szennyvízvezető csatornával nem rendelkezett, 6 km kivételével a szennyvíz minden tisztítás nélkül a felszínen, útmenti árkokban folyt a Zalába.¹⁴ A kutak vízminősége sem felelt meg a higiéniai követelményeknek,¹⁵ un. házi vízvezeték is csak néhány hivatali épületben, iskolában és lakóházban létezett. A belterületen lévő utak mindössze 1/6-a bírt szilárd burkolattal, a város utcáinak több mint a fele burkolat nélküli, teljesen kiépítetlen, földes út volt. A gyalogjárdákat tekintve, az 55 km-ből mindössze 11,5 km-t fedtek be téglával.¹⁶ Nyáron por lepte be a várost, az esős hónapokban vastag sárréteg nehezítette a közlekedést.

A munkahelyek számának gyors növekedése miatt halaszthatatlanná vált a megyeszékhely bekapcsolása a gyorsabb, korszerűbb, kényelmesebb távolsági forgalomba. E folyamat első lépése a Szombathely és Zalaegerszeg közötti közvetlen vasúti összekötés megteremtése volt, majd 1955 januárjától állandó autóbuszjárat indulhatott Zalaegerszeg és Budapest között, ugyanis a kedvezőtlen közlekedés-földrajzi elhelyezkedés miatt a fővárost vasúton 6-8 órás utazással (átszállásokkal) lehetett csak megközelíteni.¹⁷ A járatot elsősorban az üzemek vezetői és műszaki szakemberei vették igénybe, 80-100 fő között volt azoknak a száma, akik

naponta Budapestre utaztak. Ez év tavaszán a helyijáratú busz-forgalom is megindult a városban.¹⁸ Kezdetben egy busz közlekedett a vasútállomás és a Marx tér (ma Kazinczy tér) között, később a távolabbi részeket és a város környékét is bekapcsolták, megkönnyítve a vonzaskörzetből ingázó munkások bejárását. A helyijárat megindításával egyidőben a Kovács Károly térről – köz-tisztasági és egészségügyi szabályokra hivatkozva – kitiltották a fogatolt – szarvasmarha- és lófogatú – járműveket.

Az ötvenes évek torzult gazdaságpolitikájának következtében – a termelés erőltetett növelésének időszakában – az infrastrukturális beruházások Zalaegerszegen is alacsonyak voltak. A létszámemelkedés nem járt együtt a városi lét tényleges jellemzőinek fejlődésével. A munkahelyek számának gyors növekedése meghaladta a lakásférőhelyek számát, a lakásviszonyok ebben az évtizedben rosszabbak voltak az országos átlagnál. A háborús események következtében a polgármester-helyettes jelentése szerint 81 lakás vált lakhatatlanná, 243 szenvedett kisebb-nagyobb sérüléseket.¹⁹ A magánlakás-építkezés a háború utáni években szinte teljesen leállt, csak a megrongálódott házakat igyekeztek helyreállítani. Mindehhez hozzájárult, hogy a meglévő lakásállományból a természetes elhasználódás következtében évente átlag 30 vált lakhatatlanná. Az évtized elején Zalaegerszeg lakóházainak 15-20%-a elavult, nedves, düledezőfélben lévő épület volt, a nagycsaládok zsúfoltan éltek, 21 család élt veszélyes létesítményben.²⁰ „A honvédség idetelepítése előtt is nagyon súlyos lakásproblémák voltak a városban. A háború után rengeteg ember maradt itt, akik Erdélyből és máshonnan menekültek. Iszonyú körülmények között éltek, de a régi lakók is, mert a menekülteket el kellett helyezni. Volt olyan eset, ahol az eredeti háztulajdonoshoz még két családot telepítettek”²¹ – tudjuk meg Pék József visszaemlékezéséből.

A Ruhagyár létesítésével tömeges építkezés is beindulhatott, és jelentős előrelépésnek számított a hároméves terv keretében állami beruházással megépült „pontház” 1951 őszi átadása, azonban a szociális problémák továbbra is megoldatlanok maradtak. A városközpontban sok lakást alakítottak át a felduzzasztott ügyvitel céljaira, és az 1951-es „tervív” lakásépítési koncepciója szerint²² is a városban dolgozó munkáskáderek, a honvédség és karhatalmi ala-

kulatok családtagjai²³, az újonnan alakult vállalatok dolgozói, valamint a környező falvakból bevándoroltak részére kellett elsősorban lakást biztosítani.²⁴ Ezekben az években – az előbb említettek következtében – a lakáshiány olyan méreteket öltött, hogy azokat, akiket foglalkozásuk nem kötött a városhoz, – nyugdíjasok,²⁵ ellenségesnek tartott korábbi vezetők²⁶ – és „akiknek a megyeszékhelyen tartózkodása nem volt feltétlenül indokolt”, a kommunista vezetés kitelepítette a környező falvakba. A megyéből, elsősorban a Jugoszláviával határos településeken élő, kuláknak nyilvánított, vagy a „népi demokrácia” számára „veszélyes” családokat alföldi kényszerlakhelyekre telepítették.

1945 és 1954 között Zalaegerszegen 131, 1956-ig mindössze 364 lakás épült.²⁷ A lakásínség okozta feszültséget tovább növelte a meglévő otthonok szűkös alapterülete, a komfort hiánya; fürdőszobával mindössze 15%-uk rendelkezett. Ezen a helyzeten próbált enyhíteni a Jákum utcai tisztasági kádfürdő, ahol négy fürdőszoba állt a lakosság rendelkezésére, azonban a fürdő higiéniai állapota nem felelt meg a közegészségügyi követelményeknek.

A kereskedelem államosítása következtében akadozó közellátás, az áruhiány miatti állandó sorbaállás,²⁸ majd az alapvető fogyasztási cikkekre 1951 elején bevezetett jegyrendszer,²⁹ – ami az egész ország területén meghatározta a dolgozók havi fejadagját – tovább csökkentette a lakosság amúgy is alacsony életszínvonalát. A várost 17 körzetre osztották, és hangos híradón keresztül értesítették a körzetek lakóit a jegyek kiosztásáról.³⁰ Magasabb kvótája volt a nehéz fizikai munkát végzőknek és a vezető beosztásúaknak, s mint a Megyei Tanács Kereskedelmi Osztályának 1951 augusztusában a város vezetéséhez küldött íratából kitűnik, kivételezett helyzetben voltak a fegyveres testületek tagjai is, mert eszerint „sertéshúst további intézkedésig csak a honvédségnek és az Államvédelmi Hatóság részére lehet kiadni”.³¹

Pék József, a városi tanács akkori titkára az élelmiszerhiányról jellemző eset mesélt: „Az ötvenes évek elején súlyos ellátási problémák voltak a városban. Egy alkalommal a piacról összesereglett asszony nép özönlött át a tanácsháza elé. Hangosan kiáltoztak, baj van, az üzletekben nincs zsír. Mondtam, engedjék be őket, majd megpróbálom csitítani a hangzavart, de bent az épületben is kia-

báltak, hogy éhen halnak. Hagytam, hogy kibeszéljék magukat a lépcsőházban, aztán kértem őket, várjanak egy kicsit. Felhívtam a Nagy Pistát³² a vállalatnál és kértem, azonnal intézkedjen, vigyene az élelmiszerboltokba zsírt. Ő megígérte, hogy rövidesen szállítanak. Így sikerült az asszonyokat megnyugtatnom, hogy a Farkas bácsi³³ boltjában hamarosan lesz zsír. Ezek után szép nyugodtan, minden szitkozódás nélkül elmentek.”³⁴

A háború után a város vezetése egyik legfontosabb feladatának az egészségügyi ellátás újbóli megszervezését tekintette. Zalaegerszegen a fekvőbetegek gyógyítását ekkor a 270 ágyas megyei kórház látta el. A betegbiztosító intézetek államosításával a Petőfi utcai székházba a kórház járóbetegeket ellátó rendelőintézete költözött.³⁵ A város lakosságának egészségügyi ellátásáról 1951-ben 43, 1952-ben 46 orvos gondoskodott, a körzeti orvosi hálózat megindulásával 1951-ben 4, 1952-ben 6 körzeti orvos végzett gyógyító, preventív feladatokat.³⁶

A kommunista diktatúra éveiben a politikai intézményrendszer átalakítása mellett új ideológia kizárólagosságának megteremtése, a „szocialista átnevelés” vált központi kérdéssé. Az ifjúság nevelésének, az oktatásnak fontos szerep jutott. A „káros nézetek” leküzdésére, a szocialista tudat kialakítására új tantervek léptek életbe, a tankönyveknek a szovjet típusú iskola igényeit kellett kielégíteni, a városi iskolákban is az orosz lett a kötelező idegen nyelv. Beiskolázásnál, gimnáziumi felvételnél előnyt jelentett a munkás és dolgozó-paraszt származás.³⁷

Zalaegerszegen az iskolák államosítása 1948 szeptemberében, a katolikus egyház által fenntartott Notre Dame Tanítónőképzővel kezdődött. Az intézmény szeptembertől, mint Állami Tanítónőképző működött. A tantestület világi tagjai tovább taníthattak, de az apácák helyére új pedagógusok kerültek. A tanárok egy része a hatalom kiszolgálójaként ateista propagandával igyekezett meggyőzni a végzős növendékeket, azokat, akiket korábban a nővérek oktattak.

Az államosítást követő hónapban a képzőből több diákot kizártak. Valójában mi volt az eset hátterében azt a visszaemlékezésekből tudjuk meg. Október 29-én a képző folyosóján lévő hirdetőtáblára valaki egy vallásos jelmondatot írt fel. Ugyanezen a napon a

kollégiumban lévő falújságra kifüggesztették a közelgő november 7-e plakátját, amit éjszaka valaki pirossal bemázolt. Ma jelentéktelennek tűnő események köré az iskola vezetése olyan forgatókönyvet konstruált, melynek alapján az iskolából tíz diákot eltávolítottak úgy, hogy három tanulót a zalaegerszegi Állami Tanítónőképzőből, négy tanulót az összes líceumból és négy tanulót – közöttük Kovács Annát – az ország összes középiskolájából kizártak. Az ő eltávolítása valószínűleg összefüggött avval, hogy édesapja Kovács Ferenc, 1945-ben az FKgP, 1947-ben a Demokrata Néppárt országgyűlési képviselője volt. A diáklánnyal szembeni retorzió minden bizonnyal a család, illetve az édesapa ellen irányult, a szankciók alóli felmentő határozatot csak 1974-ben kapta meg. Két tanárnőt, mint feltételezett felbujtót a tanítástól felfüggesztettek, egyiküket az iskolai oktatástól véglegesen eltiltottak.³⁸ Feltételezhető, hogy a frissen államosított, egykori felekezeti iskolában az új vezetés már tanév elején összeállította az eltávolítandó tanulók listáját, s csak az alkalomra vártak, illetve ilyet provokáltak. A diktatúra szolgálóként egyetlen feladatuk volt, hogy elrettentő példát statuáljanak. A képző államosítása és a diákok elleni retorziók traumájából még fel sem ocsúdott a város, mikor ez év decemberében a zárda építésében tevékeny részt vállaló a város egykori plébánosa Mindszenty József ellen is koncepció eljárás indult, mellyel a hatalom a papság megtörését és a hívek megfélemlítését igyekezett elérni.

Zalaegerszeg két elemi és két polgári iskolájából 4 általános iskola létesült. Így lett 1950-ben a volt Polgári Fiúiskolából Petőfi Sándor Általános Iskola, az Ady úti Központi Általános Iskola 1951-től Dózsa György Általános Iskola, a Polgári Leányiskolából Ady Endre Általános Iskola. A szerzetesrendek feloszlásával – mint már említettük – a Notre Dame Tanítónőképzőből Állami Tanítóképző lett, gyakorló általános iskolája mint Ságvári úti iskola működött tovább. Három középfokú oktatási intézmény működött a városban, a Közgazdasági Technikum, az Állami Deák Ferenc Gimnázium, és a Pedagógiai Gimnázium.

A város első nyilvános könyvtára, amely díjtalanul kölcsönzött, 1946-ban nyílt meg³⁹ – elsőként a megyében – 2 ezer kötettel a régi városházán, melynek állománya az 1950-ben megkezdett ún.

közművelődési könyvtárhálózat kiépítéséhez, majd az 1952. október 5-én megnyílt 1505 kötetes Zala Megyei Könyvtár létrehozásának alapjául szolgált. A könyvtárban, – 1955-ben 1707 beiratkozott olvasónak 22 ezernél több kötet állt rendelkezésére, azonban a könyvállomány növekedésével nem volt arányban az olvasók számának emelkedése. „Szükséges volna, hogy a megyei, a városi és a járási tanácsok dolgozói legalább legyenek tagjai a könyvtárnak és főképpen azok az elvtársak, akik hivatva vannak irányítani a város és a megye művelődési életét”⁴⁰ – olvasható Fülöp István könyvtárvezető beszámolójában, amely finom utalás a már említett vezetők iskolázatlanságára.

Az évtized elején korszerű mozi nem működött a városban, az alkalmi vetítőhelyeken – volt Katolikus Ház, Arany Bárány – az előadások zömét a kor ideológiai elvárásának megfelelő szovjet és magyar filmek tették ki. Hosszú előzmények, több éves előkészület után 1950-ben nyitotta meg kapuit a Göcseji Múzeum.

Zalaegerszezen az 50-es évek „kultúrforradalmát” az üzemeknél, vállalatoknál alakult kultúrscsoportok⁴¹ „vitték győzelemre”, az ideológiát brosúrákkal, népszerűsítő előadásokkal és a tudományos ismeretterjesztés különböző formáival kellett a munkások, parasztok és nem utolsósorban a városi lakossághoz eljuttatni. A sajtó hamis képet festett arról, ami az országban történt. A Zala című megyei napilap retorikája a „rémhírterjesztés”, a „dühödt reakció”, „klerikális reakció” minden válfaja ellen buzdított. Dicsőítették a népi demokrácia kulturális vívmányait, ünnepelték a begyűjtésben élenjárókat, szidták a kulákokat. A város meghatározott területeit, utcáit „politikai felkészültség” és „szociális hovatartozás” alapján választott népnevelők⁴² járták, a heti munkaterv szerint megtartott gyűlésekről hangulatjelentéseket készítettek. Az egyik összejegyzésről készített beszámoló így hangzik:

„Népnevelői jelentés, vasúti ONCSA telep. A beszélgetés során ismertettük a február 24-i Pártkongresszus jelentőségét és lényegét, majd külpolitikai eseményekkel foglalkozva párhuzamot vontunk a háborús uszítók és gyűjtogatók provokációi és a béketábor, továbbá a demokratikus népköztársaságok építő munkája között.”⁴³

A proletárdiktatúra éveiben a politika az élet minden területét uralta. Az emberek elvesztették döntési lehetőségüket, a szabadságból kollektívizmus, a munkából munkaverseny lett. A rendszer lelkesedést követelt kifosztott áldozataitól, lelkes himnuszokat önmaga dicséretére.

Rákosi Mátyás 1950. februárjában Zalaegerszegre látogatott. Ez alkalomból, mint azt az alispán jelentéséből megtudjuk – nemcsak a város politikai elitjének, hanem a lakosságnak is – „megmutatta azt az utat, melyen haladnunk kell, hogy a szocializmust építhessük”.⁴⁴

*„Aki szívében viseli a megyeszékhely sorsát,
aki nemcsak megélni, de élni is akar Zalaegerszegen,
az aggódom ismételteti a kérdést:
mikor lesz végre nagykorú – nem csupán
területrendezési vonatkozásban,
de – szellemi téren is ez a város...?!”⁴⁵*

A forradalom előzményei

„**H**ogy az októberi események előtt változott a politikai vonal, helyesebben szólva némi lazulás és feszültebb légkör volt, azt az újságokból, napi sajtó – Irodalmi Ujság – híreiből a köztudatba kiszivárogyva mindenki érezte”.⁴⁶

Zalaegerszegen, hasonlóan a többi vidéki kisvároshoz, 1956 nyarán, koraőszén alig volt jele annak, hogy komoly változások vannak készülóban. A fenti idézetben említett újsághírek is csak szeptember elején jutottak el a lakossághoz. A budapesti Petőfi Körben zajló vitákról a vidéki sajtó alig számolt be, a megyei napilap legfontosabb hírei az őszi begyűjtési és aratási munkákról szóltak.

A zalaegerszegi értelmiség ismert találkozóhelyén, a TTIT-ben⁴⁷, illetve az Értelmiségi Klub összejövetelein kevesen vettek részt, a megszokott, ismerős arcok elmaradtak, esténként néhány kártyázón kívül alig akadt látogató. A meghirdetett programok, beszélgetések, felolvasások érdektelennek bizonyultak. A Rákosi-korszak szellemsorvasztó légkörében az okokkal mindenki tisztában volt, az értelmiségnek elege volt a funkcionárius nyelvbe becsomagolt felületes társalgásból. Társadalmi érintkezés alig volt, a félelem ült az embereken, meg kellett tanulni, kinek mit lehet mondani. Júliusban Dezső János, a lap munkatársa „Beszéljük meg” címmel vitaindító cikkel próbálta felrázni a város lakosságát. Dezső arra a kérdésre várt választ, mi az oka annak, hogy a zalai írókon, újságírókon és 4-5 állandó hallgatón kívül az irodalmi es-

tek iránt nincs érdeklődés, Zalaegerszegen nem történik semmi. A vitaindító cikk nem bizonyult hatástalannak. Egy hét múlva „Legyen irodalmi élet a megyében” címmel a Zala elemző írást közölt Rákosi Gergely tollából, aki válaszában úgy fogalmazott „nem volt »jó hír«, amit a hallgató elvihetett volna magával”.⁴⁸ A rendezvényeket ezért Budapestről meghívott, jónevű, ismert írók jelenlétével próbálták a szervezők színesebbé, vonzóbbá tenni, de ezeknek az estéknek a szépséghibáját a klubot látogató közönség ismerte: a párt beszervezett, felkért hozzászólók segítségével irányította a rendezvényeket. Ritkán előfordult, hogy az olajozott fogaskerekek közé homok került. Ilyen homokszemese volt Rákosi Gergely hozzászólása a Szabó Pál⁴⁹ estén. Az akkor már ismert zalai író felszólalásában valódi, irodalmi vitát igénylő kérdéseket tett fel, amire sem Szabó Pál, sem a jelenlévő első titkár, Dénes István, sem a „hozzászólók” nem számítottak.

Az irodalmi életről szóló polémiában a változás szele csak szeptemberben vált érzékelhetővé, ekkor volt az értelmiségi politikáról szóló júliusi párthatározat megyei vitája.⁵⁰ Szeptember 5-én szerdán, a néhány hete hozott rendelkezés vitaestjén – szokatlan módon – zsúfolásig megtelt a zalaegerszegi TTIT klub. „Érthető és indokolt volt tehát az érdeklődés, mely a vita iránt megnyilvánult, helyénvaló és megnyugtató a véleményeknek az a szabadon szárnyaló és őszinte hangja, melyet oly hosszú ideig sajnálattal nélkülöztünk értelmiségi dolgozóink megnyilatkozásaiban.”⁵¹ – tudósított az összejövetelről a Zala. A közel három órán át tartó rendezvényen Varga Gyula, a megyei pártbizottság titkára nyitó szavai után egymást követték a felszólalók. Simonffy Emil, a tanítóképző tanára a pedagógusok alacsony fizetéséről, a nevelőket érintő sérelmekről beszélt. „Tanári hitelünket jónéhányszor elvesztettük már diákjaink előtt – mondotta, – mert tankönyveink alapján olyat kellett tanítanunk, ami nem felelt meg a valóságnak, s erről tanulóink meg is győződtek.” Kovács József, az Általános Gimnázium igazgatója felszólalásában a pedagógusok súlyos lakáshelyzetét, utazási nehézségeit említette. A megyei napilap újságírójának véleménye szerint „az elhangzottak amellet tanúskodnak, hogy időszerű a határozat, olyan kérdéseket tárgyal, melyeknek rendezése a demokratizálódás, a törvényesség helyreállítása, a haladó kultú-

ra fejlődését gátló tényezők kiküszöbölése idején tovább már nem halasztható.”

A Petőfi Körben zajló viták szele lassan elérte a várost. Az országos sajtóból – Irodalmi Ujság, Művelt Nép, a párt hivatalos lapja, a Szabad Nép – a vidék értelmisége is egyre több információhoz jutott. A zalai Írócsoport óvatosan reagált az írók közgyűlésére. Az elmúlt években végzett alkotómunkájukat elemezve szolid önkritikát gyakoroltak, nem átalították elismerni, hogy a pártirányítás hibáit és fejlődést gátló hatásait csak a „Központi Vezetőség júliusi határozatának tükrében látjuk teljes mértékben.”⁵² Ugyanakkor az Írószövetségről úgy vélekedtek, „csak akkor válthatja valóra a hozzáfűzött reményeket, ha lenini szellemben az irodalom pártosságának oldaláról vitatja meg irodalmunk helyzetét és hozza meg döntéseit”.⁵³ A jég akkor tört meg, amikor az Irodalmi Ujság október 13-i számában „A fiatalok kérdeznak, Lukács György válaszol” című cikk pozitívan értékelte a Petőfi Kör dogmatizmus elleni harcát. A TIT irodalmi szakosztálya és a Hazafias Népfront szervezői úgy gondolták, a következő irodalmi estre olyan ismert íróat hívnak meg, aki tájékozott a Petőfi Körben zajló vitákról. A meghívást a szem- és fültanú Pándi Pál⁵⁴ kapta, és október 20-án, a megszokottnál népesebb közönség előtt beszélt a hazai szellemi és politikai életet érintő legfontosabb kérdésekről, legfrissebb hírekről.

Sokak számára az irodalmi kérdéseknél lényegesen izgalmasabb események történtek 1956 nyarán a városban. Július 13-án pénteken délután a Budapest-Szombathely-Zalaegerszeg között közlekedő utasszállító repülőgépet eltérítették, és Nyugat-Németországba vitték.⁵⁵ A gépen 15 utas és 4 főnyi személyzet tartózkodott, közöttük a zalaegerszegi Ruhagyár két dolgozója is. A gépel-térítők „kényszer alkalmazásával” átvették a repülőgép vezetését és az eredeti menetiránytól eltérve Nyugat-Németországba vitték. A személyzet és öten az utasok közül nem maradtak az „imperializmus fészkében”, úgy döntöttek visszatérnek Magyarországra. Egy hét múlva érkeztek haza, közben Bécsben sajtótájékoztatót tartottak az eltérítés körülményeiről. A gépen dulakodás közben megsérült két zalaegerszegi utas – Szántó György, a Ruhagyár fő-

mérnöke és Komáromy Károly, a gyár műszaki osztályvezetője – a budapesti Koltói Anna kórházban kapott orvosi ellátást.

A Zala október 16-i keddi száma ebben a félévben már másodszer, ismét a Budapest-Szombathely-Zalaegerszeg között közlekedő repülőgép elleni támadásról adott hírt. A repülő eltérítésére Rábahidvég felett tettek kísérletet, de a gépen utazó karhatalmisták ártalmatlanná tették a „támadókat”, visszatértek Szombathelyre, a géprablókat letartóztatták. Érdekes az újságíró végkövetkeztetése az esettel kapcsolatban, hiányoznak az ócsárló, fenyegető kifejezések, ehelyett arra figyelmeztet, „biztosítani kellene a lehetőséget a fiataloknak, öregeknek, hogy utazhassanak, lássanak világot, ismerjék meg az embereket. Akik pedig kint akarnak életet alapítani, azok menjenek. De ne repülőgéppel és a békés utasok testi épségének veszélyeztetésével”.⁵⁶

Zalaegerszeg a budapesti forradalom hírére három napos fáziskéséssel reagált, a megyei pártvezetés reménykedett, ha „megyénk messze esik a fővárostól közhangulat terén is”, talán fel tudják tartóztatni a forradalmat.

Október 23-án látszólag megszokott életét élte a város, a Zala is megszokott hangnemében tudósított az őszi betakarítás állásáról. A dolgos hétköznapi munkáját csak a rádió tudósításai törtek meg, az utcákon kisebb csoportokban tárgyalták a sajtó híreit. A pártvezetés gyorsan reagált a budapesti tüntetés hírére. Este az MDP megyei irányítói kibővített rendkívüli ülésen értékelték a fővárosban történeteket, ahol Szigeti István II. titkár pesti útjáról hazaérkezve beszámolt az egyetemisták megmozdulásáról. Gerő rádióban elhangzott beszédével a vb tagok nem értettek egyet, határozat született arról, hogy Gerő mondjon le.⁵⁷ A megbeszélés után a vb táviratot küldött az MDP Központi Vezetőséghez, Dénes István megyei I. titkár pedig telefonon felhívta a pártközpontot, és elmondta, a megyei vezetés nem ért egyet Gerő beszédével, mert az nem értékeli reálisan a helyzetet, és nem ad választ a felmerült kérdésekre. A vb tagok nevében a Központi Vezetőség azonnali összehívását követelte – mert az jelenlegi összetételében nem áll a helyzet magaslatán – és új Politikai Bizottság megválasztását, mert bizalmatlanok a jelenlegi PB-vel szemben.⁵⁸

A végrehajtó bizottság egyetértett „a legszélesebb néptömegek azon követelésével, hogy Nagy Imre elvtársat a Központi Vezetőség azonnal vegye vissza a párt és az állam felső vezetésébe.”⁵⁹ Ez a helyzetértékelés arra enged következtetni, hogy a helyi pártvezetésen belül lehetett egy reformer szárny, amely megpróbált gyorsan alkalmazkodni a megváltozott helyzethez. Amennyiben volt ilyen, Dénes nem tartozott ehhez, mert szereplése a helyi forradalmi eseményekben ennek a feltételezésnek ellentmond.

A pártvezetők úgy határoztak, hogy a rendkívüli helyzet fennállásáig naponta üléseznek, minden várható és váratlan eseményre felkészülnek, mivel a fővárosi tüntetések hatására vidéken is megmozdulásokra számítottak.

Ezen a napon a városban lévő fegyveres testületek tagjai – a kiegészítő parancsnokságokon és az alakulatoknál⁶⁰ is – csak annyit tudtak a budapesti eseményekről, amennyit a sajtó és a rádió híradásaiból tudni lehetett, vagyis a pesti diákok tüntetést szerveztek, amit a kormány először betiltott, de később engedélyezett, s a fővárosban hatalmas tömegtüntetés vette kezdetét. A laktanyában feszült volt a légkör. Az ezred parancsnoka, Borka Zoltán a honvédelmi minisztériumban volt értekezleten, helyettese szabadságon volt, az itthon lévő parancsnokok pedig hiába érdeklődtek, a HM ügyeletesétől azt a választ kapták, „hallgassa a rádiót, abból mindent megtud”. A rádió közleményei azonban csak fokozták a bizonytalanság érzését. A katonák nem látták a budapesti felvonulást, nem tudhatták a fegyveres harc hogyan tört ki.⁶¹

Másnap október 24-én a budapesti események hatására a helyőrségparancsnokok első intézkedése a városban lévő laktanyák és raktárak védelmének biztosítása volt. Hajnalban a 33. lövész ezred parancsnoka riadót rendelt el, az ezred reggel 9 órára teljes harc készenlétségben volt. Az utakat lezárták, csak a munkásokat szállító teherautóknak engedetek mozgást. Délután, 13 óra 35 perckor a megyei pártbizottságtól érkezett utasítás értelmében a Budapestről érkező kocsikat fel kellett tartóztatni, hogy „ellenforradalmi elemek” ne érkezhessenek a városba, viszont a közellátás biztosításához a pártbizottság engedélyével az élelmiszerszállító autók szabad mozgást kaptak.⁶² A tüzér ezred parancsnoka is riadóztatta alakulatát, és biztonsági okokra hivatkozva a város font-

sabb pontjaira – posta, nyomda, városi tanács, megyei tanács, pártbizottság – honvédségi megerősítést küldött. Délután az alakulatoknál gyűléseket tartottak, s hasonlóan a párt értékeléséhez, ellenforradalomnak ítélték a felkelést. A tisztek „éberségre és egységes fellépésre” figyelmeztették a katonákat.⁶³

Ezen a napon a rendkívüli helyzet miatt a Zala Megyei Tanács VB, a DISZ Zala Megyei VB és a Hazafias Népfront Zala Megyei Bizottsága is ülést tartott. A megyei párt vb október 23-i értékelésével ellentétben a Megyei Tanács táviratot küldött a Központi Vezetőségnek és a Minisztertanácsnak, amelyben elítélte budapesti „fasiszta csőcselék magatartását”,⁶⁴ a másik két szervezet is – az MDP KV álláspontjával megegyezően – „az ellenforradalmi terrort elkövető banditák támadása” ellen tiltakozott.⁶⁵ A zalai sajtó képviselői is úgy látták „megyénk lakossága munkájával és magatartásával bizonyítja, hogy elítéli az ellenforradalmi eseményeket, és reménnyel várja a párt és a kormány kibontakozást hozó intézkedéseit”⁶⁶ – olvashatjuk az október 24-i napilapban.

A rádió és a helyi sajtó torzított híradásai gyanút keltettek a lakosságban. Az emberek az elmúlt évtizedek alatt megtanultak a sorok között olvasni, a hatalom szitokáradata nem ébresztett féltelmet, a pártretorika unásig ismert megbélyegző jelzőivel nem lehetett félrevezetni a lakosságot. A városban futótűzként terjedtek az egyetemisták tüntetéseiről szóló hírek, a vasutasok vörös csillagos sapka nélkül érkeztek szolgálatba, több épületről leverték a vörös csillagot; úgy látszik az események alakulása szempontjából a Budapest-vidék közötti kilométerek már nem jelentettek távolságot.

A zalaegerszegi tanítóképzőben is a pesti tüntetés volt a beszédtéma a tanárok és a diákok között. A következő nap – október 25-én – már nem lehetett rendes tanítási napot tartani, a képzősök felbolydult hangulatban voltak, az órák feszült légkörben teltek. Olaj volt a tűzre a délutánra összehívott DISZ gyűlés⁶⁷, a kedélyeket nem lehetett a régi szólamokkal lecsillapítani. A rádióban elhangzott Nagy Imre beszéd⁶⁸ hatására kérelemmel fordultak a kormányhoz és a DISZ központi vezetéséhez, melyben a pesti fiataloknak, akik a felkelésben részt vettek kegyelmet és am-

nesztiát kértek.⁶⁹ A gyűlés után egyértelműen megfogalmazták saját követeléseiket, melyeket a következő pontokba foglaltak össze:

- Amnesztiát az elfogott forradalmároknak!
- Vezető állásokba megfelelő képzettségű embereket állítsanak!
- Tisztítsák meg az országot a haladást gátló erőktől!
- Vonják ki a szovjet csapatokat hazánkból!
- Vonják felelősségre azokat, akik a vérontás okozói voltak!
- Engedjék szabadon a még mindig a Szovjetunióban tartott hadifoglyokat!
- Tegyék lehetővé az ifjúság külföldi tanulmányi kirándulásait!
- Egyetértünk a budapesti egyetemisták követeléseivel!⁷⁰

A diákok DISZ gyűlésén történeteket nem lehetett a falakon belül tartani, a városban kisebb-nagyobb csoportosulásokban folyt a hírek lázas megbeszélése, az üzemekben, vállalatoknál, munkahelyeken pedig szervezték a másnapi tüntetést.

A nap folyamán nemzeti színű keretben megjelent a Zala Rendkívüli kiadása is a legfrissebb hírekkel. Ezek között olvasható a megyei párt VB-nek a Központi Vezetőséghez küldött újabb távirata, melyben a pártvezetés „...kollektívája nagy lelkesedéssel és megkönnyebbüléssel üdvözi a Politikai Bizottság határozatát Gerő Ernő elvtárs felmentéséről és Kádár János elvtárs megbízatásáról. Meggyőződésünk szerint ezzel elhárul az utolsó akadálya annak, hogy a párt megoldja azokat a súlyos bel- és külpolitikai kérdéseket, amelyek a jelenlegi válságot felidézték.”

A budapesti és az országos eseményekről a honvédségi alakulatok – mint azt a jelentésekből megtudjuk – továbbra is a rádió híradásaiból értesültek, a tisztek panaszkodtak, hogy „tájékoztatást ezekben az időkben máshonnan nem kaptunk”.⁷¹ Amikor a Kosuth Rádióban 12 óra 32 perckor elhangzott hírek után közleményben szólították fel az ország lakosságát a nemzeti színű zászló kitűzésére⁷², a kiegészítő parancsnokság jelentései szerint „többnyire magyarságukra hivatkozva ki is tűzték volna a zászlót”, de az előjáró parancsnokság utasítását meg kellett várni, csak azután takar-

ták le az épületén lévő népköztársasági címet, és tűzték ki a nemzeti lobogót.

Délután Dénes István, a megyei pártbizottság első titkára magához kérte a lövészezred parancsnokát, és megtárgyaltak a pártvezetés szempontjából az adott helyzetben legfontosabbnak látszó kérdéseket:

- Szorosabb kapcsolat a parancsnokság és a pártbizottság között.
- Naponta 2-3 óránként tájékoztassák a megyei pártbizottságot.
- Ügyelni kell a provokációs parancsok vételére, adására.
- Tüntetés esetén mi a teendő.
- A parancsnokok minden nap kétszer jelenjenek meg a pártbizottságon.⁷³

Alig fejeződtek be az első titkárral folytatott megbeszélések, az ezredparancsnokot este fél tízkor felkereste a városi vb elnökhelyettese, aki elmondta, olyan információhoz jutott, miszerint a Gépipari Vállalat dolgozói a városban már több helyen is szervezik a másnapi tüntetést, az Autójavító Vállalat épületéről már leverték a munkások a vörös csillagot. A parancsnok ekkor értesítette Dénest, egyeztették a másnap reggeli megbeszélés időpontját és megnyugtatta az első titkárt, hogy „a 26-án várható tüntetés elfojtására több tisztból és harcosból álló csoport lett szervezve, akik a rendelkezésre álló rohamlövegekkel a tömeget szétoszlassák.”⁷⁴

*„Legyen az első és az azt követő napok emléke
városunk történetének legszentebb ünnepe, és
Nektek zalaegerszegi fiatalok,
életek legszentebb cselekedete.”⁷⁵*

A forradalom kezdete

Október 26-án a hajnali órákban készenlétbe helyezték a lövészezredet. Reggel 7 órakor az ezred parancsnoka és az első titkár tájékoztatták az alakulatokat a városban történő előkészületekről. Úgy határoztak, amennyiben tüntetők vonulnak a Pártbizottság elé,⁷⁶ az épület biztosítására a bent tartózkodó ávosok „csak Dénes elvtárs utasítására tüzeljenek.”⁷⁷

A hatalom minden erejével azon volt, hogy feltartóztassa a forradalmat, de igyekezete haszталannak bizonyult, és ezen a napon Zalaegerszegeen – és a megye több településén is – a diktatórikus hatalommal szembeni tüntető felvonulások kezdődtek. Reggel a Közgazdasági Technikum diákjai is az előző napok pesti eseményeit tárgyalták az udvaron, a tantermekben a vidékről bejáró tanulók a vasútállomáson hallott híreket mesélték. „Meglépetés volt, hogy Pesten forradalom van, mert Nagylengyelben nem volt rádiónk” – emlékezett vissza a technikum egykori diákja.⁷⁸ Feszültséggel teli várakozásban kezdődött meg tanítás. „Hubay tanár úr tartotta az első órát. Az volt a szokás, hogy a tanítás elején mindig énekeltünk, általában valamilyen népdalt, s a napot a Köztársasági himnusszal zártuk. Ezen a reggelen a tanár úrral a Szózatot énekeltük, felemelő érzés volt, tudtuk, ez jelent valamit. Az órát sem lehetett megtartani.”⁷⁹ A tantestület tanácstalan volt, az igazgató a megyei tanács oktatási osztályát hívta fel telefonon, mit tegyen ebben a helyzetben, a gyerekek ugyanis a Csány szoborhoz akartak menni. Az oktatási osztályon azt javasolták, küldjék haza a diákokat. Az iskola tanári kara ezt felelőtlennek tartotta, féltették a gyerekeket, hiszen a tanulók többsége a város környéki falvak-

ból járt naponta, a közlekedés bizonytalan, s ha elengedik őket, biztosan részt vesznek a tüntetésben, ráadásul felügyelet nélkül. A tantestület végül is látva a diákok elszánt akaratát, úgy határozott, hogy engedélyezik a felvonulást. Úgy 9 óra lehetett, amikor először mentek ki az utcára a gyerekek. Tanári kísérettel zárt sorokban a Csány szoborhoz vonultak, ahol a Szózatot és a Himnusz elénekeltek, majd visszamentek az iskolába.

Ezen a reggelen az Állami Gimnáziumba is forrongó hangulatban érkeztek a tanulók, 8 órakor az iskola előkertjében mintegy 200 diák kint állt, néhányan az épület homlokzatán lévő vörös csillogót próbálták leverni. Ostoros Károly, az iskola testnevelés szakos tanára a diákokra parancsolt, mindenki vonuljon az épületbe. Az igazgató is figyelmeztette a gyerekeket, csakhogy a diákok eufórikus hangulatát nem lehetett csillapítani, a tanítás lehetetlenné vált, a gyerekek az osztályokból engedély nélkül jöttek-mentek, nemzetiszínű szalagot tűztek a sapkájukra, látszott, a felvonulás elkerülhetetlen. Eldöntendő volt, a tanári kar engedélyezi-e, és akkor tanári felügyelet mellett lesznek a gyerekek. Tudták, hiába tiltják, a diákság úgyis felvonul, csak éppen felügyelet nélkül. Ezt a kockázatot – hasonlóan a másik iskolához – nem merték vállalni. Megállapodtak abban, hogy minden osztály az osztályfőnök vezetésével vonul fel. A tanulók már felsorakoztak a sportpályán, mikor az igazgató megjelent és a városi tanács elnökének üzenetét tolmácsolta, aki megtiltotta felvonulást. Nagy zúgolódság támadt, látszott, a diákok hajthatatlanok, szándékukat megváltoztatni nem lehet. Ekkor Ostoros Károly így szól hozzájuk: „Gyerekek, a ti szimpátia tüntetésekhez hozzájárulunk, de azt kérjük tőletek, hogy a felvonulás szép rendben történjen meg. Magatok közé ne engedjétek idegeneket, jelszavakat ne kiabáljatok, mert ilyenkor a forradalom alatt elő szoktak bújni a csatornából a patkányok, akik minden szép eszmét be szoktak mocskolni”.⁸⁰ Az igazgató végül is a tanácsi vezetés tiltása ellenére engedett.

Eközben a Munkácsy út sarkán az AKÖV dolgozói Kossuth címerrel, Petőfi képpel, nemzeti színű zászlóval álltak indulásra készen. Kisvártatva egy munkásokkal megrakott busz jött ki a vállaltól, többen felszálltak, majd az Ady úti iskolához⁸¹ mentek, ahol a Gépipari Vállalat munkásai már hangosan követelték a diá-

kok kivonulását: Gyertek ki! Gyertek ki! – skandálták. A tanulók az iskola ablakából a hívásra válaszoltak: Nem engednek ki! A tüntető munkások szinte már beszakították az Ady út felőli ajtót, amikor az igazgató falfehéren végigrohant az osztályokon, s azt mondta: Csináljatok valamit! Csináljátok úgy, mintha sorakoznátok! A tanulók erre a szóra vártak, rohantak az udvarra, zászlókkal felsorakoztak, a tanárok két oldalról melléjük álltak. „Menjünk, de legyen eszetek” – figyelmeztette őket az iskola vezetője és elindultak az Iskolaköz-Ady út-Marx tér-Kossuth út-Vasútállomás útvonalon.⁸² A Marx téren csatlakoztak a gimnázium tanulói is.

Mialatt a diákok és munkások ujjongó kedvvel, eufórikus hangulatban vonultak végig a városon, Fülöp István,⁸³ Varga Ferenc⁸⁴ és Turáni Dezső,⁸⁵ – akiket felháborított a Megyei Tanács VB-nek a sajtóban is megjelent távirata – a tanács elnökéhez, Török Lajoshoz mentek, és arról tárgyaltak, hogy az elnök vonja vissza a távirat szövegét,⁸⁶ „tekintettel arra, hogy a hivatalos értékelés akkor már az ellenkezőjét állította”.⁸⁷ Az elnök Fülöpéknek erre ígéretet tett, s mire a megbeszélés befejeződött a tekintélyes tömeggé szerveződött felvonulók a Megyei Tanács elé értek. Éljen a haza! Oroszok menjenek haza! Éljen a magyar ifjúság! Aki magyar tartson velünk, Gerő többé nem kell nekünk!⁸⁸ – zúgta a tömeg és követelték a tanács dolgozóinak csatlakozását. Az elnök és a dolgozók egy csoportja be is beállt a felvonulók közé és együtt haladtak tovább. Az utcákon járőröző katonáknak odakiáltottak: Álljatok fegyverrel mellénk! Az elfojtott, egészséges nemzeti érzés szabad áramot kapott. „Ki tudja hányszor és hányszor zúgott végig a felbecsülhetetlenül nagyra nőtt tömeg ajkán a Kossuth-nóta, Kossuth üzenete. Ezer és ezer szabad torokból tört fel diadalmas erővel ezen a ködös, borús, de mégis mámorító délelőttön a dal... Éljen a magyar szabadság, éljen a haza... De nem is az a fontos, hogy hányszor énekelték végig a lelkes éljenzésektől kiszáradt torokkal a dalt. A megkapó és mámorító az volt, hogy együtt voltak ebben a felvonulásban a néppel a megye vezetői is. Vezetők és vezetettek együtt vonultak a szent szabadság lázában és a megye vezetői a délelőtti folyamán többször is kinyilatkoztatták, hogy élére állnak a helyes követelések kivívásáért indított munkának.” – tudósított a megyei lap.⁸⁹

Kossuth-nóta hangjaival értek az állomáshoz. Az épületen már nem „dísztett” a vörös csillag, leverték a vasúti munkások, és a „nemzeti béklyó” jelképe, az un. felszabadulás emlékmű ledöntéséhez készülődtek. Először valaki a leverte a feliratot, majd egy gépkocsi és egy dömper az oszlop mellé állt. Ezután Bognár István létrára mászott, drótkötelet akasztott a kötömbbe és elkezdtek vontatni. A drótkötél többször elszakadt, mígnem egy Gellénházáról érkezett teherautóval tett újabb próbálkozás után az emlékmű elvált talapzatától, és nagy robajjal a földre zuhant. Hochreiter Ernő ekkor egy Kossuth képet erősített a szabad talapzathoz,⁹⁰ majd a tüntetők elénekelték a Himnuszt. A Megyei Tanács elnöke lelkesítő beszédet mondott, alkalmi szónokok olvasták fel követeléseiket, melynek főbb pontjai az ország függetlenségének helyreállítása, a szovjet csapatok távoztása, teljes amnesztia, demokratikus alapon nyugvó kormány alakítása voltak. Az állomásnál a gimnazistákhoz csatlakoztak a tanítóképzősök is, és a diákok együtt követelték a fakultatív nyelvoktatás bevezetését. „Követelik, mert elégtelennek tartják, hogy jelenleg középiskoláinkban egyedül és kizárólag az orosz nyelv tanulása a kötelező. ...Ne zárják el előlünk a lehetőségét, hogy megtanulhassuk Goethe, Schiller, Moliere, Racine, Schakespeare, Walter Scott nyelvét, illetve, hogy írásait eredetiben élvezhessük,[...]hiszen a legegységesebb jogok közé tartozik annak szabad megválasztása, hogy ki melyik nyelvet akarja megismerni...”⁹¹ Innen a diákok együtt vonultak a Csány térre. „Mintha 1848. március 15. szelleme támadt volna fel! Nemzeti-színű zászlók alatt, Kossuth címerekkel, Petőfi és Kossuth képével vonult a tömeg.”⁹² A szobornál rögtönzött ünnepségen elénekelték a Himnuszt, a Szózatot, majd a tömegből valaki bekiabálta: „hol van egy értelmiségi, aki el tudja szavalni a Nemzeti Dalt?” A felhívásra Szerencsés Rudolf, a tanítóképző tanára – akiről diákjai tudták, hogy szépen mond verset – szavalta el. Ezután a képzősök ismertették a MEFESZ⁹³ Egyetemi Nagygyűlése által Budapesten, október 22-én megfogalmazott 14 pontból álló felhívást,⁹⁴ melyet saját 2 pontból álló követelésükkel egészítettek ki.⁹⁵ Ezt még a nap folyamán átadták a Zala szerkesztőségének kinyomtatásra.

Pék József így emlékezett a felvonulásra: „Az Állatforgalmi Vállalat a sarkon volt, a Csány szoborral szemben. Mi az ablakból néztük, amint ment a tömeg. Kétkedve figyeltem, uram Isten mi lesz itt. A háború jutott eszembe és az az érzés kerített hatalmába, miért kell az embernek elveszni. Az egyén valamilyen formában vagy irányítja a sorsát, vagy alkalmazkodik a lehetőségekhez. Kétkedve néztem, mi értelme van ennek a hangoskodásnak, úgy is meg fognak oldódni a dolgok. Az volt az érzésem, itt előbb-utóbb úgymint rendszerváltozás lesz, csak ki kell böjtölni. A történelem engem is tanított, igaz volt a latinoknak: *historia est magistra vitae*, ezt mindig szem előtt tartottam. Haza is mentem, sajnálkozva mi lehet ebből.”⁹⁶

A térről a gimnazisták visszamentek az iskoláikba, a tanítóképzősök pedig a megyei pártházhoz – ma a Zalai Hírlap Szerkesztőségének épülete – ahol a DISZ titkár vezetésével néhány főből álló küldöttséget szerveztek az első titkárhoz, Dénes Istvánhoz. Mikor Dénes fogadta őket, átadták az október 25-én megtartott rendkívüli DISZ-gyűlésen megfogalmazott, a DISZ megreformálására vonatkozó pontjaikat azzal a kéréssel, hogy Dénes juttassa el a Központi Vezetőséghez. Ezután képzősök is visszamentek a kollégiumba.

Az állomásról különböző korú és foglalkozású férfiak és nők lelkes, többszáz fős csoportja a megyei bíróság épületéhez indult ki szabadítani a börtönből a foglyokat. Menet közben ledöntötték Zalaegerszeg akkor ismert cukrászdája – a pontház⁹⁷ – előtt álló Hamburger szobrot,⁹⁸ a felvonulás útvonalába eső középületekről leverték az elnyomás jelképét a vörös csillagot és a népköztársasági címet. A börtön elé érve a politikai foglyok kiadatását követelték. A parancsnokságot ez nem lepte meg, mert előző nap értesítették őket a győri börtön kiürítéséről, amit a karhatalom nem tudott megakadályozni.⁹⁹ A megyei ügyészség elnökével megbeszélték, hogy Zalaegerszegen, hasonló esetben a politikai letartóztatottakat fegyverhasználat nélkül szabadon engedik.

A tömeg vezetőjével, Varga Ferencsel közölte a parancsnok, hogy nincs kifogása a foglyok szabadon bocsátása ellen, de válaszszerint maguk közül egy 5-6 tagú bizottságot, akik az ügyészségen majd tárgyalnak a rendszer üldözöttjeinek szabadlábba helye-

zéséről. A tömeg egyre türelmetlenebb volt, csak a parancsnok fenyegető ordítozása akadályozta meg az ajtó beszakítását.¹⁰⁰ Közben a tárgyalások eredményre vezettek, a foglyok kiszabadultak, közülük többen az örök ruhaellátmányából kaptak szabaduló ruhát. A sikertől megmámorosodott tüntetők az államvédelmisek retteggett székházához vonultak, kiszabadították a politikai okokból jogfosztott rabokat. Miután a börtön előtti téren csillapodott a hangulat, a kiszabadultak közül többen visszamentek papírjaikért, holmi-jaikért. A csoporthoz egy lelkes egyetemista csatlakozott és szóba elegyedett a börtönparancsnokkal. Gúnnyal és megvetéssel beszélt a kommunizmus diestelen bukásáról, amikor az egyik kiszabadult fogoly derűsen a következő kis rigmust faragta: „Hideg szoba üres gyomor, hatméteres Sztálin szobor, meleg szoba teli gyomor ilyen pici Trumann szobor (kb. 6-7 cm mutatott).”¹⁰¹

A rabok kiszabadítása után a tüntetők felfokozott hangulata csillapodott, a tömeg széjjeloszlott, de délután 3-4 óra között a megyei MDP székház előtt ismét összegyűlt a város népe, egybehangzóan követelték az első titkár Dénes István lemondását. Dénes kiment a párház erkélyére és ezt kiáltotta a tömegnek: „Ha nem akarjátok, hogy vér folyjon, tűnjetek el”.¹⁰² Az épület földszintjén Szecsődi Sándor hadnagy és katonáinak feladata volt, hogy megakadályozzák a tömeg behatolását. A pártfunkcionáriusokat is felfegyverezték, mert hiába torlaszolták el a földszinti bejáratot, az épület erkélye melletti zászlórúdon, fehér zsebkendővel a kezükben, többen felmáshztak, és az erkélyen keresztül próbáltak bejutni, lemondásra bírni Dénest, aki a tömeg nyomásának engedve néhány perc múlva be is jelentette lemondását. A tüntetők ekkor felszóltották Dénest, ha egyetért követeléseikkel, jöjjön velük, semmi bántódása nem lesz. Az első titkár azt válaszolta, egyetért a követelésekkel, de nem hajlandó lejönni a nép közé. A székház előtt egyre feszültebbé vált a helyzet. A kapkodó pártvezetők és az államvédelmis tisztek telefonon szinte percenként adtak más-más utasítást a honvédségi alakulatoknak. „A párt vb ebben az időben segítséget kért a he[ly]ő[rség] p[arancsnok]ságtól, mivel az odavezényeltek erőtleneknek bizonyultak. A h[atár]őrségtől meg is érkezett egy szakasz, mely közvetlen a tömeg mögött szállt le a gépkocsiról és vezényszóra töltötte be fegyverét.”¹⁰³ A tüntetők ezt

látva közrefogták a katonákat, nemzeti zászlót adtak a kezükbe. Úgy tűnik, a népnek hatalma volt a fegyverek fölött, a kivezényelt szakasz visszament a laktanyába. Dénes és Pálinkás sürgetésére azonban rövid idő múlva, Wágner Ferenc őrnagy 5 rohamlöveggel és Halász Ferenc százados „különleges csoporttal” érkezett a pártház védelmére, a tömeg „szétverésére”. Az alakulatoktól kivezényelt katonák a Kálvária-temető előtti téren át, végig a városi strand kerítése mellett félkörbe fogták a tüntetőket. A tankok a temető és a strand közötti úttesten álltak. Feladatuk a következő volt: „A harcokocsikkal a tömeg irányába szüntessék meg a csoportosulást és biztosítsák a pártbizottság épületében lévő személyek sérthetlenségét.”¹⁰⁴ Dénesék még mindig nem érezték biztonságban magukat, újabb erősítést kértek. A 33. lövész ezred parancsnoka ekkor utasította az ÁVH épületének védelmére kiküldött Tompa hadnagyot és a vele lévő szakasz katonát, hogy ők is induljanak a pártház védelmére. Tompák elindultak, akikhez csatlakozott egy 15 fős ÁVH-s tisztekből és nyomozókból álló csoport is. A szakasz ködgyertyával volt felszerelve. A pártbizottsághoz érve, kb. 20 méterre a tömegtől Tompa megállította csoportját, és békés tüntetőket szétoszlásra szólította fel. A tömeg nem mozdult, ekkor a katonák eldobták a ködgránátokat, és megrohmozták a tömeget.

A pártház folyosóján kiáltás hangzott: Ne lőjtek! Ne lőjtek a népre!¹⁰⁵ Az épület emeletéről tüzet nyitottak, a kivezényelt katonák közül Telenkó János honvéd, és Németh Imre a Tejipari Vállalat sofőrje a helyszínen életét vesztette.¹⁰⁶ Csatári Jenő zalaegerszegi, Németh Erzsébet andráshidai lakosok, valamint Halmos Zoltán, Kelemen László, Lelkes Ferenc és Vass Károly munkások súlyosan megsebesültek.¹⁰⁷ A pártház előtti lövöldözés után a pánikba esett pártvezetők – Dénes István, Szigeti István, Pálinkás Ferenc – és az ÁVH-sok, tartva attól, hogy a tömeg ellenük fordítja a hadsereget, a BM Zala Megyei Főosztály szovjet tanácsadóján keresztül a Kőrmenden állomásozó szovjet alakulathoz fordultak segítségért. Az oroszoktól azt a választ kapták, hogy „megfelelő erejű szovjet segítséget nem tudunk adni, kevés meg nem ér semmit.”¹⁰⁸ Az első titkár ezután Borka Zoltánhoz, a helyőrség parancsnokához fordult segítségért, aki ebben a bizonytalan helyzetben azt tanácsolta, legbiztosabb, ha este a pártbizottság munkatársait

az ÁVH épületébe szállítják. A VB viszont nem tartotta célszerűnek, hogy az államvédelmi tisztek és a pártvezetők Zalaegerszegen maradjanak, azt javasolták, hogy családtagjaikkal együtt hagyják el a várost. Dénes „K” vonalon megkísérelte elérni Piros László altábornagyot, azonban közölték vele, hogy a „belügyminiszter elvtárs pihen, nem lehet zavarni.”¹⁰⁹ Ezután Kádárral próbálta felvenni a kapcsolatot, vele sem sikerült, viszont Apró Antallal beszélt, aki azt a választolta, „intézkedjenek saját belátásuk szerint”.¹¹⁰ Ugyanezt tanácsolta Bartos Antal belügyminiszter-helyettes is. Tehát a menekülés mellett döntöttek, de úgy, hogy a városban maradnak. „1956. október 27-én reggel virradóra 4 órakor a zalaegerszegi áv. operatív állomány, vezetők és beosztottak, 42 fő a titkos iratokkal együtt a határórlaktanyába költözött”.¹¹¹ A határőrség azonban nem vállalt felelősséget értük, a honvédség sem szavatolta biztonságukat, ezért „még ezen a napon 2 ponyvás Csepel teherautón a lakatanyából átszállították a körmendi BM Járási Osztályára valamennyiüket.”¹¹² A magukkal vitt iratokkal kapcsolatban úgy döntöttek, hogy „ha menthetetlen meggyújtjuk.” Egy visszaemlékezőtől az iratok sorsáról a következőket tudtuk meg: „Sok hívás után az ÁVH-n utol értem Dénes Istvánt. Mondták: azonnal hívjuk. Kb. 10 perc múltán jött a telefonhoz, közben a következőket hallottam: Elégetni! Azt is elégetni! Azokat visszük! Ezek már beszédes információk voltak.”¹¹³

Az esetről a Szabad Győr Rádiója október 28-án számolt be: „Pénteken egész napos békés tüntetés zajlott le Zalaegerszegen. Este több ezres tömeg vonult fel a megyei pártbizottság épülete elé, ahol a megyei pártbizottság vezetőinek lemondását követelték. A követelésnek fegyverroppogás lett a vége. A megyei pártbizottság volt első titkára, Dénes István a tömegre lőtt és lövetett. Aljas tettet követte másodtitkára. Az eredmény: egy honvéd, aki megtagadta a parancsot, hogy a tüntetők közé lőjjön, a helyszínen meghalt. Egy gépkocsivezetőt, aki szolgálatát teljesítette, s a tejeskocsit vezetette, hogy a város dolgozóinak biztosítsák a szükséges élelmiszert, a gépkocsiban érte a találat. A helyszínen mind a ketten meghaltak. Ezenkívül négy ember súlyosan megsebesült.

A megye, Zalaegerszeg dolgozói és a forradalmi munkástanács követeli: állítsák törvény elé a gyilkosokat és kapják meg méltó büntetésüket”.¹¹⁴

A tragikus esemény miatt október 30-án az MDP városi vezetése felhívásban fordult Zalaegerszeg összes pártszervéhez. A párttagoknak szóló üzenetben elítélték a megyei pártvezetést, akik súlyosan felelősek az elmúlt napok eseményeiért „elsősorban Dénes István, aki ahelyett, hogy a dolgozók követeléseit magáévá tette volna, a tömegekre lövetett”, és vele együtt Szigeti Istvánt, aki vel „cserbenhagyták a pártot”. Felszólítottak minden alapszervezeti tagot, támogassák a Városi Forradalmi Tanács utasításait.

*„Liturgikus hasonlaltal élve,
mintha mindenkit megérintett volna
a forradalom Szentlelke,
ősszel volt Pünkösöd Magyarországon.”¹¹⁵*

A forradalom idején alakult szervezetek, testületek

A Városi Forradalmi Tanács megalakulása

Zalaegerszegen, október 27-re szombatra virradóra, a pártház előtti lövöldözést követően, a Megyei Tanácson Török Lajos a tanács elnöke és egy tisztekből álló csoport egész éjjel tárgyalt és „katonai diktatúra” bevezetését fontolgatták. Még ezen éjszaka megegyezést születt arról is, hogy a két alakulat tagjai – 33. lövész ezred, 32. tüzér ezred – megválasztják a Forradalmi Katonai Tanácsot. A tisztek a tárgyalásokról kb. hajnali 4 órakor értek vissza a laktanyába, ahol a legénységi étkezdébe hívták össze a két ezred katonáit. A tisztek egy csoportja nem érezte biztosnak a hirtelen megváltozott helyzetet, érdekük azt kívánta, olyan „becsületes kommunistákból” alakuljon meg a tanács, akiknek személye garancia arra, hogy minden döntés joga továbbra is a jelenlegi parancsnok kezében maradjon. A választás ennek megfelelően történt meg. A katonák többsége állást foglal a Központi Vezetőség azon határozata mellett, miszerint a „Néphadseregnek fegyverrel kell harcolni az ellenforradalmi bandák ellen.”¹¹⁶ Ebben megerősítette őket a hadosztály parancsnok-helyettese, Fejes alezredes véleménye, akinek parancsa szerint „a tömeggel az erő nyelvén kell beszélni és minden olyan cselekményt, mely a Népköztársaság megdöntésére irányul fegyverrel kell elfojtani.”¹¹⁷

Az alakulatoknál hajnalban történt eseményekről a város civil lakossága nem tudott, és nem ismerték a fegyveres testületek hozzáállását sem a forradalmi eseményekhez.

Reggel a városi tanács rölapjai lepték el a várost, és hangosbeszélőn adták híről a vállalatok, üzemek és hivatalok dolgozóinak hogy egy-egy képviselőt küldjenek – válasszanak – a Városi Forradalmi Tanács alakuló ülésére, melyet 9 órakor tartanak a tanács épületében lévő Petőfi DISZ klubban. A megadott időpontban mintegy 10-15-en lehettek, ezért a Városi Tanács elnöke Nagy György a megállapodott a jelenlévőkkel, hogy 11 órakor fog kezdődni az ülés.

A diákok folytatták az előző napon megkezdett tüntetést. Reggel az Állami Gimnázium tanulói az igazgató és a tanári kar engedélyével, Ostoros Károly tanár úrral ismét a Csány szoborhoz mentek, elénekelték a Himnusz, Károlyi Gyula a gimnázium tanulója elszavalta a Nemzeti Dalt, majd békésen visszatértek az iskolába.

A gimnazisták felvonulásával nagyjából egy időben vállalatok, hivatalok dolgozói – korra-nemre való tekintet nélkül – férfiak és nők, idősek és fiatalok a laktanya elé vonultak, fegyvereket kértek és követelték, a katonák tartsanak velük. 30 fegyvertelen katona csatlakozott is hozzájuk, s a zenekarral együtt – mely a Kossuth nótát fújta – a Városi Tanács¹¹⁸ elé indultak. A tanács előtt a zenekar eljátszotta a Himnusz, miközben a Petőfi klubban hatalmas tömeg gyűlt össze az intézmények, üzemek, iskolák, honvédség, rendőrség képviselőiből a Városi Forradalmi Tanács alakuló ülésére. Az ülést Bocsor András budapesti egyetemista nyitotta meg, aki néhány nappal korábban érkezett Budapestről. Elmondta, hogy már tárgyalt a jelenlévő rendőrség és a honvédség képviselőivel. Beszámolt a fővárosi eseményekről, ismertette az ifjúság követeléseit. A teremben fejtelenség uralkodott, egymás szavába vágva igyekezett mindenki szóhoz jutni, a zűrzavarban többen már távozásukat fontolgatták. Számos követelést fogalmaztak meg, az egyik küldött a kommunisták eltávolítását, egy másik a városból elmenekült ávosok elhagyott lakásainak lefoglalását követelte.¹¹⁹ A jelenlévők közül Varga Ferenc, a zeneiskola igazgatója próbálta nyugtatni az egybegyűlteket, akik türelmetlenül faggatták a rendőrség és a honvédség képviselőit, szerettek volna többet tudni a fegyveres testületek álláspontjáról. „A katona keveset beszél, inkább többet cselekszik”¹²⁰ – közölte az ülés hallgatóságával Borka Zoltán, a helyőrség parancsnoka, majd a jelenlévők megnyugtató-

sára kijelentette, „a honvédség egy a néppel, egyet értenek a jogos követelésekkel.”¹²¹ A tömeg unszolására az orosz csapatokkal kapcsolatban elmondta, Zalaegerszeghez legközelebb Körmenden állomásoznak, ellenséges szándékukról nincs tudomása. Vállalata, hogy felkeresi a körmendi egység parancsnokát, mivel azt jól ismeri. Ezt követően Banka Pál alezredes, megyei rendőrkapitány szólalt fel, közölte, Zalaegerszegről eltávoztak az ávós tisztek és kérte a jelenlévőket, a rendőrséget „ne hozzák egy kalap alá” az ÁVH-val.

Egymás után léptek a mikrofon elé a város közellátását biztosító vállalatok képviselői, Pete Géza a Vajgyár, Gondy Béla a Népbolt Vállalat, Horváth József a FÜSZÉRT nevében nyugtatta meg a lakosságot, szükségtelen felüli bevásárlásra nincs szükség, mert alapvető élelmiszerekből megfelelő raktárkészlet áll a város lakóinak rendelkezésére, illetve van annyi tartalék, amiből jut a főváros népének megsegítésére is. A küldöttek között volt a megyei lap két munkatársa, Dezső János és Rákosi Gergely, akik felolvasták a Zala megyei Írók Munkaközösségének követeléseit, beszéltek azokról a hibákról, melyet az újság hasábjain keresztül az újságírók elkövettek. Közben megérkeztek az újonnan választott munkástanácsok küldöttei is, akik tájékoztatták az összegyűlteket a munkások gazdasági és személyi kérdéseket érintő követeléseiről. Major György, a 22. sz. AKÖV munkástanácsának elnöke és Szloboda Béla, a MÁV hídépítő részlegének vezetője felajánlotta a munkásság segítségét az esetleges közlekedési nehézségek elhárítására, a Budapestre történő élelmiszerek szállítására. Az ifjúság küldötteként Náncsin Károly az alábbi követeléseket terjesztette elő:

1. Az ifjúsági őrség azonnali megszervezése
2. Ifjúsági Szervező Iroda létrehozása
3. Szabad kereskedelem biztosítása
4. Le kell váltani a régi üzemvezetőket és helyettük olyan vezetőket kell beállítani, akik feltétel nélkül végrehajtják a „Forradalmi Tanács” határozatait
5. Azonnali élelemszállítás Budapestnek
6. Az ÁVH azonnali felszámolása¹²²

A felszólalások után a küldöttek szavaztak a Forradalmi Tanács megalakításáról. Elnöknek közfelkiáltással Varga Ferenc zeneiskolai igazgatót választották, helyettese Pék József, az Állatforgalmi Vállalat küldötte lett. A megválasztott vezetők ígéretet tettek, hogy erejükhöz mérten mindent megtesznek a város rendjének megőrzéséért. Az eseményt a város több pontján elhelyezett hangosítók is közvetítették. A klub előtti téren összegyűlt tömegben, kisebb-nagyobb csoportokban valóságos külön gyűléseket tartottak. Amikor bent az ülésen az egyik felszólaló arról beszélt, hogy rendezni kell a begyűjtési törvényt is, kinn hangosan kiabáltak: El kell törölni! Fiatalok egy csoportja a katonai szolgálati idő csökkentését javasolta.

Még folytak a tárgyalások, mikor a Forradalmi Tanácshoz bizalmas bejelentés érkezett, miszerint a Béke étterem padlásán fegyveres ávósok vannak. A tanács vezetői a lövészezred segítségét kérték. Az ezredtől két tisztet küldtek ki az étteremhez, és a padláson valóban nyolc, géppisztollyal, golyószórókkal felszerelt határőrrel találkoztak, akik saját bevallásuk szerint az ávósok családtagjainak védelmére lettek odarendelve.¹²³ A tisztet visszaküldték őket a laktanyába.

Az összejövetel a délutáni órákban ért véget, este azonban tovább folytatták a tanácskozást. Ismét nagy számban megjelentek az intézmények, vállalatok, a tanács és a párt küldöttei, valamint a fegyveres testületek vezetői is. A terem falát Kossuth címer díszítette. Az ülést Varga Ferenc vezette. Bevezetőjében vázolta a délután történeteket és kérte, a jelenlévők véglegesen döntsenek a Forradalmi Tanács megválasztásáról. A résztvevők újra a korábban megválasztott vezetőknek szavaztak bizalmat, majd megállapodtak a fegyveres testületek vezetőivel a Körmenden állomásozó szovjet egység meglátogatásáról, egyeztettek a Megyei Tanács jelenlévő elnökével, hogy másnap tárgyalásokat folytatnak a megyei szervek létrehozásáról is. Napirendre került a személycserék kérdése is. Többen a városi tanács kereskedelmi osztályvezetőjének Nádas Dezsőnek és a lakásügyi előadónak Róth Józsefnek a leváltását javasolták, mások Nagy Györggyel a városi tanács elnökével szemben fejezték ki bizalmatlanságukat, aki október 30-án el is hagyta a hivatalát.

Éjjel még tartott az ülés, amikor váratlanul megjelent Halász Ferenc százados és Borka Zoltán – aki a délelőtti ülésen a honvédség támogatását ígérte – és a jelenlévő mintegy 35 személyt letartóztatták, majd a felfegyverzett katonák a laktanya fogdájába szállították őket. Előzménynek tekinthető az éjjeli órákban az ezredhez érkezett névtelen bejelentés, miszerint a Forradalmi Tanács honvédtiszteket tartóztatott le, fegyverüket, gépkocsijukat elvették. Ez a provokáció – feltehetően a pártbizottság akciója – jó ürügyül szolgált arra, hogy Fejes letartóztatási parancsot adjon ki a tanács tagjai ellen. Éjfélkor újabb névtelen bejelentést kapott az ezred, mely szerint a tisztek lefegyverzése és a gépkocsi lopás nem történt meg. Eközben a parancsnokságra érkezett Pohánka József, a városi pártbizottság első titkára, aki telefonon felhívta az MDP Központi Vezetőséget, és beszámolt a zalaegerszegi eseményekről, többek között, a Városi Forradalmi Tanács tagjainak letartóztatásáról. A Központi Vezetőségen azt javasolták, azonnal engedjék szabadon a tanács tagjait, akik néhány órai fogvatartás után hajnalban ki is szabadultak. Később az ezredparancsnok telefonon beszélt Fejessel, aki korábbi parancsával ellentétben, szintén a szabadon bocsátást rendelte el.

Október 28-án a városi közigazgatás új vezetői folytatták munkájukat. A reggeli órákban Varga Ferenc arról értesült, hogy délelőtt az október 26-i lövöldözés áldozatait a tüntetők végig akarják vinni a városon. Komoly szervezőmunkával lehetett megakadályozni – kegyeleti okokból is – a felvonulást. A Forradalmi Tanács elnöke az előző napon megfogalmazott kéréseknek eleget téve felkereste a Körmenten állomásozó szovjet alakulatokat, majd beszámolt útjáról. Eszerint a szovjet csapatok parancsnokai megnyugtatták, ők a város ügyeibe nem avatkoznak be, „csak az esetben jönnének a városba, ha a város rendjét biztosítani nem tudnák és őket a Forradalmi Tanács elnöke, vagy a helyőrség parancsnoka beavatkozásra felkérné.”¹²⁴

A tanács legfontosabb határozatait a sajtó is közölte:

A Forradalmi Tanács közleménye

A Forradalmi Tanács utasította az alárendelt szerveket a törvényes rend fenntartására és ezért személyes [sic!] felelősséget vállal.

A honvédség azonnali hatállyal közös járőrszolgálatot szervez, a rendőrség tagjaival karöltve, a személyes biztonság és tulajdon megvédésére.

A Forradalmi Tanács felkéri az ifjúság vezetőit, hogy készült-ségi erők megszervezése céljából haladéktalanul keressék fel a tanács elnökét a városi tanács épületében.

Felhívom (sic!) a város lakosságát, a volt párttagokat, volt ÁVO-sokat és minden polgári személyt, hogy a birtokában lévő mindenemű lőfegyvert és lőszerrel szolgáltatassák be a honvédségnek. Az engedélyezett fegyverek viselőit felül kell vizsgálni abból a szempontból, hogy az illető a megváltozott körülmények között alkalmas-e arra, hogy a fegyver nála maradjon.

A Zalaegerszegi Városi Forradalmi Munkástanács¹²⁵

A testület az események ideje alatt folyamatosan ülésezett, az ideiglenes Megyei Nemzeti bizottság megalakulásáig nemcsak a város, hanem a megyét érintő ügyekben is intézkedett. Begyűjtöt-ték a fegyvereket, a városban maradt ÁVH-sokat védőőrizetbe helyezték. A lakosság számtalan gondjával kellett szembenézniük. Többen lakáskörülményeik rendezéséhez kértek segítséget, voltak akik államosított házukat kér-ték vissza. Az ÁVH épületét alkalmasnak találták otthonok kialakítására, de Banka Pál azt mondta, a megyei rendőrség igény tart rá, csak az északi felét lehetne ilyen célra hasznosítani. A volt Államépítészeti Hivatal – melyben pártiskola működött – átalakítása is szóba került, amit október 29-én vagy 30-án fel is mértek, alkalmasak lennének-e lakásoknak. Összehangolt munkával biztosították a város zavartalan élelmiszer-ellátását, ellenőrizték a különböző árdrágításokról szóló hírek valódiságát, ugyanis olyan hírek terjedtek el városban, hogy a piacon felemelt áron lehetett tejet, tojást és más élelmiszert kapni. A ruhagyár segítségével felruházták azokat a börtönből, illetve az ÁVH-

tól szabadult foglyokat, akik megfelelő ruházat híján nem tudtak hazamenni. Pék József, a Forradalmi Tanács titkára így idézte fel a történeteket: „Egerszegen a bokorugrókat (disszidenseket) ítéltek el, akik szökní akartak a hazából. Őket hozták ide a börtönbe, és őket szabadították ki, több mint 20-an voltak. Akik kiszabadultak, azok a Petőfi klubban vertek tanyát. Ezek a szerencsétlen fiatalok az ország legkülönbözőbb részeiből kerültek ide. Voltak olyanok a lányok között, akiknek más ruházata nem volt, mint egy pokróc, avval tekerték magukat körül, úgy sietettek ki a börtönből. Az Agárdi Ferivel, aki tagja volt a Forradalmi Tanácsnak főtt a fejünk, mit csináljunk ezekkel a gyerekekkel. Agárdi javasolta, aki valóban ruhátlan és ez az akadály, hogy hazajusson annak a Ruhagyártól kérünk ruhát.”¹²⁶

A forradalom napjaiban megállapodás született a Vajgyárral és a Mezőgazdasági Értékesítő Központtal a Budapestre történő élelmiszerszállításról is. A zalai falvak és városok lakói szolidaritásuk jeleként az őszi betakarítás után több teherautóval vitték a Zalában termelt krumplit, gyümölcsöt, zöldséget stb. a fővárosba. Zalaegerszeg október 30-án 171 kg trappista sajtot, 320 kg vaját indított útnak. Továbbítottak egy teherautó gyógyszerrel is amit Ausztriából kapott a város.¹²⁷ A Forradalmi Tanács nem engedélyezett gyűjtést a főváros javára, hanem aki pénz felajánlásával akart segíteni, adományát a tanács számlájára tudta befizetni.

Október 30-án Nagykanizsáról az ottani Forradalmi Tanács küldöttjei érkeztek a megyeszékhelyre, akik a Győri Rádió felhívására javasolták, Zalaegerszegen is válasszanak képviselőket, akik részt vesznek a Dunántúli Nemzeti Tanács alakuló ülésén. A Forradalmi Tanács gyorsan határozott a delegáltak személyéről. A döntés értelmében Szerencsés Rudolf, Fülöp István, Szigethy Árpád és Halász Ferenc százados délután 3 órakor elmentek Győrbe. A bírósági eljárás során Fülöp István az őt vádló ügyész kérdésére az ülésről így számolt be: „Amikor mindenki elfoglalta a helyét, jött Szigeti Attila, aki helyet foglalt az első sorban. Hozzá léptem és megkérdeztem tőle, hogy mi van Veres Péterrel, amelyre azt válaszolta, hogy nincs vele semmi baj, rendben van. Ugyanekkor kérdeztem meg tőle azt is, hogy mi lesz a Nemzeti Paraszt Párttal, amelyre azt válaszolta, hogy majd később beszélünk róla, azonban

nem sikerült vele beszélnem. Többet nem is tudtam tőle kérdezni, mert felszólították, hogy tartsa meg beszámolóját.”¹²⁸ A küldöttek meghallgatták Szigeti Attila beszédét. „Röviden a Győri »Forradalmi Tanács« működéséről, [beszélt], majd tájékoztatást adott arról, hogy kapcsolatot tart Nagy Imrével. ...A jelenlévők egy része szimpatizált Szigeti Attilával, azonban egy része pedig csak »Pósa« bácsinak nevezte és azt kiabálták, hogy nekünk elég volt a meséből. Látszott rajta, hogy útmutatása abban az időben mérsekelt irányzatú volt.” A szomszédos megyék küldöttjeinek beszámolója is elhangzott, majd egyeztettek a Dunántúlról érkezett követelési pontokat. A zalai helyzetképet Halász százados választa.

A Városi Forradalmi Tanács november 2-i ülésén kenyértörésre került sor a vezetőség és a tanács tagjai között. Az Arany Bárány kultúrtermében tartott összejövetelen a bizottság több tagjának megítélése szerint Varga Ferenc hozzáállása a felgyorsult eseményekhez nem volt megfelelő. Jelentős kérdésekben nem tudott állást foglalni, az orosz csapatok magyarországi jelenlétéhez túlzott lojalitást mutatott, illetve lehetségesnek tartotta a forradalom és a szovjet intervenció közötti békülékenységet. Valószínűleg a Megyei Nemzeti Bizottság alakuló ülésén elhangzottak érlelték meg a forradalmi testület tagjaiban az újraválasztás gondolatát. Az összejövetelről készült jegyzőkönyvben Varga Ferenc felszólalásában a következőket mondta: „A Magyar Dolgozók Pártjának kell következetesen kibontakoztatni a programját. Tisztában vagyok azzal, hogy a magyar dolgozók pártja jelenleg is és a jövőben is olyan körülmények között legyen, (sic.) hogy mi az orosz határpolitikát nem adhatjuk fel. ...Meg vagyok győződve, hogy a dolgozók pártja a magyar dolgozók pártja kíván lenni. ...Az éjszaka Körmenten jártunk, és nyíltan beszéltünk ilyen kérdésekről a katonai parancsnokság vezetőivel. Hangoztattam, hogy minden körülmények között ott a helyünk a szovjet határpolitika mellett, tekintettel arra, hogy mi semmilyen körülmények között a szocialista demokráciát fel nem építhetjük, ha az adott körülmények között, máról-holnapra, minden előzmény nélkül az orosz csapatokat kivonnák.”¹²⁹

Gyenge, bizonytalan döntések és megfelelő irányítás hiányában a jelenlévő mintegy 150 résztvevő nem szavazott bizalmat a túllontúl mérsékelt, óvatos elnöknek. Az események kézbentartásá-

hoz radikális vezetőre volt szükség. Varga Ferenc lemondott, és helyette Szerencsés Rudolfot a tanítóképző tanárát választották meg, a titkár Ostoros Károly lett. Az új vezetőség három kérdés meg tárgyalását tekintette legfontosabbnak:

- ÁVH-sok és hozzátartozóik ügye (amit mindenképpen a jog figyelembevételével kell tisztázni)
- sztrájk kérdése (erről az volt a véleményük, hogy sztrájknak csak ott van értelme, ahol termelő ipar van és az közvetlenül a Szovjetunióknak termel, szállít; itt csak részleges sztrájkot érdemes szervezni)
- katonaság, nemzetőrség kérdése (ez utóbbi a rendfenntartás és a pánik elkerülése végett)

A fenti kérdésekkel kapcsolatban Borka őrnagy elmondta, a város rendje és védelme biztosítva van, de minden körülmények között kerülni kell a szovjet csapatokkal való összeütközést.

Miközben a városi közigazgatás átalakult, működött, kézben tartották a legfontosabb ügyeket, a hadsereg helyi vezetésénél is lassan, de érzéklehetővé vált az események átértékelése, a katonák fokozatosan azonosultak a forradalommal, a forradalmi törekvésekkel annak ellenére, hogy a tájékoztatás hiányosságaira többször panaszkodtak. Ehhez hozzájárult az is, hogy mindenhol felbomlottak azok a szervek, melyekkel a parancsnokságnak együtt kellett volna működni. Ezt a helyzetet igyekezett feloldani Banka Pál a Megyei Rendőrkapitányság vezetője, aki a dunántúli városok forradalmi szervei közötti szorosabb kapcsolat és információcsere megkönnyítésére azt javasolta, hogy a BM főosztálynál lévő katonai adó-vevő állomásból szervezzenek a győri és a szombathelyi mintájára „Szabad Zalaegerszeg” néven rádiót.¹³⁰

Az alakulatoknál – Janza Károly honvédelmi miniszter¹³¹ parancsa szerint – október 28-tól a bajtárs lett a hivatalos megszólítás, az új sapkajelvény bevezetéséig nemzeti szalagot tűztek fel, és Kossuth címer váltotta fel a népköztársasági címert.¹³²

A megyei és a járási kiegészítő parancsnokság teljes személyi állománya 31-én titkos szavazással újraválasztotta a Forradalmi Katonai Tanácsot:

Elnök: Farkas Ferenc alezredes, megyei kiegészítő parancsnok
Tagok: Jakab Gyula őrnagy
Móré László főhadnagy
Nagy János százados
Ráth István törzsőrmester¹³³

Az újonnan alakult katonai tanács az ezredparancsnok javaslatára az alakulattól elbocsátott két elhárító tisztet, a politikai tisztet leszerelték, de aki maradni akart az alacsonyabb beosztásban maradhatott. A zalaegerszegi fegyveres testületek tagjaiból választott Katonai Tanács határozatát az Új Zalában hozta nyilvánosságra:

„A zalaegerszegi helyőrség csapatainak forradalmi katonai tanácsai ismételten megerősítik azt az elhatározásukat, hogy

1. Egyek vagyunk a néppel és támogatjuk a nép harcát, az ország függetlenségének kivívásáért, az elért eredmények megtartásáért.
 2. Egyöntetűen kijelentjük, hogy nem fogunk fegyvert a nép ellen.
 3. A rend és a nyugalom helyreállításához és fenntartásához kérjük a város becsületes dolgozóinak és ifjainak segítségét és támogatását a most felállítandó nemzetőrség megszervezéséhez.
 4. Mint ahogy eddig, a jövőben is szoros együttműködésben a Nemzeti Bizottsággal, segítséget nyújtunk a Nemzeti bizottságok létrehozásában és azok munkájában.
 5. A dolgozó nép bízzék katona fiaiban.
- Zalaegerszeg, 1956. okt. 31.

A Helyőrség csapatainak
Forradalmi Katonai
Bizottságai¹³⁴

A megye kiegészítő parancsnokság összefoglaló jelentése szerint „ezen a napon zalaegerszegi Forradalmi Tanács csatlakozott a Győri Nemzeti Bizottsághoz, és déli 12 órától a tömeg követelésére a városi hangos híradó a Győri Rádió műsorát közvetítette.”¹³⁵

Az október végi napokban a rend fenntartása, a fejtelenség elkerülése végett meg kellett alakítani – ha ideiglenesen is – egy olyan megyei vezető szervezetet, amely a Városi Forradalmi Tanács válláról levette az egész megyével kapcsolatos ügyek intézésének terhét.

Október 28-án délelőtt Török Lajos, a Megyei Tanács elnökének kezdeményezésére szűk körű megbeszélést tartottak a Városi Forradalmi Tanács, a megyei tanács, a megyei és járási pártbizottságok és a városban lévő fegyveres testületek vezetői. Megállapodtak abban, hogy délután 5 órára meghívják a megyében lévő városok, járások képviselőit a Megyei Forradalmi Tanács alakuló ülésére, „melynek hatáskörét ugyan senki nem tudta pontosan meghatározni, de az elképzelés az volt, hogy ez a szervezet a felszabadulás utáni idők nemzeti bizottságának működéséhez lesz hasonló.”¹³⁶ A tanácskozásra 6 óra körül meg is érkeztek a küldöttek, az ülést Varga Ferenc nyitotta meg. Röviden vázolta a megalakítandó bizottság célkitűzéseit. Elmondta, a városi testület egyedül nem tudja ellátni a rá háruló feladatokat, szükséges a megyei szervezet megválasztása.

Elsőnek Török Lajos, a megyei tanács elnöke szólalt fel. A rend és a fegyelem megtartására hívta fel a megjelentek figyelmét, majd a következőket tette hozzá: „...több dolog van, amit el akarok mondani. Egyik, ami szükséges és több vita tárgyát képezte, hogy nálunk ez forradalmi tett volt és még az is. Bizony forradalmi tett, akárhogy nézzük is.”¹³⁷ A küldöttek tájékoztatást kértek a megye állapotáról, ismertették saját eddigi tapasztalataikat. „Beszámolót szeretnénk hallani a megyeszékhely helyzetéről, igazgatási, társadalmi és üzemi helyzetnek megfelelően, mi a helyzet, mi a véleménye a megyének. Mi járásról tudunk képet adni. Elsősorban arra törekedünk, hogy az élet és vagyonbiztonság legyen megszervezve. Egyes bizottságaink olyan gyéren állnak az önállósággal, hogy még mindig a régi, bürokratikus dolgokhoz ragaszkodnak.”¹³⁸ – ol-

vasható a zalaszentgróti küldött hozzászólásában. A községek képviselői elmondták, hogy a feldühödött lakosság sok helyen elégette a gyűlölt begyűjtési iratokat, káderlapokat, feldúlták a községi könyvtárakat s a propaganda-kiadványok mellet áldozatul estek értékes könyvek is. Ennek hallatára Fülöp István a Megyei Könyvtár vezetője arra kérte a jelenlévőket, hogy rendelettel kellene elejét venni a további pusztításnak. Ezzel a javaslattal egyet értettek és a következő napon távmondattal utasították a Járási Tanácsokat, hogy gondoskodjanak az állomány védelméről.¹³⁹

Hosszas tárgyalások után kimondták az ideiglenes Megyei Nemzeti Bizottság megalakulását. Elnöknek Farkas Béla lovászi bányamérnököt, helyettes elnöknek Török Lajost választották.¹⁴⁰ A titkár Pék József lett, aki november 2-ig, a Városi Forradalmi Bizottság elnökségének újraválasztásáig a közigazgatás két legfontosabb szervezetének – a városi és a megyei forradalmi testületnek – volt a titkára, s aki a megyei szervezet alakuló ülésére így emlékezett: „Először is megkérdeztem, az összejövetel legális-e? Van-e olyan központi intézkedés, aminek alapján ezt a szervezetet meg kell alakítani, vagy ez egy spontán akció. Török határozottan állította, hogy a pártközponttól és a minisztertanácstól érkezett utasítás, miszerint meg kell alakítani az ideiglenes Nemzeti Bizottságot. Akik ott összegyűltünk azt mondtuk, rendben van, Nemzeti Bizottság címen megalakítjuk, de ideiglenes lesz, mert még nem tudtunk más szervezetekkel egyeztetni.”¹⁴¹

Az ideiglenes Megyei Nemzeti Bizottság legfontosabb feladatának a közigazgatás demokratikus átalakítását tekintette, emellett intézkedett a lakosság ellátásának biztosításáról, felkérte az üzemi munkástanácsokat, indítsák meg a munkát. Többen javasolták, hogy a nemzeti bizottság szervezze meg a honvédség-rendőrség-polgári lakosság közös járőrszolgálatát civilekkel, „hogy a belső vérontást megakadályozzuk”. Az ülésen Halász Ferenc százados a honvédség képviselőjében a közérdek fontosságát hangsúlyozta, és a következőket mondta: „Vigyázzunk, ha magánérdeket előtérbe toljuk, a forradalmunk bukik el. Amíg hazánk területén szovjet csapatok vannak, nálunk addig magánérdek nem is lehet. Ennek figyelembevételével szervezzék meg a vidék népét a kor-

mány mellett. Ha nem ezt csináljuk, akkor az országunk oda jut, ahol elkezdjük a forradalmat.”¹⁴²

A megye dolgozóihoz 5 pontban fogalmazták meg felhívásukat, és 15 pontos követeléssel fordultak a kormányhoz. A követelések forradalmi jellegét tükrözte, hogy többpártrendszert, szabad választásokat, a szovjet csapatok kivonását, szólás- és sajtószabadságot kívántak. A járások képviselői saját régiójukat érintő javaslataikat fogalmazták meg, a lovászi küldöttek az uránbányászat magyar kézbe vételét tartották a legfontosabbnak. A bizottság határozatait falragaszokon, röplapokon ismertette a város lakosságával.

A koalíciós pártok újjászervezése

Amikor Nagy Imre október 30-i rádióbeszédében bejelentette az egypártrendszer megszüntetését és a koalíciós kormányzás felállítását,¹⁴³ a Városi Forradalmi Bizottság ülésén többen a forradalmi szervek átalakítását, újjászervezését és más vezetőkkel – a megalakuló pártok képviselőivel – történő kiegészítést javasolták.

A többpártrendszer bejelentése gyors cselekvésre ösztönözte az egykori koalíciós pártok helyi tagjait. „Régi pártvezetők, névtelenségbe menekült lelkes párttagok álltak a szervezési munka élére, akik egykor a Kisgazdapárt, a Szociáldemokrata Párt, a Demokrata Néppárt élén harcoltak eszményeikért, programjukért, s akikbe a dicstelenül kimúlt egypárt-rendszer nemcsak a szót és a meggyőződést fojtotta bele, hanem emberi méltóságukat, becsületüket mocskolták be a nyilvánosság előtt.” – olvashatjuk az eseményről szóló tudósítást az Új Zalában.¹⁴⁴ Öt párt kezdte meg működését: a Független Kisgazdapárt, Nemzeti Parasztpárt, Szociáldemokrata Párt, Demokrata Néppárt, Magyar Szocialista Munkáspárt. A pártok képviselői részletes programot még nem tudtak felmutatni, az (újra)indítás feltételeit és lehetőségeit mérlegelték, az 1947 után szétvert társadalomszerveződési formák újjáélesztése iránti igény fogalmazódott meg. Véleményeket, javaslatokat juttattak el az országos szervezőbizottságokhoz, és egyetértettek abban, hogy független, demokratikus, semleges, önálló nemzeti politikát folytató

Magyarország építését kívánják szolgálni. A Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt nevében Kámán Károly tájékoztatta sajtót, Fülöp István a megyei könyvtár vezetője, volt parasztpárti titkár nyilatkozata szerint: „...Elég volt a külföldi parancsolgatásból, a magunk gazdái akarunk lenni. Ehhez viszont következetes forradalmi lendületre van szükség, s teljes egyetértés[re] paraszt-ságunk körében. ...Semmi esetre sem tartjuk sürgősnek, hogy a pártok küzdelme lekösse a forradalmi lendületet és elterelődjék a figyelem az elsődleges feladatról: teljes szabadságunk kivívásának annyira fontos kérdéséről.” Az újjászervezett Szociáldemokrata Párt elhatározta magát a közelmúlt eseményeitől, s olyan párt szervezését határozta el, ami valóban a munkásság érdekeit védi, a munkások azt sajátjuknak tekintik. A Demokrata Néppárt újjáalakuló ülésén célkitűzései azonosak voltak az 1947 évi választásokéval. Az alakuló gyűlésen megszavazták az ideiglenes megyei és városi vezetőséget is. Elnöknek Kováts Ferenc, volt országgyűlési képviselőt, volt országos alelnököt választották, társelnököknek Horváth Ferenc és Berkes János szintén volt országgyűlési képviselőket jelölték. A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes intézőbizottsága felhívást juttatott el az Új Zala szerkesztőségéhez, mely szerint a párt elfogadja és támogatja a kormány intézkedéseit, és „segítségére kíván lenni a megyében megalakult önkormányzati szerveknek, a forradalmi harcokban létrejött nemzeti, munkás-, paraszt- és katona-tanácsoknak. A felhívás szerint: „Mi, magyar kommunisták nem azonosítjuk pártunkat a volt MDP-pártvezérek diktatúrájával, elítéljük és megvetjük a sztálinista, rákosi-ta klikkeket, akik beszéltek a tömegekről, a velük való kapcsolatról, de amikor a tömeg megjelent előttük, akkor fegyverrel akartak tárgyalni és gyáván megfutamodtak.”¹⁴⁵

A Megyei Nemzeti Bizottság 31-én tartott küldöttértekezletén a Hazafias Népfront vezetője, a szakszervezet képviselője mellett már az újra megalakult pártok 1-1 képviselője is részt vett. Ekkor döntöttek az megyei testület újjáalakulásának időpontjáról is.

Pék József így idézte fel a történeteket: „Október végén, mikor lehetővé vált, hogy a koalíciós pártok újjáalakuljanak, el kellett dönteni, ki legyen a megyei szervezet vezetője, ugyanis a Munkástanács úgy döntött, hogy Török Lajos nem alkalmas rá. Nagy Pista,

a Munkástanács elnöke szölt, jöjtek át, mert vezeték nélkül van a megye. Fontolgtam, mit csináljak. Tudtam, a megalakuló pártok versengeni fognak az új vezető személye miatt, fött a fejem ki lenne alkalmas az új megyei szervezet elnökének. Fölkerestem az Ebedli Kálmán bácsit, de nem tudott határozott választ adni. Mentem a Bedő bácsihoz, ő azzal érvelt, hogy annyira beteges, nem mer semmiféle funkciót vállalni, sőt még az alakulásra sem jön el. Már nagyon fáradt voltam, – ez már késő esti órákban volt, – bementem a Zumbók Jancsihoz, a belgyógyász főorvoshoz, és elmondtam, milyen gondok gyötörnek. Új vezetőt kell választani a megye élére és én úgy látom, a Kisgazda Pártból kellene a leendő szervezet elnökét jelölni. Volt aki Gelencsér Gyulát ajánlotta, aki Bucsuszentlászlón lakik, és 1945-ben a kisgazdapárt tagja volt. Zumbók Jancsi agyon dicsérte a Gyulát, egyszer csak az mondja, menjünk el hozzá.”¹⁴⁶ Már este volt mikor Bucsuszentlászlóra értek, szerencsére Gelencsér Gyula otthon volt, és nem is kellett sokáig agitálni, hogy elvállalja az újjáalakuló szervezet vezetését.

A Megyei Nemzeti Bizottság újjáalakítása

November 1-jén lemondott a Zala Megyei Nemzeti Bizottság vezetősége. Az újjászervezésre 9 órától gyülekeztek a megye területéről a küldöttek, pártok, üzemi munkástanácsok küldték el megbízottaikat erre a választógyűlésre. Az összejövetel 11 óra körül kezdődött, az ülés levezetését Borda János, a Városi Forradalmi Tanács erre az alkalomra kiküldött képviselője végezte.

Arról kellett dönten, hogy a meghívottak hány taggal képviseltetik magukat az újjáalakuló szervezetben. Ehhez Fülöp István győri tapasztalata adott némi segítséget, aki elmondta, Győrben a küldöttek közül egyeseknek szavazati joguk volt, másoknak megfigyelési és felszólalási, ismét mások csak megfigyelési joggal rendelkeztek. A tanácskozáson a fenti javaslat szerint kijelöltek 40 főt akik a választáson részt vettek:

Megyei Kisgazda Párt: Dr. Gelencsér Gyula ügyvéd
Szociáldemokrata Párt: Lukács Pál MÁV ellenőr
Nemzeti Parasztpárt: Fülöp István könyvtárvezető
Kommunista Párt: Busa János
Demokrata Néppárt: Kováts Ferenc kisgazda
zalaegerszegi honvédség: Halász Ferenc százados
zalaegerszegi határőrség: Doros László főhadnagy
nagykanizsai honvédség: Tamás József légvédelmi tüzér főhadnagy
nagykanizsai határőrség: Málnás Lajos főhadnagy
lenti honvédség: Császár Károly százados
Megyei Rendőrkapitányság: Banka Pál rendőr alezredes
Nagykanizsa Város Forradalmi Tanácsa: Majerszky Béla bányamérnök, Varga Ferenc földműves
Zalaegerszeg Város Forradalmi Tanácsa: Dr. Fatér József orvos
Náncsin Károly Földmérő, Pék József a Forradalmi Tanács titkára
Lenti Járási Forradalmi Bizottság: Simon István gazdálkodó,
Németh József gazdálkodó, Süket Győző ügyfélforgalmi előadó
Letenyei Járási Forradalmi bizottság: Dr. Érsek Lajos ügyvéd,
Ruczek Géza földműves, Vajda Kornél állatorvos
Nagykanizsai Járási Forradalmi Bizottság: Udvardi Jenő földműves, Varga József
Zalaegerszegi Járási Forradalmi Bizottság: Dr. Moller Miklós orvos,
Fekete Imre földműves, Ebedli Kálmán földműves
Zalaszentgróti Járási Forradalmi Bizottság: Légrádi József, Szekszér Gyula,
Horváth Ferenc
Budafai Kőolajtermelő Vállalat: Göncz István üzemvezető
Lovászi Kőolajtermelő Vállalat: Farkas Béla mérnök, Szakony József technikus
Nagy lengyeli Kőolajtermelő Vállalat: Komornoki László bányamérnök,
Horváth Lajos
Nagykanizsai Gépgyár: Kelemen István
Zala Megyei Munkástanács: Kiss Aladár
Szabad Szakszervezetek Megyei Intézőbizottság: Csendes János

A sajtó tudósítója szerint „nehezen oldódott fel a küldöttek bizalmatlansága egymás iránt, mert az elmúlt tíz év arra is megtanította az embereket, hogy soraikba most csak olyanokat engedjenek be, akik méltóak arra, hogy a vérrel megváltott szabad, független Magyarország felépítését megyei viszonylatban vezessék.”¹⁴⁷

Ezek után a Zala Megyei Forradalmi Tanács néven újjáalakult szervezet elnökségének megválasztása következett:

Elnök: Dr. Gelencsér Gyula ügyvéd

Elnökhelyettesek: Simon István és Szakony Lajos olajtechnikusok,

Titkár: Pék József

A választás után Halász Ferenc százados tolmácsolta a győriek kérését, miszerint a megye ne felülről várjon minden utasítást, hanem a Forradalmi Tanács önállóan, saját belátása szerint cselekedjen, intézkedjen.

Még ezen az ülésen a Forradalmi Tanács elnöksége javaslatára megalakult a Nemzetőrség:

Megyei nemzetőrparancsnok: Závodszy István volt hivatásos katona

Helyettesek: Kelemen Ferenc volt hivatásos katona

Hadi Jenő volt hivatásos katona összekötő volt a nemzetőrség és a honvédség között

Városi nemzetőrparancsnok: Csaba Mihály

Megválasztották a közellátásért, tájékoztatásért felelős személyeket, a városok és járások közötti összekötőket is:

Szállítási felelős: Lukács Pál

Élelmezési felelős: Kiss Aladár

Sajtófelelős: Fülöp István

Honvédségi összekötő: Doros László főhadnagy

Lenti Járási összekötő: Süket Győző

Letenye járási összekötő: Érsek Lajos

Nagykanizsai járási összekötő: Udvardi Jenő

Zalaegerszegi járási összekötő: Borda János

Zalaszentgróti járási összekötő: Légrádi József

Nagykanizsa város: Varga Ferenc

Az élelmezési és szállítási felelősök feladata volt megszervezni a megye ellátását, a Budapestre szánt adományok szállításának zavartalan lebonyolítását. Ennek érdekében tárgyalásokat folytattak az érintett – közlekedési, szállítási – vállalatok munkástanácsaival, hogy azok függesszék fel a sztrájkot. Az ülésen a termelőszövetkezetekkel kapcsolatban az egyik küldött javasolta, ha a szövetkezeteknek feloszlási szándékuk van, azt csak rendes közgyűlés keretében hozott határozat alapján tehesék meg, de még ebben az esetben is el kell végezniük az őszi vetési munkákat.

A reményt keltő napok eseményeit szüntelenül megzavarták az orosz csapatok beözönléséről szóló hírek. Mindezek ellenére, a Forradalmi Tanács újjáalakulásának napján elterjedt városban, hogy az orosz megszállók elhagyják az ország területét, ha megfelelő mennyiségű üzemanyag áll rendelkezésükre. A Városi Forradalmi Tanács néhány tagja elment Nagylengyelbe, tudnának-e elegendő gázolajat adni a városhoz közeli Körmenten állomásozó orosz csapatok elindításához, de akik erre válaszolni tudtak volna, a Megyei Forradalmi Tanács ülésén voltak. Visszajöttek a városba, ahol az oroszok esetleges távozásával kapcsolatban azt a tájékoztatást kapták, hogy Körmenten és Szombathelyen van elegendő, harcokszállítására is alkalmas tehervagon, ezért elképzelhető az orosz tankok elszállítása. Az üzemanyag kérdése továbbra is tisztázatlan maradt, mert Nagylengyel nem adhatott üzemanyagot, csak a finomítót. A Kőolajfinomító igazgatója viszont úgy vélekedett, annyi gázolajat, amennyi a tankoknak elegendő volna semmilyen körülmények között nem tudnak adni. Borka őrnagy azt tanácsolta „az ő nevében biztosítsuk a parancsnokságot, hogy amit kérnek megkapják és ha kivonulnak még elő és utóvédet is ad, nehogy valami bonyodalom keletkezzen”.¹⁴⁸ Ezt követően elmentek Szombathelyre, ahol az ottani Nemzeti Bizottság a szovjet parancsnok üzenetével fogadta őket, miszerint nincs szükségük üzemanyagra.

A Megyei Forradalmi Bizottság másnapi ülésén Závodszyk István nemzetőrparancsnok felkereste Borka őrnagyot, akivel a város védelmi tervéről tárgyaltak. Borka egy Zalaegerszeg térképen 5 gócpontot jelölt ki:

- I. Kaszaházi híd
- II. Csácsi utca végén lévő vasúti sorompó
- III. Zalaegerszeg vasútállomásának déli része
- IV. új temető
- V. olai téglagyár.¹⁴⁹

A helyszínekhez kijelölték a parancsnokokat:

- I. Kemenes Sándor Betonútépítő Vállalat dolgozója
- II. Léránt László SZTK alkalmazott
- III. Dr. Hubai Imre pedagógus
- IV. egy üzemi dogozó (név nélkül)
- V. Dr. Majer Rudolf ügyvéd¹⁵⁰

Lőszerutánpótlási helyül szintén 5 helyet jelöltek ki:

- I. Városi Tanács légópincéje
- II. Berzsény úti Tatarozó Vállalt telephelye
- III. a volt Zárda épület
- IV. Útépítő Vállalattelephelye az új temetőnél
- V. Mezőgazdasági Gépjavító telep¹⁵¹

A városban kijelölt pontok mellett a megye területén is több katonai góc felállítását tervezték. Ettől a naptól kezdve a Forradalmi Tanácsok állandó ügyeletet tartottak.

Az újjászervezett Megyei Forradalmi Tanács november 3-i ülésén tovább folytak a város és a megye védelmi előkészületei, ugyanis egyre aggasztóbb hírek érkeztek az ország keleti feléből. A jelenlévő katonai küldöttek beszámoltak az alakulatok védelmi intézkedéseikről. Losonczy őrnagy telefonon kapott utasítást a parancsnokságtól a város légvédelmének megszervezésére. A fegyvereket és lőszerkeket kivitték a védelmi pontokra. Miközben Forradalmi Bizottság ülésezett, a rádió orosz csapatmozgásokról tudósított, s még a délelőtt folyamán a Szabad Szombathely Rádió adásából tudta meg a kiegészítő parancsnokság, hogy az oroszok megszállták az ország komolyabb polgári és katonai repülőtereit.¹⁵² Az alakulatoknál riadókézsültséget rendeltek el. Závodszy István nemzetőrparancsnok a város védelmi helyzetéről a következőket mondta: „Ha valamilyen támadás érné Zalaegerszeget, a honvéd-

séggel, rendőrséggel a nemzetőrség ezt a feladatot [ti. védelem] ideig-óráig el tudja látni. Tudják [a] bajtársak, hogy lényeges túlerővel állunk szemben. Itt szükséges, hogy a lelkesedés, ami a budapesti ifjúságot és munkásokat magával ragadta meglegyen. Az összeműködés biztosítva van és kijelentem, hogy Zalaegerszeg város védelme ideiglenesen biztosított.”¹⁵³ Borka Zoltán megnyugtatta a Forradalmi Tanács tagjait, a hadsereg tagjai is támogatják a forradalom eddig elért eredményeit. „Kijelentem, utolsó csepp vérünkig védjük a várost. ...Hogy tisztán lássanak a bajtársak: a hadsereg forradalmi tanácsának utasítása szerint, ha a szovjetek Zalaegerszeg felé közelednek nekünk közelednünk kell a szovjetek felé, kicsi fehér zászlókkal és nagy piros-fehér-zöld zászlóval és át fogjuk adni írásban a magyar hadseregnek, helyőrségnek, a forradalmi tanácsnak és a népnek a felhívását, amely szerint felhívjuk az ő figyelmüket, hogy Zalaegerszeg város el van szánva arra, – a nemzetőrség, a rendőrség, a katonaság és minden polgári személy – hogy utolsó csepp vérével is harcol a város megvédéséért. Felhívjuk a figyelmet, hogy a vérontást kerüljük. Lőni nekünk nem szabad, viszont ha ők egyetlen lövést adnak, azonnal támadunk.”¹⁵⁴ Borka javasolta azt is, hogy a Zala megyében lévő katonák, tisztok, tiszthelyettesek tegyenek fogadalmat a forradalom mellett.

A város területén, főleg a fűtővonalak mentén, nemzetőrök járőröztek, hogy értesítsék a lakosságot az esetleges szovjet bevonulásról. A nemzetőrségnek több középiskolás diák is tagja volt. Nauratyl József a Közgazdasági Technikum egykori diákja nemzetőr élményeit így idézte fel: „November 1-jén hallottuk a nemzetőrség felhívását. Néhány társammal jelentkeztünk is. Nemzetőr karszalagot kaptunk, a múzeum pincéjében adtak fegyvert, hozzá 10 lőszeret. Mi a Gömbös malomnál teljesítettünk őrző, védő szolgálatot. Szabályos kiképzés nem volt, annyi tanácsot kaptunk, hogy lehetőleg a bal oldalunkat védjük és ne igyunk sok vizet, mert haslövés esetén az nagyon nem jó. November 4-én mikor híre jött, hogy az oroszok megtámadják a várost, a nemzetőrök azt az utasítást kapták, hogy 3 piros rakéta fellövése lesz a jel, s akkor tüzelni kell. Persze az oroszok jöttek, mindenki menekült hanyatt-hom-

lok, a város tele volt elszórt fegyverrel. Mi kertek alatt jöttünk vissza a városba, fegyverünket a Vizsla patak hídjá alá rejtettük.”¹⁵⁵

A forradalom napjaiban különböző elnevezésű, hatalmi funkciót betöltő szervek alakultak: nemzeti bizottságok, nemzeti tanácsok, forradalmi tanácsok, forradalmi bizottságok, forradalmi munkástanácsok stb. Közigazgatási egységként, általános igazgatási feladatok ellátására létrehívott szervek mellett a hivatalokban, intézményekben gazdasági szervezeteknél, vállalatoknál öngazgatási szervezetek is működtek, alakulásukban nem volt szerepe a politikai pártoknak, a nép a közhatalmat közvetlenül kívánta gyakorolni. Nem valamilyen kormányrendelettel hívták őket életre, vagy valamilyen központi szerv, hanem spontán alakultak, ennek köszönhető az elnevezések használatánál tapasztalható következetlenség. A sajtótudósításokban és a periratokban is ugyanannak a szervezetnek más-más elnevezésével lehet találkozni, (Városi Forradalmi Tanács, Városi Forradalmi Bizottság) de ezeknek a következetlenségeknek nincs zavaró hatásuk az eseménytörténet szempontjából.

Magától értetődően, a forradalmi események hatására elnémult a pártsajtó, és a sajtó nyilvánosságában rövid életű, de annál jelentősebb változások mentek végbe. Zalaegerszeg lakói október 28-án a vehették kezükbe az Új Zala első számát. A szerkesztőbizottság új elnökévé, Rákosi Gergelyt a Zalai Írócsoport választotta meg előző napi ülésén. Az Írócsoport tagjai október 27-én a járási kultúrotthonban találkoztak Rákosi Gergely és Dezső János, a megyei napilap munkatársainak kezdeményezésére. A megbeszélésen a város és a megye alkotó értelmisége nevében csatlakoztak a budapesti írók nyilatkozatához, melyben követelték:

1. A szovjet csapatok azonnali kivonását!
2. Szabad, demokratikus választásokat!
3. Teljes szólás és sajtószabadságot!
4. Megfelelő szakembereket a vezető helyekre!
5. Rákosi, Farkas, Gerő és társai nyilvános tárgyaláson való felelősségre vonását!

Saját állásfoglalásukat a következőképpen állították össze: „Az ország súlyos helyzetére tekintettel a Zala megyei Írók Munkaközössége az általános helyzetet figyelembe véve az alábbiakat követeli:

1. A megye bűnös vezetőinek, elsősorban Dénes István volt első titkárnak törvényes keretek között történő felelősségre vonását!
2. A helyi sajtó a Munkástanács kezébe és irányítása alá, megfelelő szerkesztő-bizottsággal!
3. A párt és az Államvédelmi Hatóság által elhagyott lakóépületeknek az arra legjobban rászoruló munkáscsaládok részére történő átadását!

4. A megyei, városi, járási vezető tisztségekbe megfelelő személyeket, s ezeknek demokratikus módon történő megválasztását!”¹⁵⁶

Dezső János és Rákosi Gergely az Írócsoport által összeállított és elfogadott pontokkal a Városi Forradalmi Bizottság ülésére mentek és ott felolvasták. Mivel ők ketten a helyi sajtót is képviselték, az egyoldalú tájékoztatás megszüntetése érdekében többen úgy látták, hogy ez az összejövetel alkalmas arra is, hogy a párt irányítása alatt lévő lap élére új szerkesztőbizottságot válasszanak. A kérdést szavazásra tették fel, melynek eredményeként az újság élére egyhangúlag Rákosi Gergelyt,¹⁵⁷ a szerkesztőbizottság új tagjainak Dezső Jánost, Benkő Károlyt,¹⁵⁸ Bánhidi Tibort és Takács Elemért javasolták. A bizottsági ülésről Rákosi Gergely egy rendőrszázados kíséretében a Zala szerkesztőségébe ment, ahol bejelentették, miszerint a Forradalmi Bizottság a megyei lapot saját felügyelete alá vonta, vezetését Rákosi Gergely veszi át. A másnapi Új Zalában címdalalon közölték az írócsoport által előző nap összeállított követeléseket, majd a lap programjáról bővebben az október 30-ai számban olvasható a város és a megye közönsége: „A szabadság szeretetének hősi és országos tüzeben született lapunk, az Új Zala. A megye élére a forradalmi megmozdulás új irányító szervezet állított, a Nemzeti Bizottságot, s hasábjainkon annak a programnak kívánunk helyt adni, melyet ez a bizottság a legszélesebb néptömegek egybehangzó kívánsága alapján a zászlajára tűzött. Új lesz hát a lap hangja, mert bátran írhat az igazságról, a kebleket hevítő kívánságokról, s mindazokról a »kényes« kérdésekről, melyek a múltban némaságra voltak ítélve”.¹⁵⁹

Az október 26-i pártház előtti lövöldözés miatti felháborodás hullámai nem ültek el a városban. Az embereket élénken foglalkoztatta a tragikus esemény, a szabad sajtó képviselői pedig kötelességüknek érezték, hogy a közvéleményt tájékoztassák. Az Új Zala keddi számában a megyei pártbizottság osztályvezetője, Simon Ferenc elmondásában olvasható a szomorú nap krónikája. „Mit kért tőle a nép? Azt, hogy mondjon le. Nincs szükség arra a vezetőre, aki elszakadt a néptől, akit csak akkor láttak, amikor pompás kocsijával végigjárta a várost, ajtaján azonban nem jutottak be. Ő volt az, aki a dolgozók rovására tűzzel-vassal »túlteljesít-

tette« a tsz-szervezést, ő volt az, aki képzelte »bölcsességével« úgy trónolt a megye fölött, mint piramisépítő fáraók a nép fölött. ...A személyi kultusz híve, hűséges lovagja görcsösen ragaszkodott a múlthoz. Ahhoz a múlthoz, amelybe a nép emelte föl és amelyben ő megalapította a népet.”¹⁶⁰

Zala megye forradalmáról hiteles tájékoztatást adó sajtóorgánium vasárnap, az orosz bevonulás napján jelent meg utoljára. A következő szám címében még az elmúlt napok forradalmi eseményeire emlékeztetett, de új fejlécén már ez volt olvasható: az MDP Zala Megyei Intézőbizottsága és a Megyei Tanács lapja. November 7-től még mindig Új Zala címen jelent meg, mint az újonnan alakult Magyar Szocialista Munkáspárt Zala Megyei Intézőbizottsága és a Megyei Tanács lapja, viszont napra pontosan, egy hónappal az orosz megszállás után a megyei lap már címében sem emlékeztetett a forradalmi napokra. A megyei hivatalos lap új nevet kapott, mint a kommunista párt. A forradalom előtt Zala címen az MDP lapjaként megjelenő újságot Zalai Hírlap elnevezéssel vehette kezébe az olvasó az MSZMP Zala Megyei Intéző Bizottsága és a Megyei Tanács lapjaként.

A forradalom napjaiban az oktatás újraindítása és zavartalan folytatása volt a lelkes zalacgerszegi pedagógusok október 28-i özszejövetelének célja. A Marx téri városházban működő Pedagógus Szakszervezet klubjában jelenlévő 25-30 nevelő a kormány és a SZOT felhívása alapján határozta el a Pedagógus Tanács megalakítását. Olyan megállapodás született, hogy ehhez előbb az iskolák belecselezését kérik, majd mindegyik intézmény megválasztja a maga küldöttjét, ők vesznek részt az alakuló ülésen. A delegálást a tantestületek titkos szavazása útján kapták meg a pedagógusok, a feladat ellátására legalkalmasabbnak ítélt társukat választották meg. „Olyan kollégákat kell választani, akik nehéz körülmények között is higgadtan tudnak eleget tenni feladatuknak”.¹⁶¹ Az alakuló ülés másnap délután a szakszervezetek házában zajlott le. A 34 pedagógus küldött mellett a megyei, városi oktatási osztály, a szakszervezet és az MDP 1-1 képviselője is meghívást kapott. Az értekezletet Látrányi József korelnök vezette, beszélt az oktatás irányításának hiányosságairól. Simonffy Emil a tanítóképző tanára hozzászólásában ismertette a bizottság feladatát: segíteni kell a városi, illetve a megyei oktatási osztálynak az oktatással kapcsolatos problémák megoldásában például az orosz nyelv tanítása, hittanoktatás. A múlt hibáit igyekezzünk meggyógyítani – fogalmaztak a pedagógusok. Az ülésen a Pedagógus Tanács 6 tagú elnökséggel alakult meg, a megyei és a városi oktatási osztálytól pedig 1-1 főt választottak a tanácsba.

Megyei elnökség:
Simonffy Emil Tanítóképző Intézeti tanár
Hortobágyi László Közgazdasági Technikum tanára
Veczkó József pedagógus szakszervezet elnöke
Kékesi Antal megyei oktatási osztály

Városi elnökség:
Ostoros Károly gimnáziumi tanár
Szerencsés Rudolf Tanítóképző Intézeti tanár
Udvarlaky Sándorné általános iskolai tanár
Szőke János városi oktatási osztály

Az oktatásügyre vonatkozó követeléseiket 8 pontban foglalták össze,¹⁶² határoztak a tanítás újrakezdéséről – ahol szünetelt – a fakultatív nyelvoktatásról, a hitoktatás választható, lelkiismereti szabadság alapján történő beindításáról. Az alakuló ülést követő napon, a Megyei Nemzeti Bizottsággal egyetértésben, a megyei és a városi oktatási osztály irányítását – vezetők hiányában – az elnökség vette át.¹⁶³ A Pedagógus Tanács távmondattal tájékoztatta a zalaegerszegi járásban dolgozó tanárokat a tanács megalakulásáról, céljairól, és felhívták kollégáik figyelmét, válasszák meg a járási oktatási tanácsot: „A helyi, illetve a járási újonnan megalakított oktatási tanácsok a legszükségesebb személyi változásokat haladéktalanul hajtsák végre. Az exponált sztálinista vezetőket, igazgatókat, beosztott munkatársaként természetesen tovább kell foglalkoztatni. Minden túlkapást, személyi bosszút, elhirtelenkedett intézkedést meg kell akadályozni.”¹⁶⁴

A tanács november 4-ig működött, majd az orosz megszállást követően, november 6-án Hadnagy László, a megyei tanács elnök-helyettese a Petőfi iskolába meghívta a Pedagógus Tanács volt tagjait, és megköszönte a forradalom napjaiban meghozott intézkedéseit.¹⁶⁵

A forradalmi testületek az igazgatási és pártapparátus tagjaival különböző módon bántak. Párttagságtól függetlenül eltávolították, vagy alacsonyabb munkakörbe helyezték a közösség számára elfogadhatatlan, munkakörük betöltésére – elsősorban emberi magatartásuk miatt – alkalmatlannak ítélt embereket.¹⁶⁶ Arra viszont ügyeltek, hogy minden dolgozónak biztosítsanak munkahelyet, egy család sem maradjon kenyér nélkül. Azt az álláspontot képviselték, hogy senkit sem lehet büntetni azért, mert hozzátartozója valami hibát követett el.

A forradalomban a hatalom összeomlása utáni első lépés a rend helyreállítása, a gazdaság újjászervezése érdekében a pártellenőrzés nélküli munkástanácsok létrejötte volt. Megalakulásuk pillanatától fogva politikai és gazdasági szervezetként működtek, a munkások üzemük gazdáivá váltak. Célul tűzték ki, hogy szót adjanak a munkásoknak az üzem vezetésében és gondoskodjanak érdekvédelmükről.

Zalaegerszegen megalakult munkástanácsok is elhatárolták magukat a szalinista-rákosista vezetéstől. A városi és a megyei nemzeti bizottságban küldöttekkel képviselték magukat. Figyelemmel kísérték a Nagy-budapesti Központi Munkástanács határozatait, kapcsolatban álltak a szakszervezetekkel, kezükben tartották a sztrájk fegyverét. A helyi üzemek, gyárak, vállalatok követelési pontjai általában megegyeztek az országos követelésekkel és kiegészítették az adott munkahely dolgozóit leginkább érintő szakmai, szociális jellegű pontokkal. Állást foglaltak személyi jellegű ügyekben; az emberileg, szakmailag alkalmatlan vezetőket eltávolították. Alapvető igényként fogalmazták meg a szakszerű munkafeltételek kialakítását. Sürgették a bérek, normák rendezését, hogy azok „megállapítását ne felsőbb szervek írják elő”, hanem arról a munkások által választott képviselők döntsenek. A rádió és a sajtó híreinek döntő befolyása volt a vidéki események alakulásában, több helyen a rádió felhívására alakultak meg a munkástanácsok. Október 25-e és november 2-a között a városban szinte minden vállalatnál, üzemnél hivatalban megalakultak a munkás-önigazgatás ezen formái.

Munkástanácsok megalakulása¹⁶⁸

Megalakulás időpontja	Vállalat/intézmény neve	Tagok száma	Elnök
Október 27.	22. sz. AKÖV ideiglenes tanács		Major György
	MESZÖV	9 fő	Kovács Ferenc
	MÉK	13 fő	Nádasdi István
	MNB Fiók		
	Ruhagyár	31 fő	Agárdi Ferenc
	Útfenntartó Vállalat		
	Zalaegerszegi Gépipari Vállalat	31 fő	Németh Rudolf
	Zala Megyei Közraktárak	4 fő	Tőke Antal
	Zala Megyei Népbolt Vállalat	28 fő	Németh Szilveszter
	Zala Megyei Tejipari Vállalat	26 fő	Gyalókai István
	Zala Megyei Terményforgalmi Vállalat	16 fő	Bebők János
	Zala Megyei Vendéglátó Vállalat	15 fő	Császár Ferenc
	Zala Megyei Villany-és Épületszerelő Vállalat	21 fő	Németh István
Október 28.	Zalai Kőolajipari Vállalat	47 fő	Kiss Ferenc
	Zalaegerszegi Városgazdálkodási Vállalat		
	Zala Megyei Bánya és Építőanyagipari Egyesülés	11 fő	Bagin István
Október 29.	22. sz. AKÖV	22 fő	Bitá Gyula
	MÉK-MESZÖV egyesült Munkástanács	20 fő	
	Zalaegerszegi Ingatlankezelő-és közvetítő Vállalat		

Megalakulás időpontja	Vállalat/intézmény neve	Tagok száma	Elnök
	Zalaegerszegi Járási Tanács	17 fő	Varga Vilmos
	Zalaegerszegi MÁV Fűtőház	8 fő	Kerkai László
	Zalaegerszegi Téglagyári egyesülés	11 fő	Matolcsi József
	Zalaegerszegi Városi Tanács	5 fő	Egyed János
	Zala Megyei Állatforgalmi Vállalat	13 fő	Hantos József
	Zala Megyei Tatarozó-Építő Vállalat	29 fő	Gaál Ottó Tibor
	Zala Megyei Állami Építőipari Vállalat	53 fő	Nagy István (1926.)
	Zala Megyei Tanács	32 fő	Nagy István (1914.)
	Zala Megyei Vasipari Vállalat	26 fő	Bársony Antal
Október 30.	Északzalai Állami Erdőgazdaság	29 fő	Kondor János
Október 31.	Zalaegerszegi Sütőipari Vállalat	20 fő	Szabó Kálmán
November 2.	Zalaegerszegi Asztalosipari Vállalat	26 fő	Sági László
November 2.	Zalaegerszegi Húsipari Vállalat	7 fő	Sümeghy László
	Zala Megyei FÜSZÉRT Vállalat	7 fő	Perlaki Géza
December 3.	Zala Megyei Munkástanács	22 fő	K. Nagy László

Zalaegerszegen Agárdi Ferenc a Ruhagyár dolgozója már 23-a előtt levélben fordult a Szabad Európa Rádióhoz és tájékoztatást kért a jugoszláv munkástanácsok helyzetéről, szerepéről, feladatáról.¹⁶⁹ A kapott információk alapján szervezte meg október 27-én a Ruhagyár munkástanácsát. Fegyelmезetten, de forradalmi hangulatban zajlott a választás. A megalakult munkástanács minden törekvése az volt, hogy a termelést visszaállítsák a rendes kerékvágásába. Felhívták a gyár dolgozóinak figyelmét, a műszakok fel-

tétlenül végezzék el munkájukat, a vidékről bejárók is próbáljanak valamilyen közlekedési eszközzel beérni a városba.

Mozgalmas nap volt október 27-e. A város több pontján egy időben, párhuzamosan zajlottak az események. Ekkor alakult meg a Városi Forradalmi Bizottság, és több vállalatnál ekkor választották meg a munkástanácsokat.

Az Útfenntartó Vállalatnál Darvas József a vállalat igazgatója kezdeményezte a Munkástanács megalakítását. Darvas a pártbizottságtól kapott utasítás szerint azon igyekezett, hogy a vállalati munkástanácsban továbbra is a párttagoknak legyen döntő befolyásuk. Ezzel a vállalat dolgozói nem értettek egyet, és saját elképzelésüknek megfelelően először a vállalat részlegeinél, majd a központban is megalakították a Munkástanácsokat.¹⁷⁰ Darvas múltját ismerték a vállalat dolgozói, szerintük a „Rákosi rendszer kiszolgálója volt”, arról nem is beszélve, hogy az előző napi tüntetésben résztvevő tömegre olyan megjegyzést tett, hogy „csőcselék banda, legszívesebben közéjük géppuskázna”. A részlegeknél megfogalmazott követelési pontokat a vállalat központi Munkástanácsa elé terjesztették. Ezek között szerepelt Darvas Józsefnek a vállalat vezetőjének, a személyzeti vezetőnek és a TÚK iratok kezelőjének leváltása. A tanúkihallgatási jegyzőkönyv szerint „amikor Móricz László felállt és bejelentette, hogy a raktár dolgozóinak is van követelése, nagy csend lett és mindenki várt és figyelt, mit szól majd Darvas a már Móricz által felolvasott elbocsájtási kérdésre. Darvas utána felszólalt és azt mondta, ő nem hinné, hogy ezen követelést az össz munkásság kéri.”¹⁷¹ Darvas egyezkedni kezdett, hogy a Forradalmi Tanács ülésén ez a javaslat ne hangozzék el. Közben folyt a munkások megbeszélése, a személycseréken túl a vállalat dolgozóit érintő gazdasági jellegű kérdések, pl. normák eltörlése, prémium megszüntetése stb. szerepeltek. A vállalat központi Munkástanácsa megvitatta ezeket a követeléseket, amit öt megválasztott küldött a Városi Forradalmi Tanács ülésére vitt, és mint az Útfenntartó Vállalat dolgozóinak pontokba szedett követeléseit terjesztették elő. Az ülés a kora délutáni órákban zajlott, és az előző naphoz hasonlóan ki volt hangosítva a város több pontján. Darvas József feleségével éppen hazafelé tartott, amikor a Barossligetnél¹⁷² elhelyezett hangszóróból hallották, amint valaki nagy

hangon követelte az ő eltávolítását a vállalat éléről.¹⁷³ A hangszóró közelében csoportokba verődve vasúti munkások, az állomásra igyekvők, és onnan jövők hallgatták az ülés közvetítését, felfigyeltek az elhangzottakra, és többen felismerték az arra haladó Darvast és feleségét. Zalaegerszeg kis város, szinte mindenki ismert mindenkit. Darvasék sietősen fogták lépteiket, ezt a jelenlévők észrevették és utánuk eredtek. Darvas bement a lakásba, felesége próbálta csitítani az összeverődött tömeget, sikertelenül. Betódultak az udvarra, különböző vádak hangzottak el. Egyikük korábbi internálótábor-parancsnoki múltját kérte számon, másvalaki a délvidekről kitelepítettekkel szembeni magatartását róta fel. Nem csoda, hogy többen úgy érezték, elérkezett a számonkérés ideje. Kövekkel megdobálták ház ajtaját, közben valakinek sikerült a bejárati ajtón lévő ablakot benyomni és kinyitni az ajtót. Darvast kihúzták a teraszra, és már néhány pofont kapott, amikor megérkezett a rendőrség és elszállították őket. A perben kihallgatott tanúk elmondása alapján, „a vállalat összes dolgozója úgy nyilatkoztak, hogy nem voltak megelégedve Darvas elvtárs ottani magatartásával, mert teljesen diktatórikusan viselkedett és flegma volt a dolgozókkal szemben, függetlenül párttag, vagy párton kívüli vállalati dolgozó.” Az esetre Pék József így emlékezett: „Együtt volt a csapat, amikor délután többen felkerestek, hogy az állomás előtt nagy tömeg gyűlt össze és be akar hatolni a Darvasék lakásába. Megkértem Bankát és Halászt, hogy gyorsan intézkedjenek. Darvast sokan ismerték, durva ember volt, nem szerették a munkatársai. Elkövette azt a butaságot, hogy amikor az emberek hazafelé menet ráismertek, megfenyegette őket. Megjegyzés megjegyzést követett, még tovább ingerelte a tömeget. Így aztán mire a katonák, rendőrök odaértek már kapott néhány pofont. Végül is sikerült egy katonai autóval kimenteni, behozták a tanácsra. Beszéltem vele, mondtam, nagyon sajnálom, hogy ez történt, kérdeztem hozassunk-e orvost, de ő tovább ordítozott. Ekkor egy külön szobába zártuk. Ez 27-én volt és Darvas provokálta ki.”¹⁷⁴

Az előbbi választással csaknem azonos időpontban a 22-es AKÖV-nél is választásra került sor, ahol nyílt szavazással az ideiglenes, majd két nap múlva a végleges Munkástanácsot szavazták meg. Az ideiglenes tanács elnöke Major György lett, a végleges

tanács vezetőjévé Bita Gyulát, helyettesévé Farkas Gábort választották. Az ideiglenes Munkástanács intézkedett a biztonságos fuvarozás megszervezéséről, aminek érdekében tárgyaltak a honvédséggel, ahonnan fegyveres kísérelő biztosítását kérték, de a honvédség ettől elzárkózott.

Az AKÖV végleges Munkástanácsa 20 tagból állt, az elnökség mellé 5 tagú csúcsvezetőséget választottak. A csúcsvezetőségi ülésen határoztak egyes dolgozók felfüggesztéséről, a személyzeti vezető más munkakörbe helyezéséről, az üzemi őrség megszervezéséről. Felfüggesztették, megtiltották a vállalati pártszervezet minden ténykedését, mondván, a vállalat csak gazdasági ügyekkel foglalkozzon, ne politizáljon. A Munkástanács november 2-án döntött a vállalat vezetőjének Antos Sándornak a felfüggesztéséről, akit a tanács november 7-i ülésén visszahívott, ő ezt el is fogadta. A Munkástanács döntése értelmében a város védelmének előkészítésekor a vállalat 10 teherautót adott a honvédségnek, amit ők lőszerezellek megrakva a laktanyán kívül a „hegyek” közé vittek.¹⁷⁵ Az orosz agressziót – november 4-ét – követően a munkástanács december közepéig működött. A vállalatot Budapesten december 3-án a munkástanács 5 tagja képviselte a Vasas Szakszervezet által szervezett összejövetelen, ahol különböző vállalati alkalmazottak, szerelők, gépkocsivezetők munkabérének rendezéséről folytattak tárgyalásokat. A Nagy-budapesti Központi Munkástanáccsal a kapcsolat felvételét un. hármas rendszerben képzelték el úgy, hogy egy ember Budapesten tartózkodik, aki az ottani eseményeket gyűjti össze, egy Zalaegerszegen, aki a városban gyűjti össze az adatokat és egy pedig a két személy között úton lesz. Arra vonatkozóan a periratokban nincsenek adatok, hogy az „összekötő csoport” működött-e.

Szintén ezen a napon alakult meg a Vendéglátóipari Vállalat Munkástanácsa. A dolgozók a rádió híreire hivatkozva szervezkedtek, de a szakszervezet is osztogatott „nemzetiszínű széllel nyomtatott röplapot”,¹⁷⁶ amely a munkástanácsok megalakításával kapcsolatos tudnivalókat tartalmazta. Császár Ferenc a vállalat alkalmazottja összehívta a dolgozókat, az előbb említett röplapról felolvasta a választással kapcsolatos tudnivalókat, majd megválasztották a munkástanácsot, melynek elnöke Császár Ferenc lett. A

munkástanács 3 tagú küldöttséget választott, akik megbízólevéllel ellátva képviselték a vállalatot az időközben megalakult Városi Forradalmi Bizottságba. Az összegyűltek azt javasolták, hogy a vállalatban belül a pincérek, cukrászok és a tisztviselők külön-külön alakítsanak tanácsot, illetve közülük egy-egy tagot szavazzanak meg a munkástanácsba. A jelenlévők titkos szavazással felírták azok nevét, akiket javasoltak, majd két nap múlva demokratikusan, titkos szavazással megválasztották az állandó tanácsot.

A bírósági eljárás során lefoglalták a Munkástanács jegyzőkönyveit. Megalakulása után hét alkalommal ülésezett a testület, az utolsó jegyzőkönyv december 11-én készült.

Szombaton a MESZÖV 9 tagú, a MÉK 13 tagú ideiglenes munkástanácsot választott.¹⁷⁷ Programjukban szabad és független kormány megalakítását, az oroszok távozását, a munkástanácsok megerősítését fogalmazták meg. A vállalatnál lelkes hangulatban telt a délelőtt, a dolgozók megszabadultak a múlt relikviáitól, összetörték a versenyzászlót, elégették a személyzeti/káder iratokat, különböző pártbrosúrákat, valaki a Lenin szobrot a vállalat WC-jébe dobta, mondván „most már ott a helye, vége a kommunizmusnak”.¹⁷⁸ Amikor délelőtt a városi hangos híradó bement, hogy minden intézmény küldjön két munkástanács tagot a forradalmi bizottság ülésére, a MESZÖV is delegált két munkatársat, Nadasdi Istvánt és Fehér Ferencet. A Munkástanács a sajtó nyilvánosságán keresztül javasolta a megyében működő szervezeteknek a munkásellenőrzés elve alapján megválasztani saját tanácsaikat. Október 28-án az Új Zalában a következő felhívás jelent meg:

Földművesszövetkezeti dolgozók!

Alakítsátok meg a szövetkezetek munkástanácsát. Szervezzétek meg a szövetkezeteknél a tagok bevonásával a szövetkezeti vagyoni védelmét.

Biztosítsátok a falu zavartalan ellátását. Folytassátok tovább a parasztság felesleges terményeinek felvásárlását. Biztosítsátok az iparvidékek és városok ellátását.

Minden problémákban forduljatok a MESZÖV munkástanácsához, ahol állandó telefonszolgálatot tartunk.

MESZÖV Munkástanácsa

A két munkástanács 29-én egyesült, 4 tagú intézőbizottság látta el az összevont munkástanács irányítását. Mivel az igazgató október 28-án vidéken élő családjához utazott, (csak november 9-én jött vissza) távollétében a vállalat ideiglenes vezetését Czuczor Béla vette át. A munkástanács ülésein – hasonlóan a többi szervezethez – személyi kérdésekről tárgyaltak, elbocsátottak két ÁVH-s tiszt feleségét, akiket alkalmatlannak találtak munkakörük betöltésére, öt munkatársat helyeztek alacsonyabb munkakörbe.¹⁷⁹

A forradalom napjai alatt az összevont munkástanács kapcsolatban állt a Dunántúli Nemzeti Tanáccsal, a győri alakuló ülésen Czuczor Béla, Zelles József és Gombos József képviselték a vállalatot.¹⁸⁰ A győri utakról felemelő érzéssel, nagy lelkesedéssel számoltak be, akik ott jártak. Számos esemény történt egy-egy ilyen út alkalmával; szomszéd városok küldöttei üdvözölték régi ismerősként egymást, hallották Szigeti Attila beszédét. Elmondásuk szerint egyik alkalommal „a győri városháza előtt nagy tömeg volt és egy gépkocsi oszlop, az úttesten tehergépkocsik voltak, amelyek vért szállítottak Budapestre Bécsből. Kb. 10-15 percig hallgattuk az elbeszélésüket a budapesti dolgokról.”¹⁸¹

Kapcsolatban álltak SZÖVOSZ Forradalmi Tanácsával. November 4-e után árubeszerzés címén többször jártak Budapesten tájékozódni. A SZÖVOSZ azt tanácsolta a zalaegerszegieknek is, hogy politikamentes szövetkezeti mozgalmat kell létrehozni. Az orosz csapatok érkezésének hírére tevékenyen részt vettek a nemzetőrség megszervezésében, összeírták azokat a katonaviselt munkatársakat, akik szükség esetén fegyveres nemzetőri szolgálat teljesítésére alkalmasak voltak.

A periratok tanúvallomásaiban utalás történik arra, hogy a munkástanács vezetői decemberben több alkalommal felkeresték a „budapesti munkás tanácsot, akitől utasítást kaptak.” Itthon tájékoztatták a tagokat arról, hogy a „budapesti munkás tanács határozatát vagy felhívását el kell fogadni, és továbbítani kell a dolgozók

felé.”¹⁸² A felhívásokat azonban csak szűk, megbízható körben ismertették. Feltételezzük, hogy a Nagy-budapesti Központi Munkástanácsról van szó.

A Megyei Tanács Munkástanácsát hétfőn, október 29-én választották meg a Megyei Tanács Szakszervezeti Bizottsága kezdeményezésére. A felhívás alapján a délelőtt az osztályok dolgozói minden 10 fő után 1 küldöttet választottak, majd a 33 delegált taggal, a tanács kultúrtermében délután megalakították a Megyei Tanács Munkástanácsát. A tagok titkos szavazással 5 tagú elnökséget választottak:

elnök: Nagy István
elnökhelyettes: Dr. Németh Károly
elnökségi tagok: Dr. Józsa Jenő,
Gáta Ferenc,
Dr. Ángyán László.¹⁸³

A Munkástanács 15 pontból álló követelést fogalmazott meg, ami részben azonos volt az országos jellegű követelésekkel, részben a helyi közigazgatás átalakítását célozta:

„Zalamegye Tanácsa dolgozóinak Munkástanácsa demokratikus választással október hó 29-én megalakult.

Véget kell vetni a vérontásnak!

Ezzel kapcsolatban bebizonyosodott, hogy a jelenlegi kormány a megváltozott összetételével nem alkalmas a további vérontás megakadályozására, és a békés kibontakozás elérésére. Feltétlenül követeljük, hogy Nagy Imre Miniszterelnök kormányát alakítsa át, lépjen érintkezésbe a szabadságharcosok vezetőivel, kezdjen tárgyalást a kormányba való képviselőik ügyében. Ezzel kapcsolatban követeljük:

- 1./ A szovjet csapatokat azonnal rendeljék vissza, és haladéktalanul vonják ki az egész ország területéről.
- 2./ A jelenlegi külföldi szerződéseket azonnal vizsgálják felül és a nem megfelelőket bontsák fel.
- 3./ Követeljük, hogy a Varsói Szerződést azonnal mondják fel.

4./ A volt ÁVH tagjait semmilyen fegyveres alakulatnál ne alkalmazzák, fegyvereiket azoktól azonnal vonják be.

5./ A legrövidebb időn belül tartsanak titkos és szabad választásokat, szövegezzék meg az új alkotmányt. A választásokon a politikai irányvonalak pártjai önálló listával lépjenek fel.

6./ A felkelőknek biztosítson a kormány teljes amnesztiát, az elfogott szabadságharcosokat pedig azonnal bocsássa szabadon.

7./ Biztosítsa a kormány a teljes szólás- és választás szabadságot.

8./ A fennálló bizonytalanság megszűnését, a nyugalom, a rend és a közbiztonság mielőbbi megszilárdítását elsőrendű feladatának tartja a Munkástanács. Ennek érdekében követeljük, hogy a Megyei Nemzeti Bizottság a Megyei Tanács épületében székeljen, állandóan ott tartózkodjék teljes létszámával.

9./ A Megyei Munkástanács a bizalom helyreállítása érdekében az összes dolgozó bevonásával megvizsgálja a megye vezetőinek magatartását, és követeli a néptől elszakadt sztálinista vezetők azonnali leváltását, új munkakörük megjelölésével, ugyanakkor a néphez hű vezetők állásukban való megerősítését biztosítjuk.

10./ A Munkástanács Gábor Ernő volt megyei főorvost, aki osztályát és az egészségügyi intézményeket a válságos napokban cserbenhagyva megszökött, állásából azonnali hatállyal leváltja.

11./ Szerepét már hosszú idő óta be nem töltött szakszervezeti bizottság feladatait (alkalmazás, elbocsátás, fegyelmi ügyek, munkabérek, segélyezés, kulturális és szociális támogatás stb.) annak demokratikus módon való újjáválasztásáig átveszi.

12./ Követeljük, hogy a Megyei Személyzeti Osztályt azonnal szüntessék meg, a káderlapokat a dolgozóknak azonnal osszák ki.

13./ A munkástanács biztosítja, hogy a megye élelmiszer készleteiből Budapest lakosságának segítséget nyújt.

14./ Összekötöttetést tartunk a Dunántúli megyék munkástanácsaival, dolgozóinkat hangos bemondóval tájékoztatjuk a sorsdöntő eseményekről, valamint a Munkástanács határozatairól.

15./ A munkástanács felkéri a Megyei Tanács, valamint a Járási Városi Tanácsok Munkásbizottságának tagjait és dogozóit, hogy észrevételeikkel, életrevaló javaslataikkal, valamint magyar ügyünk melletti bátor hazafias kiállásukkal támogassák a Megyei Munkástanács eredményes működését.

A felsorolt követeléseink a Megyei Tanács, valamint a hozzánk beérkező Járási Tanácsainak dolgozóinak követelései és a munka zavartalan biztosításának zavartalan feltételei.

Zalamegye Dolgozóinak Munkástanácsa”¹⁸⁴

A zalaszentiváni Moziüzemi Vállalat erősítőjét felszerelték az épületében, hogy a fontos információk mindenkihez eljussanak. A munkástanács tagjai közül Turáni Dezső és Kiss Aladár összekötő volt a Munkástanács és a Megyei Nemzeti Bizottság között. A vezetőség megválasztása után a Megyei Tanács vezetőinek alkalmasságáról folytak viták. Úgy döntöttek, hogy az osztályok dolgozóit titkos szavazáson döntsenek arról, osztályvezetőiket alkalmasnak tartják-e beosztásuk ellátására. A szavazás eredményét az egyes osztályok megküldték a munkástanácsnak, amit az minden változtatás nélkül tudomásul vett. Az eltávolítandók névjegyzékén 12 vezető szerepelt. A szavazás után a megalakult munkástanács összehívta tanács valamennyi munkatársát, az elnök néhány mondatban ismertette a választás eredményét, felolvasták az eltávolítandók névsorát. Török Lajos, a tanács elnöke a szavazás eredményével kapcsolatban elmondta, személyi kérdésekkel már foglalkozott, a VB és több vezető leváltásával egyet is értett, de a kérdést újra a VB elé kellene vinni, s a legközelebbi munkástanács ülésen kéne erről dönteni. Október 31-én a VB és a munkástanács újra összehívta a dolgozókat, felolvasták a leváltott vezetők névsorát.¹⁸⁵ A szavazás során felmerült a VB tagjai maradjanak-e. A tanács csak Török Lajosnak és Hadnagy Lászlónak szavazott bizalmat. A VB megszűnéséről a Zala Megyei Forradalmi Tanács újjáalakuló ülésén született döntés. Ezután felszólították a leváltott vezetőket, hogy még aznap mindent adjanak át kijelölt helyettesüknek. A „bosszúvágy vagy személyeskedés elkerülésére” – a tanács álláspontja szerint – az elbocsátott vezetők részére megfelelő állást kellett biztosítani.

A Munkástanács megalakulása köztes állapotban találta a megyei szervezetet. A VB még működött, az elnök hivatalában volt, az új megyei testület, a Nemzeti Bizottság még átmeneti állapot-

ban volt. Ezért a munkástanács vezetőségi tagjai összekötők voltak a Munkástanács a VB és a Nemzeti Bizottság között.

Zalaegerszezen az orosz megszállást követően decemberben „polgári engedetlenségi” mozgalom keretében újságbojkottot szerveztek a munkástanácsok. A Ruhagyár Munkástanácsának ülésén egy budapesti küldött javaslatára elhatározták, hogy Zalaegerszezen is megakadályozzák a helyi és országos napilapok terjesztését. A Kádár-kormány elleni tiltakozásnak ezt a formáját a hírlapárosok is támogatták. Az egy hétig tartó bojkott ideje alatt az újságosok kiesett jövedelmének pótlásáról a vállalatok munkástanácsai gondoskodtak.

Az országnak csekély két hét elegendőnek bizonyult, hogy a közel tíz éve tartó sztálini-rákosi diktatórikus berendezkedést lebontsa, és felépítse, kialakítsa új, demokratikus intézményrendszerét. A kommunista párt is lelkesen üdvözölte a Munkástanácsokat és a Nemzeti Bizottságokat. Október 31-én az MDP Zala Megyei VB a következő nyilatkozatot tette közzé:

„Kedves Elvtársak! Zala megye dolgozói és ifjúsága!

Az országos sztálinista vezetés Rákosi és Gerő irányításával nemzeti tragédia felé vezette az országot, a pártot. A nemzeti forradalom hullámai október 26-án elérték megyénket. A megyei pártvezetés legfőbb vezetői: Dénes István és más vb. tagok, híven a dolgozóktól való elszakadottságukhoz, nem értették meg e nagy nemzeti ügy igazságosságát, és ez Zalaegerszezen is tragédiához vezetett. A megyei párt végrehajtó bizottsága nem azonosítja magát és a Magyar Dolgozók Pártját a tragikus eseményekkel, és elfeltéli a két ember halálát okozó vezetést. ... A párt végrehajtó bizottsága üdvözli a forradalom tüzeiben született Munkástanácsokat és Nemzeti Bizottságokat, a születő új karhatalmat és minden erejével támogatja követeléseiket és munkájukat. ...Javasoljuk, hogy nemzeti zászlónk mellé egy hétig tűzzék ki a gyász fekete lobogóját, megemlékezésül azokra a hősökre, akik a nép szabadságáért áldozták életüket. Dicsőség nekik, emléküket népünk örökké megőrzi. ...Biztos, hogy ha további előrehaladásunkban bárhol is gát akadna, annak eltávolításában a személyi béklyókat lerázó pártbizottságok is ott lesznek és minden párttag vállalva a pártonkí-

vüli hazafiakkal küzd megújhódó, jobb életünkért, szocialista demokráciánkért.”¹⁸⁶

A kötetben közölt, a forradalmi napok eseményeire reagáló MDP-MSZMP nyilatkozatok a párttagok őszinte kiállásra engednek következtetni. A fenti a sorokból is kitűnik, hogy az apparátus tagjainak többsége – ha érdekből is – rövid időre azonosult a felkelőkkel, hiszen a kommunista párt gyakorlatilag felbomlott, tagjai részt vettek a forradalomban.

Ugyanakkor az orosz megszállás után, a megtorlás időszaka azt igazolja, hogy ezek a felhívások, sajtónyilatkozatok csak saját személyük átmentését célozta.

Az elesett hősök tiszteletére mindenszentek és halottak napján országsszerte kegyelettel emlékeztek. Zalaegerszegen este 6 órakor gyertyát gyújtottak a pártház előtti lövöldözésben elesettek emlékére.

Az Új Zala szerkesztőségében a lapárta megelőzte az oroszok bejövételét, mert a november 4-i, vasárnapi szám töretlen optimizmussal számolt be a forradalom eddigi eredményeiről. „Ma még csak ízlelgetjük a szabadság levegőjét, de a tüdők már tágul, s hittel, bizalommal – ugyanakkor teljes készenlétben állva várjuk a napot, amikor elmondhatjuk: közel félévezredes idegen befolyás, elnyomás, zsarnokság után ismét szabad a magyar.”¹⁸⁷ Egyetlen apró hír törte meg a hétfői szám ünnepi hangulatát, és sejtetett valamit a magyarországi események szovjet megítéléséről. A moszkvai AFP híriügynökségtől átvett közlemény szerint: „...egy magasrangú szovjet személyiség sejtetni engedte, hogy a szovjet kormány bármely pillanatban fontos határozatot hozhat nyilvánosságra. E határozatban Moszkva hivatalos állásfoglalásáról lenne szó a magyarországi eseményekkel kapcsolatban...”.¹⁸⁸ Hajnalban az említett hivatalos álláspont reális valósággá vált „...a szovjet csapatok megkezdték Magyarország területén a rend helyreállításával és a népi demokratikus hatalom visszaállításával kapcsolatos hadműveleteket”.¹⁸⁹

Mire a lap az olvasók kezébe került, november 4-én vasárnap reggel 7 óra előtt néhány perccel Zalaegerszeget is megszállták az orosz csapatok.

November 4-én hajnalban a zalaegerszegi alakulatok számára felderítők jelentették, hogy az orosz csapatok a vasvári és a körmendi úton állnak. Hajnali 2 óra tájban az ezred parancsnoka parlamentereket küldött eléjük, akik két óra múlva jelentették, hogy az oroszok elindultak Egervárról. Borka – aki jól beszélt oroszul – néhány katonával eléjük ment, a hősök temetőjénél¹⁹⁰ megálltak, a szembejövő szovjet katona is leállította harckocsiját. Borka ekkor megkérdezte hová mennek, mire a katona azt válaszolta „gyakorlatra”.¹⁹¹ Borka figyelmeztette őket, a város felkészült a védelemre. Közben odaért Medvegyev alezredes és Maricsenkó ezredes harckocsija is, Borkát felvették, „megölelték és kérdezték, hát élsz

még?”¹⁹² Ezután Megyvegyev vezetésével az orosz harcokcsik a városon keresztül a laktanya elé vonultak.¹⁹³ Hajnali 5 órakor a kiegészítő parancsnokság¹⁹⁴ bentlívó tisztje dübörgésre ébredt. „A dübörgés okait keresve kilépett az utcára, ahol harcokcsikat és szovjet lóvészekkel megrakott tehérgépkocsikat látott...A harcokcsik egyike a parancsnoksággal szemben lévő laktanya felé fordult, kapuját benyomva bement a laktanya udvarára. Több harcokcsi követte. A szállító gépjárművekről katonák ugráltak le és foglaltak tüzelő állást a határolaktanyával szemben.”¹⁹⁵ Fegyveres ellenállásra nem kerülhetett sor, a szovjet egység parancsnoka 20 percet adott a fegyverek letételére. A tisztek „pasli domoj” felszóltással küldték el a magyar katonákat, többségük – félve a szovjet fogságtól – fegyvereiket eldobálva, vagy civileknek adva elmenekült.

A kiegészítő parancsnokság állományát – akik tudomásul vették a szovjet csapatok bevonulását – november 6-án fegyverezték le. A katonáknak csak kisebb csoportja vélekedett úgy, hogy az orosz megszállás végvényesen a szabadságharc elfojtását jelentette. A szovjet városparancsnokság a megszállást követően 4 hónapra ebben az épületben rendezkedett be.¹⁹⁶ Az állomány 1 órát kapott, hogy a legszükségesebb dolgait összepakolják és távozzanak.

A Városi Forradalmi Tanács elnökét a lakásán értesítette két nemzetőr a történekről. Szerencsés Rudolf hiába kereste telefonon Borka Zoltán őrnagyot, egy hadnaggal tudott csak beszélni, aki annyit mondott, nem lesz ellenállás.¹⁹⁷ Ezután a Városi Forradalmi Tanács székházába sietett. „Mikor az első tank megállt a Forradalmi Tanács épülete előtt, abból egy szovjet alezredes és százados kiszállt, kereste a város vezetőit, én jelentkeztem. A szovjet parancsnok közölte parancsát és 10 percet adott a fegyver letételére. ...A nemzetőrség tagjaival én rakattam le a fegyvert november 4-én reggel 7 óra előtt 3 perccel a szovjet parancsnok utasítására”.¹⁹⁸

A büntetőeljárások során felvett tanúkihallgatási jegyzőkönyvben egy „tartalékos” nemzetőr, november 4-e hajnaláról így számolt be: „...november 4-én hajnalban a lakásomra eljött egy diák egy postás és egy katona, hogy azonnal menjek be a laktanyába. Útközben találkoztam két civillel, akik tájékoztattak, hogy nem a

laktanyába kell menni, hanem a Városi Tanácsra. A Városi Tanácsra érve bementünk a pincébe, ahol kaptunk fegyvereket. A fegyvertisztítás alkalmával észrevettük, hogy szovjet páncélosok jönnek. ...Arról beszélgettünk, hogyan lehetne megszökni. Ezt egy Kemenes nevű személy meghallotta, aki a nemzetőrségben mint aktív tag szerepelt, azt mondta nekünk, hogy ne próbáljunk megszökni, mert agyonlőnek bennünket. Kb. egy órára rá több szovjet harcokosi érkezett, majd ez alkalommal sikerült megszöknöm.”¹⁹⁹

Pék József a Megyei Forradalmi Bizottság titkára így idézte fel a történeteket: „A november 3-i ülés után különösebb dolog nem történt. Ekkor már a város és a megye is viszonylag nyugodt volt. Általában este 10 óra körül szoktam hazamenni. Ezen a napon este, mielőtt elindultam volna Apró Antal hívott telefonon, kérdezte mi van a megyében. Mondtam, rend és fegyelem, folyik a termelés. Ő is mondta, Pesten is minden rendbe jött, remélhetőleg hétfőn, 5-én a fővárosban is megszűnik a sztrájk, minden üzemben indul a termelés. Megnyugodtam én is hála Isten, országosan is rendeződtek a dolgok. Haza is mentem, úgy éjfél után fél 2 lehetett, mikor valaki erősen megzörgette az ablakot. A Horváth Miki kopogott, és valaki volt még vele – ők járőröztek, ügyelet az mindig volt a forradalom napjaiban – s azt mondta, nagy baj van, az oroszok két irányból jönnek a város felé. Egy részük, amelyik Vasvár felől jön már Nekeresd és Egervár előtt van, a másik pedig amelyik Andrásbuda felől jön, Bagod környékén van. Gyorsan felöltöttem, azonnal bementem, hívtam a katonai parancsnokot a Borkát, – ő volt az ezred parancsnok, – de ő nem volt bent. Azt mondták kiment az oroszok elé. A Borka az egyébként mindig kicsit gyanús volt nekem. Nem ő képviselte a honvédséget a forradalmi tanácsban, hanem a Halász Feri, ő volt a törzsparancsnok, századosi rangban. Abban biztosabb voltam, hogy ő a forradalom híve. Kértem a Ferit, őt sem találták. Erre felhívtam a Závodszy Pistát, – ő volt a megyei Nemzetőrparancsnok, – mondom neki mi a helyzet. Kértem, azonnal intézkedjen, hogy a nemzetőrségnek szolgálatban lévő tagjaitól azonnal szedjék össze a fegyvereket, mire az oroszok bejönnek. Ekkor ugyanis már tisztában voltam avval, hogy az oroszok meg fogják bennünket szállni, s nehogy itt valaki elkezden lövöldözi, vagy valami más szamárságot csinálni, mert meg-

tehetik azt az oroszok, hogy leállnak a város szélén, beindítják az aknavetőket, vagy a sorozatvetőket és alaposan elintézik a várost. A Pista azonnal intézkedett, szólt Csaba Miskának ő volt a városi nemzetőrparancsnok, és sikerült is a szolgálatban lévő gyerekekkel megértetni, ilyen ellenállásnak semmilyen értelme nincs. Felhívtam a Kanizsaiakat is, őket csak későbbi időpontban szállták meg,²⁰⁰ azt hiszem délelőtt. Lentit meg még később, néhány nap múlva mentek be az oroszok.²⁰¹ Az itteni ezredparancsnok magatartása, ti. hogy kiment az oroszok elé, riadalmat váltott ki a kaszárnyákban is, a katonák árkon-bokron át menekültek, elhagyták a laktanyát, ki merre látott, arra ment. Ekkor már nem aggódtam amiatt, hogy esetleg a honvédség részéről ellenállás lesz, így hát akik körülöttem voltak azokat azonnal hazaküldtem. Menjetez haza, – mondtam – én majd bevárom az oroszokat. A Császár Feri²⁰² maradt velem, nem akart elmenni. Csak akkor ment el, amikor az oroszok megálltak a Kosztolányi utcában a Megyei Tanáccsal szemben, harcokcsival. Egy ávós, a Diettrich vezette őket, ő volt a tolmács. Az ablakban álltam, néztem ahogy jönnek. A harcokcsi megállt az épület előtt a lövegcsövet az épületre irányították. Mögötte katonai dzsippkocsik, azokból a katonák kiugráltak. Elöl jött egy tiszt, a többiek követték géppisztollyal. Amikor ezt láttam, akkor a Császár Ferinek azt mondtam, most azonnal kimégy – akkor még az udvar felől is volt kijárat. Egyedül maradtam, mikor jött az orosz parancsnok és kísérete. Tolmács révén kérdi, én ki vagyok. Mondtam neki a Forradalmi Tanács titkára. Nagyon barátságosan, nem parancsoló hangon a tolmács segítségével mondta, ők rendeltetés-szerűen jöttek. Mondom nekik, akkor foglaljanak helyet. Leültek, majd a parancsnok kezdte sorolni, miket hirdessek ki a hangosbeszélőn. Azt válaszoltam: ezt a parancsot nem teljesítem, itt a „K” vonal – ez összeköttetés a Minisztertanács Titkárságával – ha onnan utasítás érkezik, akkor megteszem, de különben nem. A Diettrich azt hiszem tisztességesen tolmácsolhatta, mert nem volt indulatos a parancsnok amiatt, hogy nem tettem meg amit ő számomra megszabott, viszont nem hívta fel a titkárságot. Tovább beszélgettünk általános dolgokról nyugodt hangulatban. Kérdezte hol az elnök, mondtam, ő Bucsuszentlászlón lakik. Kérdeztem behívassam-e? Azt mondta: igen. Szóltam telefonon a fiúknak, vala-

ki menjen ki a Gyuláért, mondják el neki mi a helyzet, ha akar, jöjjön be. A Gyula be is jött, ő is helyet foglalt, neki is ugyanazt mondta a parancsnok, mint nekem, hogy mit hirdessen ki. A Gyula indulatosan mondta: maguk minket megszálltak stb., ő ezt nem hirdeti ki. A tolmács megint tisztességesen fordíthatott, mert semmi indulat, sértődés nem látszott a parancsnokon. Mi nem hirdettük ki, ők nem kérték a „K” vonalat. Úgy dél felé mondtam, haza kéne menni, ebédelni. Erre azt mondta, neki még van valami dolga, rövidesen visszajön, addig várjuk. Kb. fél óra múlva visszajött, azt mondta olyan parancsa van, hogy letartóztat bennünket, azonnal magával visz. Kérdezte van-e valami kérésünk. Gyula is meg én is mondtam, kérjük, a családdal tudassák velünk mi történt. Valóban el is küldte a tolmácsot, miután minket beszállítottak egy katonai autóba, ami tele volt géppisztollyal, s a Jókai utcai kapitányságra vittek, mind a kettőnket külön zárkába zártak, mindent elszedetek tőlünk. Itt vészelt el az a kiváló 'solingen' körömvágó ollóm, ami még a háborúban sem tűnt el. Szóltunk a parancsnoknak, szeretnénk étkezni. Ő mondta, nagyon sajnálja, nem tud bennünket étkeztetni, szóljunk a családnak. November 16-ig voltam itt, addig a feleségem hozott naponta ebédet hazulról. Több ízben fölhívott a parancsnok, érdeklődött hogy volt, mint volt. Egyébként ő sok mindenről tudott, hiszen a Varga Ferivel a körmendi parancsnokságon a Városi Forradalmi Tanács alakulása után beszélt többször is, és mindig az volt a válasz, ha őket nem hívják, ők nem jönnek. Mire ők beértek nem volt semmi ellenállás, a katonák hanyatt homlok menekültek, lényegében nem maradt itt senki.”²⁰³

Mint ahogy Pék József visszaemlékezéséből megtudjuk az orosz csapatok parancsnoka a Városi Forradalmi Bizottság és a Zala Megyei Forradalmi Tanács vezetőit letartóztatta, megszállták a középületeket, melyekre november 7-én ismét felkerültek a vörös zászlók. A lakosság nem szállt szembe a túlerővel, a szovjetek ellenállás nélkül foglalták el a várost.

A megszállást követően a forradalmi bizottságok feloszlottak, kivéve a munkástanácsokat. A küzdelmet ők folytatták tovább, és még sokan mások. A város életét néhány hónapig Medvegyev szovjet városparancsnok szervezte, a ferencesrend államosított

rendházában rendezkedtek be, miután az épületet a kiegészítő parancsnokságnak el kellett hagynia. Pék József a megszállás hónapjaira így emlékezett: „Érdekes dolog volt, hogy amikor engem elengedtek, a parancsnok [ti. az orosz városparancsnok] nem az akkori pártvezetés megyei vezetőivel tárgyalt, hanem mindig értem küldött tolmácsot és beszélgettünk a problémákról. A parancsnok nagyon kért, nyugtassuk meg a lakosságot, ők eddig senkihez nem nyúltak, akár milyen inzultus is érte őket. Akkor sem, amikor őt a kocsijával majdnem felborították. Egyszer megint hivatott és azt mondta: micsoda dolog, hogyan tudjon ő a katonáinak parancsolni, mikor a magyar lakosság buta dolgokat csinál. Rövidesen kiderült mire gondolt. Ősszel, akkortájt már kiforrtak a borok. Az alsóerdőnél mindig volt orosz járőr. Az mondja a parancsnok: jön az erdő felől szüretre az atyafi, a tarisznyájában ott van a bor, a pálinka, odakínálja az ellenőrzési ponton álló katonának: na, tovaris igyunk. Hát kérem iszik. Mi lesz, ha lerészegedik a katonája, ki tud ezért felelni! Értessük meg az emberekkel, ne csinálják, így nem tud felelni a katonáért! De a legsúlyosabb a következő volt. Egyszer megint hivat a parancsnok. Odaértem, leültünk, egy ideig hallgattunk. Könyökölt az asztalnál, egyszer csak azt mondja: arra kér, amit kérdezni fog arra őszintén válaszoljak. Mit akar ez kérdezni? – gondoltam magamban, majd a kérésre kéréssel válaszoltam, én is azt mondtam, ha valamit kérdezek, arra ő is őszintén válaszoljon. Mondta: tak, tak. Akkor tudtam meg, hogy ez azt jelenti igen. Ekkor a tolmács fordította, arra kíváncsi a parancsnok, az ő megszálló tevékenységéről hogy vélekedek én személy szerint, és hogy vélekedik a város lakossága, a magyarság. Kivert a víz, megígértem, hogy őszintén válaszolok. Vajon ha őszintén elmondom, újabb letartóztatás lesz? Hát gondoltam magamban lesz, ami lesz. Azt válaszoltam: én magam, személy szerint, meg valamennyien úgy gondolkodunk, hogy ami a Szovjetunió részéről velünk szemben történt az olyan elhibázott politikai lépés, amit nagyon meg fognak szenvedni a Szovjetunió vezetői, számunkra pedig egy olyan tragédia, amit talán sose fogunk kiheverni. Könyökölt az asztalon, kicsit gondolkozott, aztán maga elé mondta: tak, tak. Ő is így látta, hát akkor fellelegeztem. Hát ilyen rendes ember volt. Egyébként nagy szerencsénk, hogy egy ilyen ember volt a parancsnok.”²⁰⁴

A szovjet parancsnok kijárási tilalmat rendelt el, előírta a fegyverek beszolgáltatását, rendelkezett az üzletek, szórakozóhelyek nyitvatartási rendjéről. A város állandó ellenőrzés alatt állt, ami bizonyos mértékig „biztonságot” jelentett, mert féken tartotta a karhatalmisták bosszúálló akcióit, akik úgy érezték, most rajtuk a sor, októberért fizetni fognak. A decemberi tömegdemonstrációkat részben a tankokkal kivonult szovjet csapatok, részben a tüntetések szétverésére kivezényelt karhatalmi alakulatok oszlatták fel. „A karhatalom kénytelen volt a levegőbe lőni, és aki ellenállást tanúsított, a géppisztoly agyával jobb belátásra bírni” – tudjuk meg az ezred jelentéséből.²⁰⁵ S hogy a karhatalom fellépésének nem voltak halálos áldozatai az annak köszönhető, hogy „a városban állomásozó szovjet csapatok parancsnoka Medvegyev alezredes, kivel a csoport szorosan együttműködött, tiltakozott a fegyverrel való fellépés és a fegyverhasználat ellen” – olvasható a Zala megyei karhatalom jelentésében, s hogy a városnak ilyen szerencséje volt, annak okát ismét Pék József visszaemlékezéséből tudhatjuk meg. „Az orosz parancsnok ukrán volt. A Nagy Gyuri anyósa – feleségének édesanyja – is kijevi ukrán volt. A Gyuri feleségének édesapja az első világháborúban orosz hadifogságban volt, onnan hozta a feleségét. Amikor az oroszok bejöttek, az ukrán asszony felvette a kapcsolatot az orosz parancsnokkal, gondolom okosan befolyásolta a megszállás napjainak alakulását, mert amit az orosz katonák kiálltak, a tüntetések során, azt én mint katona nem tűrtem volna.”²⁰⁶

November-decemberben különböző feliratok, röplapok munkástanács-gyűlések, diákgyűlések, sztrájkok, szervezett tüntetések jelezték a lakosság viszonyát a hatalomhoz. A belvárosi kirakatokra ráfirkáltak: „Le a Kádárral!”, a bíróság épülete előtti „Éljen Kádár!” a felíratra valaki egy „f” betűt rajzolt.²⁰⁷ Ezeket rövid idő alatt eltüntették. A falfirkák szerzői a karhatalom folyamatos járőrözése ellenére sem buktak le, ellentétben a röplapok terjesztőivel. Többen hónapokig, évekig tartó börtönbüntetést kaptak.

December elején a Megyei Tanács Mezőgazdasági Osztályán sokszorosított röpiratokat találtak Ottó Bélánál és Ángyán Lászlónál. Nagy bűnük volt, hogy a Kádár-kormányra vonatkozó szöveget nemcsak látták, hallották, több példányban legépték, elolvasták,

hanem még „jót is nevettek” ezeken. A megyei ügyészség véleménye szerint a „röplapok tartalma és a terheltek magatartása, tevékenysége alkalmas a gyűlölet szítására, még akkor is, ha a megyei bíróság »viccnek« fogta fel a röplap tartalmát, mert még tréfával is lehet izgató tevékenységet kifejtteni. Ezt egyébként jogi irodalmunk is elfogadja. ...Az a torzító gúny, melyet a röplap tartalmazott az izgatás elkövetési eszköze. Köztapasztalat szerint is a gúny a gyűlöletkeltés egyik leghatásosabb eszköze”.²⁰⁸ A korabeli „igazságszolgáltatás” véleménye szerint ezekkel a cselekedetekkel a vádlottak a háttérben mozgó ellenforradalmi erőket segítették.

Ugyancsak decemberben került Bázakerettyéről Zalaegerszegre a Ludas volt Mátyás című röpirat²⁰⁹, melynek terjesztésének következményeit Szili Jánosné és társai viselték. A per vádlottjai, az ítélet indoklása szerint „cselekményüket olyan időpontban követték el, amikor a Szovjetunió fegyveres erőinek segítségével sikerült az ellenforradalmat leverni.” Az ebben az időpontban készített és terjesztett röpcédula, és az abban megfogalmazott szovjetellenesség „különösképpen is alkalmas volt a magyar népi demokratikus államrend elleni gyűlölet felkeltésére.”

December 10-én a zalaegerszegi Tanítóképzőben, mintha semmi nem történt volna, a diákszövetség válaszmányi ülést tartott, ahol politikamentes, autonóm ifjúsági szervezet alakítását határozták el. A kezdeményezés Kanizsáról indult, Hules Béla középiskolai tanár javasolta zalaegerszegi látogatása alkalmából. Zalaszentgrótról és Nagykanizsáról 2-3 fős diákküldöttség érkezett az ülésre, melynek napirendi pontjai a következők voltak:

1. A két város határozatainak egyeztetése.
2. Megyei vezetőség megválasztása
3. Programtervezet megvitatása
4. Egyéb problémák

Még ezen a napon elkészült az ideiglenes alapszabály, melyben rögzítették az új diákszervezet pártsemlegességét. Az alapszabályt bemutatták a helyi MSZMP bizottságnak, amit az jóváhagyott, egy pont kivételével, nevezetesen, hogy pártoktól független autonóm szervezet legyen, és azt tanácsolták, ezzel még várjanak. A próbálkozás következmények nélkül kudarcba fulladt, hiszen mint tud-

juk, évtizedekig csak a párttól függő ifjúsági szervezetek működ-
hettek.

A városi üzemek decemberi munkabeszüntetésére volt válasz a zalaegerszegi gimnazisták szolidaritásból szervezett diáksztrájkja. Schandl Gábor fegyelmi tárgyalási jegyzőkönyvéből – aki a Zrínyi Miklós Gimnázium III. osztályos tanulója volt akkor – a következőket tudjuk meg: „1956. dec. 5-én több negyedik osztályos felhívására este 6 órakor találkoztunk a Bárány vendéglő sarkán, innen az iskolába mentünk. Útközben és az iskolában megtudtam, hogy a munkások dec. 6-ra tervezett sztrájkjában a diákok is bekapcsolódnak. A diáksztrájkot irányító és rendező IV. osztályos fiúk elmondták, hogy ők beszéltek a munkásokkal és a munkások elvárják tőlünk, hogy velük együtt mi is részt vegyünk ebben az országos megmozdulásban. Itt említették a fiúk, hogy a munkások azt mondták, ha nem állunk melléjük, ránk robbantják az iskolát. Ezután kiosztották mindenkinek a ráeső feladatot. A felosztást a szervezési munkát a negyedikesek végezték. Én azt a megbízatást kaptam, hogy Oláh Ferenc IV. osztályos tanulóval a diákotthonba menjek, és ott közöljem a fiúkkal, hogy 6-án ne jöjjenek be az iskolába. Ezután szétszéledtünk. Én Oláhval a fiúdiákotthonba mentem. A III. osztályos tanulóba mentünk, ott elmondtam, hogy a munkások felszólítására mi is sztrájkolunk 6-án. Ezt elfogadták. Innen a IV-es tanulóba mentünk, ide áthívtak a többi tanulóból egy-egy fiút. Itt Oláh mondta el miért jöttünk. Itt is elfogadták. Többek javaslatára átmentünk a leánydiákotthonba is. Ott az igazgatónőnek lemondtuk miért jöttünk. Egy leánnyal bevezettetett minket az igazgatói irodába, ő pedig kb. 20 leánnyal jött vissza, felszólított, most adjuk elő, hogy miért jöttünk. Itt a lányok meghallgattak minket, és elfogadták a sztrájkot [ti. egyet értettek a diáksztrájkjal]. Oláh említette itt is a munkások által kilátásba helyezett robbantást. Erre én azt mondtam, hogy ezt nem szó szerint kell érteni, mert ez jelképes beszéd. Éppen indulni akartunk, mikor jött Veczkó József elvtárs, akit akkor még nem ismertem. Ő nem helyeselte a sztrájkot. Itt én a vitában nem szerepeltem. A végén azt mondtam, hogy a sztrájk gondolatát a munkásoktól vettük át, akik a munkástanácsokra hivatkoztak. Mi a sztrájkot megtartjuk. Ezzel az én ténykedésem befejeződött és mindketten haza-

mentünk.” A diákok 6-án valóban nem mentek iskolába, a diákotthonokban maradt tanulókért tanárok mentek be, a bejárók tanulók a városban lézengtek, csak kb. 10 óra körül sikerült a tanítási napot megkezdeni. Az akció súlyos következményekkel járt a szervező gimnazisták számára. Az ország összes középiskolájából történő kizárás várt rájuk.

Nemcsak az ifjúság tette próbára a városi pártvezetés és a fegyveres testületek „türelmét”. Zalaegerszegen november 4-e előtt nem volt általános sztrájk. December 8-án a salgótarjáni vérengzés hírére a munkástanácsok negyvennyolc órás munkabeszűntetést hirdettek. Zala megyében december 11-én szüntették be a munkát; Nagykanizsán és a nagykanizsai járás területén minden üzem leállt, Zalaegerszegen az üzemek 70%-a sztrájkolt. Másnap az a hír terjedt el a városban, hogy a posta igazgatóját és a postásokat a sztrájk miatt az oroszok el akarják vinni. A belvárosban nagy, 4-5 ezer fős tömeg gyűlt össze, a nép egész délelőtt kint állt a posta előtt, a Városi Forradalmi Tanács épülete előtt, végig a Kazinzy téren, egészen az Ady út sarkáig. A tüntetők megfélemlítésére kivezényelték a karhatalmistákat és megjelentek az oroszok is tankokkal, gépfegyverekkel. „Én talán két méterre lehettem az egyik orosz autótól. Riadtak, kékek, zöldek voltak a katonák a félelemtől. Ez érthető is.” – tudjuk meg Czeglédy Edit naplójából. „Jött egy orosz »nőstény« harcokosi (ennek nincs ágyúja), először eltávolodott a Marx tér túlsó oldalára, majd teljesen keresztbe forgatta a teherautókat. Ezután teljes erővel nekik rontott. A kocsik még nem törtek teljesen össze. Második nekifutásra egyiknek a platóját, másiknak a fülkéjét taposta össze. No a pufajkások (karhatalmisták) is csodálkozhattak, amikor keresték a teherautóikat!”²¹⁰ Közben az orosz városparancsnok is a posta elé érkezett és beszélni akart a tömeghez, azonban a tüntetők nem engedték szóhoz jutni, s mikor beszállt az autójába a tüntetők egy csoportja körülvette, az autót majdnem feldöntötte, nagy nehézségek árán tudta elhagyni a posta környékét. Éjjel a rendőrség több ember őrizetbe vett. Ennek hírére december 13-án újabb, nagy tömeget megmozgató, un. „gyászfátyolos” tüntető felvonulást szerveztek a Ruhagyárban dolgozó asszonyok. Már a megmozdulás előtt röpcédulákon terjedt a felhívás, „ne fessd a szádat, ne szórakozz, gyászolj,

viselj fekete kendőt, ki az oroszokkal”. A 2 órákor befejeződő műszak után kivonultak, fekete kendőben, fekete ruhában nemzeti színű és fekete zászlók alatt. A Csány térnél már tankok várták a tömeget. Ennek ellenére valaki felolvasta a pesti nők követeléseit, Szabó Erzsébet elszavalta a Nemzeti Dal. A tankok kiszorították a tüntetőket a térről, de mellékutakon sikerült a belvárosba érniük, ahol az összegyűlt kb. 4 ezer ember előtt Zsizsek István szólta a felvonulókhoz: „Drága magyar nép, fogjunk össze, de ne fegyverrel, hanem gyásszal, a nők ne fessék ki magukat, fekete kendőt hordjanak, ne járjanak színházba és moziba addig, míg az oroszok el nem hagyják az ország területét! A magyar anyák harcoljanak azért, hogy országunk visszakapja szabadságát és függetlenségét!”²¹¹ Az Ady út sarkán lévő Tiszti Klub elé vonultak, mert az a hír járta, hogy az épületben embereket tartanak fogva. A helyzet egyre feszültebbé vált. A kivезényelt szovjet katonai egységek a tüntetőket feloszlásra szólították fel. A tömeg nem mozdult, több riasztó lövést adtak le és könnyfakasztó gránátot is használtak. Ennek hatására a nagy tömeg előbb kisebb csoportokra bomlott, majd 19 óra tájban teljesen széteszlott. Haláleset, sérülés nem történt.²¹² „Ennek a kis beavatkozásnak a szenvedő alanyai a tankokon lévő orosz katonák lettek, mert nem menekülhettek a füstből, s ők könnyeztek legjobban. Az egyik oroszhoz még a tüntetés előtt odament egy kicsi gyerek, s a csizmáját kezdte rugdosni. Az orosz felkapta a kisfiút, és nevetve azt mondta: »Malenkij fasiszt«”. Hát fasiszták vagyunk?²¹³

A gyászkendős tüntetéssel egy időben a szovjet városparancsnok és a Megyei Tanács vezetői a zalaegerszegi vasútállomáson akartak „rendet” tenni, mert a vasutasok sztrájkot szerveztek. Török Lajos és egy szovjet százados ki is mentek az állomásra, összehívták a dolgozókat, hogy lebeszéljék őket a tervezett munkabeszüntetéséről, de a munkások tudták, ezekben a napokban a sztrájk még erős fegyver volt a kezükben. Az elnök és a szovjet parancsnok előtt a vasutasok nevében az állomásfőnök, Lelkes László követelte, az oroszok menjenek haza, a vasutasok pedig szeretnék politikamentes állomáshelyen végezzék munkájukat.

Azután, hogy a tüntetőket széteszlatták Borka őrnagy kérte a szovjet városparancsnokot, a másnap várható tömegmegmozdulás

miatt reggel 7 órakor tartson értekezletet. A szovjet városparancsnok ezt a javaslatot elfogadta.

December 14-én reggel folytatódott a demonstráció. A tömeg az akarta, hogy az előző napi tüntetés őrizetbe vett szervezőit a rendőrség engedje szabadon. A tüntetőket már kivezényelt katonák várták. Mint azt a 33. lövész ezred jelentéséből megtudjuk „a tömeg feloszlását illető tervet dec. 14-én délelőtt 9 órakor végrehajtottuk és a tömeget levegőbe lövéssel és erélyes fellépéssel meghátrálásra és szétesztelésre kényszerítettük. Az ellenállókkal, ellenszegülőkkel és a fenyegető magatartást tanúsítókkal szemben használtuk a tusát vagy az öklöt.”²¹⁴ A rendőrök, a honvédek és a szovjet helyőrség a tömeget szétesztelték, anélkül, hogy az őrizetek szabadlábra kerültek volna. Mivel további csoportosulásokkal lehetett számolni, a szovjet katonai parancsnok 19 órától reggel 5 óráig kijárási tilalmat rendelt el.

Zalaegerszegen a december 14-i tüntetéssel lezárult az ellenállás tömegdemonstrációs formája.

A megszállás hónapjaiban az orosz városparancsnok egy tolmács segítségével végiglátogatta a város üzemeit, intézményeit minden középiskolát, igyekezett megmagyarázni a megmagyarázhatatlant. A Közgazdaságban Zimonyi Erika olvasott be a parancsnoknak: „Maguk azt mondják, ha rend lesz, kimennek az országból, de addig nem lesz rend, amíg ki nem mennek!”²¹⁵ Látogatásuk a Tanítóképzőben is emlékezetes maradt. Czeglédy Edit a képző egykori diákja naplójában örökítette meg a történeteket: „December 16-án a Tanítóképzőben 11 óra felé az orosz városparancsnok és még három katona jelent meg. Egy kis beszélgetésre hívtak mindenkit, s mondták, hogy kíváncsiak a véleményünkre. A városparancsnok 50 év körüli, nagytermetű férfi – legalább egy óra hosszat beszélt. Elmondta, hogy a szovjet csapatok azért jöttek Magyarországra, hogy segítsenek megvédeni a demokráciánkat a fasiszták támadásaitól. Minden mondata a fasiszta szóval kezdődött. Utána mondták, hogy kérdezzünk, senkinek ebből bántódása nem lesz. De hiába kérdeztek a gyerekek, mindenkinek kitérő választ adott. Én is jelentkeztem felszólalásra, és mivel a többiek arra biztattak, hogy tolmács nélkül beszéljek, oroszul mondtam el a kérdéseimet. »Én még mindig nem értek néhány dolgot. Miért kel-

lett Önöknek lerombolni a fővárosunkat, hogy néhány fasisztát megöljenek? Észrevették-e, hogy akiket tankjaikkal, fegyvereikkel megöltek, azok nem is fasiszták voltak, hanem egyszerű magyar munkások, diákok, katonák? Mi magyarok szabadságot, függetlenséget, semlegességet akartunk! Miért kellett Önöknek az egész országunkat elfoglalni csupán azért, hogy azt a néhány fasisztát megsemmisítsék, akikkel mi is elbántunk volna? Gondoltak azokra a magyar gyerekekre, akik árvák lettek ezekben a napokban, gondoltak azokra, akik értelmetlenül meghaltak? Ki küldte Önöket ide? Önök akkor váltak az ellenségeinkké, amikor tankjaikkal magyar földre léptek.« A városparancsnokot váratlanul érte, hogy valaki így beszél, ráadásul oroszul. Arca vörös lett, zsebkendőjével törölgette izzadó homlokát. Amikor befejeztem, ordítani kezdett. Üvöltve sorolta fel, hány orosz halt meg az ütközetekben, és hogy a magyarok mit csináltak az oroszokkal. Nekem is lángolt az arcom az izgalomtól, mégis higgadt hangon válaszoltam neki: »Ha az orosz csapatok páncélosaikkal nem jönnek Magyarországra, senki nem lőtt volna rájuk.« ...A mi orosz városparancsnokunk dühösen legyintett egyet és azt mondta: »Kislány, nem ért a politikához!« Azért jól beolvastam neki!”²¹⁶

A karhatalom

A Kádár János vezette Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány az 1956-os forradalom teljes katonai-politikai felszámolására törekedett.²¹⁷ A kormány november 7-i ülésén több határozatot hozott a közbiztonsággal kapcsolatban. Rendelet született a karhatalom megszervezéséről és tárgyaltak ÁVH esetleges újjászervezéséről is.²¹⁸

Zalaegerszegen december 14-én alakult meg a megyei karhatalmi század, vezetője Wágner Ferenc őrnagy, a 33. lövész ezred parancsnok helyettese lett²¹⁹, tagjai aláírták Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány és az MSZMP feltétel nélküli támogatását jelentő „hűségnyilatkozatot”.²²⁰ Az aláírás nem feltétlenül jelentette a forradalom teljes tagadását, sokakat megtévesztettek azok a hírek, melyek az orosz csapatok távozását összefüggésbe hozták a nyilatkozat aláírásával.

A szervezet tevékenysége az élet minden területét – politikai, kulturális, gazdasági – érintette. Járási székhelyeken 80-100 fős karhatalmi alegységeket szerveztek, a gazdaságokban, ipari üzemekben, például a zalai olajmezőn, tsz-ekben külön 4-10 fős őrsöket állítottak fel a „rend” helyreállítására. A nagylengyeli olajmező munkásainak szerveződésétől tartva, március 15-e előtt többeket letartóztattak, közbiztonsági őrizetbe helyeztek, kivezényelték a karhatalmistákat, nehogy a MUK jelszavára a márciusi ünnepséget bárki megzavarja.²²¹ Az olajmező biztosítását a zalaegerszegi kiegészítő parancsnokság 20 főből álló felfegyverzett tiszti csoportja látta el.²²²

1957. február 22-én a Zala megyei MSZMP Megyei Bizottsága tagjaiból és a megyei fegyveres testületek parancsnokaiból alakult operatív bizottság intézkedési tervet állított össze „Az ellenforradalmi kísérletek felszámolására Zala megyében 1957. március 15., április 4- és május 1-re vonatkozóan” címmel. Alapvető feladataikat az alábbiakban határozták meg:

„1./ Zala megye területén lévő összes fegyveres alakulatok tevékenységének összehangolása, a Zala-megyei Pártbizottság irányításával, a megyében lévő minden ellenforradalmi erő megsemmisítésére.

2./ Március 15-ét megelőző időkből /külön terv szerint/ a fegyveres alakulatok vezetőinek és tisztjeinek bevonásával, fokozni kell minden vonalon a lakosság körében folyó felvilágosító tevékenységet az ellenforradalom leleplezésére.

3./ A fenti alapvető feladatok maradéktalan végrehajtása érdekében közös erőfeszítéseket teszünk azok anyagi biztosítására, esetleg felhasználva a polgári használatban lévő anyagi eszközöket is.

4./ A fentiek érdekében a megyei főkapitányság, a járási kapitányság és az illetékes /4., 5. Hőr. Ker./ határőrszervek fokozzák előkészítő és az operatív munka minőségi elvégzését, ami kiterjed az ellenforradalmárok közbiztonsági őrizetére, kitiltására és preventív őrizetbe vételére.

5./ A jó együttműködés és a feladatok elvégzése érdekében megszervezzük a kifogástalan hírközlést.

6./ Fokozni kell az ellenforradalom elleni sikeres harc biztosítására a fegyveres alakulatok személyi állománya, tisztjei és parancsnokai között a pártpolitikai munkát, melyek középpontjában az ellenforradalmárok elleni harc és a fegyelem megszilárdítása legyen. Ez a fegyelem nyilvánuljon meg úgy a parancsok végrehajtásában, mint a többi fegyveres alakulatokkal szembeni megbecsülésben.”²²³

A fentieknek megfelelően a zalaegerszegi határőrség parancsnoka 120 főből álló csoporttal biztosította a Zalaegerszegre bevezető utakat, a megyei és városi pártbizottságot, a megyei és városi tanácsot, a postát, a nemzeti bank épületét és a villanytelepet. További 40 fő a vasút és a vasúti közlekedés ellenőrzését látta el, a zalaegerszegi Olajfinomító biztosítására pedig a Megyei Rendőr-főkapitányság a karhatalmi századtól 15 főből álló, golyószórával megerősített őrséget vezényelt – tudjuk meg a kapitányság jelentéséből.²²⁴ Ugyancsak a rendőrség feladata volt a városban lévő templomok, éttermek, vendéglők, a mozi, továbbá minden középiskola és vállalat ellenőrzése is.²²⁵ Mivel a hatalom álláspontja szerint

„a nyugati hatalmak aktív segítségét nyújtanak az ellenforradalmároknak részben ideológiai vonalon röpcédulák terjesztésével”, ezért a rendőrség a honvédség a karhatalom és a határőrség alakulatai a légtér figyelését is megszervezték.

A rendelkezések végrehajtása a felsorolt ünnepek előtt néhány nappal kezdődött, és az ünnepet követő 4-5 napig voltak érvényben.

A karhatalom felállításával egyidejűleg letartóztatások időszaka kezdődött a megyében és a városban is. Gépkocsikkal járó rőztek, megsemmisítették az „ellenséges” röplapokat, begyűjtötték, elvették a fegyvert azoktól, akik a forradalom napjaiban tőlük elvették, nagy buzgalommal vettek részt a „fasiszta banditák, provokátorok, ellenforradalmárok” elfogásában, letartóztatásában. Április 4, március 15,²²⁶ és május 1-je előtt többeket rendőri felügyelet alá helyeztek. A karhatalmisták katonai akcióik mellett ideológiai „leckéket” is tartottak. Az egységeknél ún. üzemi csoportok alakultak, melyek agitációs munkát végeztek a lakosság körében.

A megyei kiegészítő parancsnokság²²⁷ teljes állományával elismerte a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt, a tisztek valamennyien aláírták a tiszti nyilatkozatot.²²⁸

A városban állomásozó 33. lövész ezred katonái – akik Zalaezerszegről és a városhoz közeli községekből vonultak be, többszöri felszólítás ellenére sem voltak hajlandók alakulatuknál jelentkezni, a laktanyában a korábbi rend helyreállítását az ország távolabbi részeiből bevonult, a megszállás után itt maradt 44 katonával kezdték meg, bár „a szovjet csapatok puszta megjelenése november hónapban biztosította a rendet és a nyugalmat” a helyőrségben.²²⁹ November 27-től, a szovjet parancsnokság segítségével, az alakulatnál is megszervezték a karhatalmat.

A 32. tüzér ezred tiszti állományából november 21-én 33 fős karhatalmi szakasz alakult, a nyilatkozatot 9 tiszt nem írta alá, ők leszereltek. Decemberben az alakulatokból még két karhatalmi század alakult meg, szoros együttműködésben a rendőrséggel.

November 4-e után a Kádár-kormány rendeletben mondta ki egyes vidéki államvédelmi szervek visszaállításának betiltását, azonban egykori alkalmazottait korlátozott számban a rendőrség egyik osztályaként kívánta alkalmazni.²³⁰ Az Országos Rendőrkapitány-

ság Központi Ügyeletére befutott jelentések alapján napra pontosan nyomon lehet követni a rendelet végrehajtásának vidéki menetét. A Zala Megyei Rendőrkapitányság november 13-i jelentése szerint a megyében is végrehajtották a november 4-i határozatot, ami a vidéki államvédelmi szervek visszaállítását tiltotta meg. Viszont panaszojkák, hogy 12-én „a szovjet elvtársak a volt áv. állományt, illetve annak jelentős részét munkába állították és rendőrigazolvánnyal látták el. Ugyanakkor felállították a rendőrség politikai ügyekkel foglalkozó nyomozó osztályát.”²³¹ Ehhez a rendeletet némiképp korigálni kellett! A döntés heves tiltakozást váltott ki a rendőrség alkalmazottainak körében, hallani sem akartak arról, hogy az ávos tiszteket a rendőrség alkalmazza. Később Zalából már nem érkezett panasz, november 16-án a napi jelentésekben a rendelet végrehajtásáról értesülhetünk.²³²

A szovjet parancsnokság november 10-én leváltotta Banka Pál rendőr alezredest,²³³ a megyei rendőrkapitányság vezetőjét, helyette Kovács Ferenc határőr elhárító századost bízták meg a megyei kapitányság vezetésével.

A megtorlás

1956. november 4-én a Szolnoki Rádió közölte a Kádár-kormány megalakulását. A kormány – a központi hatalom újjászervezése érdekében – első lépéseként 1956. december 8-án megjelent határozatában kimondta, „a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány a forradalmi bizottságokat és azok központi intéző bizottságát a mai nappal feloszlatja, és működésüket ezennel megszünteti”²³⁴ s „gondja” volt arra is, hogy a munkástanácsok egyre erősödő szuverenitását megtörje.

Kádárék a forradalom leverését követően néhány hónapig még elfogadták a Kossuth címet,²³⁵ de az 1957 május 7-i KB ülésen többen az „ellenforradalom jelvénye”-ként ismert címer elvetése mellett szólaltak fel.²³⁶ Ezek és a miniszterelnök érvei hatásosnak bizonyultak, mert néhány nap múlva, május 11-én az országgyűlés elfogadta az alkotmány módosítását, hivatalos lett az új címer, melyet „Kádár-címer”-ként ismer az utókor.²³⁷ 1957. október 1-je után a régi Kossuth címet a középületekről, intézményekről stb. el kellett távolítani.

A Zala Megyei Tanács VB 1956. december 5-én tartott ülésén 377/1956.vb. sz. határozatával a megyei, járási és városi hivatalokban alakult forradalmi bizottságokat azonnali hatállyal feloszlatta. A forradalom alatt leváltott tanácsi vezetőket visszahelyezték eredeti állásukba, de „ahol a tömegek jól választottak módot kell adni arra, hogy a nép által megválasztott vezetőket a tanácsba törvényesen is megválasszák”²³⁸ – olvashatjuk az ülés jegyzőkönyvében. A megye területén lévő vállalatok és üzemek irányítását, ellenőrzését 1956. november 7-i határozatával Megyei Tanács VB vette át. Az október 24-október 31-ig terjedő időszakra minden intézmény, vállalat és hivatali dolgozó részére a vb határozata értelmében engedélyezték a dupla bér kifizetését, feltéve ha a fenti idő alatt dolgoztak.²³⁹

1957 tavaszán letartóztatási hullám indult meg, nemcsak a munkástanácsok, forradalmi tanácsok, nemzeti bizottságok vezetői el-

len, hanem mindenki ellen, aki valamilyen módon „kompromittálta” magát a forradalom idején. A megtorlás szinte mindenki elért a forradalomban részt vettek közül. A vezetőket rendőri felügyelet alá, vagy előzetes letartóztatásba helyezték, majd börtönbe kerültek. Aki nem szerepelt a „listán”, bátor volt és próbálkozott, – „izgatott, gyűlöletet keltett a népi demokratikus államrend ellen” – köszönhetően a besúgórendszernek, szintén rendőri felügyelet alá került, vagy elbocsátották.

A zalaegerszegi ügyészség is megkapta a „Az ellenforradalmi bűncselekményekkel kapcsolatos kérdések és ügyészi feladatok” című tájékoztató füzetet, melynek programja, „az ellenforradalmi bűncselekmények erőlyes üldözésének jelentősége 1956. november 4. után”, határozott és biztos eligazítást adott az igazságszolgáltatás képviselőinek arra vonatkozóan, milyen vádindítványokat kell betervezni. A felsorolt, korábban is létező büntető tényállások új minősítést kaptak, s mint az „ellenforradalmi bűncselekmények” legismertebb minősítései váltak ismertté.

BHÖ. 1. pont – népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló büntettek (szervezkedés, mozgalomban való tevékeny részvétel)

BHÖ. 2. pont – izgatás tipikus elkövetési formái (szovjetellenes röplapok terjesztése, a kormány intézkedései elleni gyűlölet felkeltése stb.)

BHÖ. 33. pont – fegyverrejtegetés

BHÖ. 34. pontja szerint a cselekmény elkövetési ideje,

BHÖ. 48. pontja, a tiltott határátlépés,

BHÖ. 73. pontja, katonai bíróság hatáskörébe tartozó esetekben.

Azokról, akik a forradalom zalaegerszegi eseményeiben részt vettek és a forradalmat követő büntetőperekben szerepelnek részletes adatok állnak rendelkezésünkre: Az alábbi vizsgálatok forrásbázisát a Zala Megyei Bíróság büntetőperes iratai képezték.

Vádlottak cselekményének minősítés szerinti megoszlása:

Cselekmény minősítése	Vádlottak száma	Vádlottak %-os aránya
BHÖ. 2.p. b,c – izgatás, gyűlöletre izgatás	25 fő	44,64
BHÖ. 1.p. 1. Bekezdés – szervezkedésben való vezetői tevékenységgel elkövetett bűntett	3 fő	5,35
BHÖ. 1.p. 2. Bekezdés-mozgalomban való tevékeny részvétellel	28 fő	50,00

Az '56-os elítéltek periratai több napos, egyes esetekben több hónapos kihallgatási procedúra végtermékei. A kihallgatások óráig tartó kérdés-felelet aktusa a vádlottak számára fizikailag-lelkileg kimerítő, megalázó folyamat volt. A jegyzőkönyvek „belügyes” stílusban íródtak, minden oldalát alá kellett írni, s csak kirívó esetekben kockáztatták meg felülbírálni kihallgatójukat.

Vádlottak kor szerinti megoszlása:

Korcsoport	Vádlottak száma	Vádlottak %-os aránya
-20 év	6	10,71
21-30 év	13	23,21
31-40 év	24	42,86
41-50 év	10	17,86
51-60 év	3	5,36

Kötetünkben szereplők ellen indított eljárás során többeket egy perbe vontak. Nagy pert „rendeztek” a városi és megyei forradalmi szervek vezetői ellen, a kötetben szereplő munkástanácsok vezetői és tagjai ellen. Perbe fogták az Új Zala szerkesztőbizottságának két tagját, eljárás indult a Darvas József elleni atrocitás tetten érhető tagjai ellen, és a kötetben szereplő röplapok terjesztői ellen is. Elsőként 1957. február 8-án hirdették ki ruhagyári nőtü-

tetés egyik szónoka, Zsizsek István ítéletét. Egy hét múlva, február 15-én, nyilvános tárgyaláson, röplapterjesztéssel vádolt négy megyei tanácsi dolgozó perében született ítélet. Áprilisban a „Ludas volt Mátyás” című, röplap terjesztéséért bíróság elé állított Szili Jánosné és társait marasztalták el. Rákosi Gergely és Dezső János perét a pécsi megyei bíróságon júniusban tárgyalták. A bíróság megállapította, hogy a két vádlott „széles körben érvényesítette káros befolyását”. A munkástanácsok vezetői és tagjai, valamint a megyei és városi forradalmi bizottság, többségében 1957 tavaszától előzetes letartóztatásban lévő tagjai számára csak az év végén, illetve 1958 elején születtek meg az ítéletek. A zalaegerszegi megyei bíróság 1957. december 23-án tárgyalta Czuczor Béla és nyolc társának ügyét. A bíróság hét vádlottat a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétellel, míg egy társukat izgatással vádolta. Pék József és nyolc társa ellen 1958. január 4-én a bíróság meglehetősen szigorú ítéletet hozott. A Zala Megyei Forradalmi Tanács vezetője, Gelencsér Gyula első fokon 15 év, helyettese, Pék József 7 év börtönbüntetést kapott. Ugyancsak ebben a perben ítélték el a Városi Forradalmi Bizottság vezetőit is. Szerencsés Rudolf 2 évet, Ostoros Károly 1 évet kapott. Az AKÖV és a Megyei Tanács Munkástanácsának vezetőit és tagjait 1958 januárjában, illetve májusában marasztalták el. Legkésőbb, 1958 novemberében a Darvas József elleni atrocitás miatt eljárás alá vontak ügyében hozott döntést a bíróság.

Vádlottak elítélés szerinti megoszlása:

Ítélet	Vádlottak száma
Felmentve	1
1 hónap-5 hónap	11
6 hónap-1 év	20
1 év 1 hónap-3 év	16
3 év 1 hónap-5 év	2
5 év 1 hónap-7 év	4
7 év 1 hónap-10 év	1
11 év-15 év	1

A Zala Megyei Ügyészség jelentése szerint: „Osztályharcos bűnüldözéssel oda kell hatni, hogy valamennyi bűncselekményt elkövető ellenforradalmárt, vagy ellenforradalmi uszítót bíróságaink megfelelő marasztaló ítélettel megbélyegezzék.”²⁴⁰ Ezt a tipikus ügyészi szemléletet a bírói ítéletek is tükrözik.

*„A magyar forradalom 1956-ban
messze sugárzó történelmi egyedülvalóság,
mert morális tisztaságra
kevés példa akad a történelemben.”²⁴¹*

A forradalom utóélete

Újév napján, 1957. január 1-jén „A jókívánság sohasem rossz, engedjék meg, hogy néhány újévi jókívánságunkat is idejegyezzük!” – címmel egész oldalas üzenetet olvashatunk a Zalai Hírlapban. „Az kívánjuk tehát... az MSZMP-nek: hogy a párt neve az ellenforradalmárok és restaurátorok elleni harcban ezt jelentse:

Melegében Széttűzünk Minden Próbálkozást.”²⁴²

1957-ben már nem sokan próbálkoztak. Azt is megtudjuk a lap következő számából, hogy az ügyészség már teljes erővel dolgozik. Az ezt követő hónapokban megkezdődött a zalai forradalom lejárata, torzított, propagandisztikus formában történő bemutatása. Naponta jelentek meg a „fasiszta tobzódásról”, „véres munkát végző terrorista bandákról” az újságcikkek. Március 14-i számban „Kik azok az »ártatlanok«? – arcképek a fasiszmus zalaegerszegi szálláscsinálóirol” címmel a következőket olvashatjuk: „Gyilkoltak, raboltak, fosztogattak. Embereket kínoztak halárra. Bestiális módon jártak el a kommunisták ellen...” A karhatalmisták Rákosi Gergelyt is letartóztatták. Az újságíró szerint „az általa szerkesztett Új Zala egy héten át az ellenforradalom szócsöve lett. Hazugságot hazugságra gyártva nyújtottak segítséget az ellenforradalmi erőknél a munkáshatalom megszüntetéséért.”

A fenti állítások igazolására, valamint arra, hogy az eseményeket külföldről, és jóval korábban szervezték megfelelő bizonyítékokat kellett találni. Az események torzított bemutatására a forradalom

napjaiban leváltott, más munkakörbe helyezett, önérzetében sérített munkahelyi párttitkárok látszottak a legalkalmasabbnak.

A megkérdozett pártvezetők így nyilatkoztak:

„Összegzés: Zalaegerszegen előre szervezett volt-e? Ezt minden kétséget kizáróan dokumentumok igazolják.

1. Szabó János volt tanácselnök részére Athénben feladott levél 1956. szeptember 21-én, mely lehet, hogy provokatív,
2. A külföldről történő szervezettséget bizonyítja a Strassbourgban feladott október 22-i levél a városi tanács titkárságára esetleg provokatív már augusztusban nyilvánvaló külföldi szervezettség a Szovjetunió és a Népi demokráciák ellen,
3. Könyvterjesztő Vállalat un. guruló könyvesboltja munkatársaként Bocsor András egyetemista hangszórós kocsiával járta a megyét, tehát feltűnés nélkül érintkezhetett ellenforradalmi elemekkel, akik az októberi események során számításba jöhettek. Bocsor kapcsolatot alakított ki a Zalaegerszegen székelő honvéd alakulatok tisztjeivel, állítólag októberi események előtt Bocsor a tiszti klubban több alkalommal részt vett táncos összejövetelen, és tánc közben igyekezett a tisztikar egyes személyeivel kapcsolatot felvenni.”

„...még igen sokat lehetne felhozni annak bizonyítására, hogy ellenforradalom volt és ezt az ellenforradalmat amerikai dollárokkal pénzelt külföldi Szabad Európa bizottság szervezte, becsempészett kémeink és a belső csatlakozó ellenforradalmi erők segítségével.”²⁴³

A forradalom emlegetése tabutémává vált. Az MSZMP Titkársága 1957. november 8-i ülésén javaslat született az októberi „ellenforradalom” dokumentumainak összegyűjtésére és az un. „Fehér könyv” kiadására, melyben az október 23-november 4 között keletkezett újságcikkek, rölapok, a forradalmi szervek jegyzőkönyvei, a megalakult pártok jegyzéke, a kiszabadult rabok listája a károk kimutatása kapott majd helyet.

A budapesti „Fehér Könyv” mintájára, az „ellenforradalom” eseményeinek megrására országos felhívások születtek. Zalaegerszegen a megyei és a városi pártbizottság vezetői is felszólították

a városban működő üzemek, vállalatok, intézmények pártalapszervezetinek vezetőit, írják meg az „ellenforradalom” zalaegerszegi történetét. Az ő tollukból született meg az „Ellenforradalom Zala megyében” című kiadvány, amely évtizedekig volt egyedüli „hiteles” dokumentuma Zalaegerszegen 1956. október 26 – november 4 közötti forradalmi napoknak.

1989-ig kellett várni, amikor a megyei napilapban, megjelent az első olyan beszámoló, ami nem a Kádár-kormány hivatalos álláspontjához igazodva beszélt arról, ami Zalaegerszegen 1956-ban történt.

Röplapok

A szovjet megszállás után született röplapok is az 1956-os forradalom helyi történéseinek tanúi, maradandó dokumentumai. Ezeken nem követeléseket, programokat fogalmaztak meg, hanem a civil társadalom kritikája Kádár Jánosról, az új kormányról, és a nyugati hatalmak árulásáról.

Felhívás a magyar néphez!²⁴⁴

Magyarok! Testvéreim! Elvtársak! Barátaim!

Dolgozzatok, mert végem van. Családos ember vagyok és hazaárulásból tengetem életemet. Most először vagyok miniszterelnök, hagyjatok lennem tovább is. Tekintsétek 20 hadosztályomat és beestelenségben megöszült fejemet. Ha nem dolgoztok és az oroszok pedig kimennek, akkor velem mi lesz?

Kádár J[ános] miniszterelnök

Sztrájktrőrök! Ellenforradalmárok! Hazaárulók!

Számítunk rátok, támogassatok bennünket. Vegyétek fel a munkát. Az elemi iskolák osztályzási rendszerének megreformálásával máris tanúbizonytságot tettünk arról, hogy a dolgozó népet szolgáljuk.

A Kádár-kormány

Elvesztettem a nemzet bizalmát, a megtaláló értékes jutalomban részesül

Kádár J. miniszterelnök

Cím: 2745-ös tank olajtartálya

Bp-i polgár vigyázz!

Az országban kb. 10 millió függetlenségre és szabad gondolkodásra elszánt ellenforradalmár bujkál. A letűnt arisztokrácia negyedeiben – Újpesten és Csepelen – közel 10.000 volt földbirtokos, tábornok és bíboros sáncolta el magát, akik születésüktől kezdve

következetesen mindmáig munkásoknak álcázták magukat. E bandák garázdálkodása folytán összesen 5-6 munkás és paraszt ember maradt életbe az országban, akik minap Szolnokon kormányt alakítottak. Örömmel jelentjük, hogy a kormány egyre lelkesebben és szorgalmasabban zárkózik föl önmaga mögé.

Éljen Kádár, aki megteremtette a magyar egységet önmaga ellen!

Szabad Nép-be szerkesztőt, keresünk, aki minden hazudozásra képes!

MSZMP-be jelentkezni lehet nálam K.[ádár] J.[ános]-nál, mint elnöknél. 10-nél több jelentkező esetén az első nagygyűlést a Vérmezőn tartjuk.

Keresünk megbízható, minden házkörűli szolgálatra alkalmas miniszterelnököt.

Feltételek: büntetett előélet, szovjet állampolgárság garancia, jó jellem nem szükséges.

Bulgagyin²⁴⁵ és Hruscsov²⁴⁶
Moszkva, vörös tér 1.

Hammarskjöld²⁴⁷ játékvezető vezetésével október 23-án a Magyar-Szovjet csapat felvonul a pályán.

Pártjelzők: Baloldalon Gomulka,²⁴⁸ Jobboldalon Tito²⁴⁹

Az első félidőt 1:0-ra megnyertük, a második félidő közepe táján az oroszok kiegyenlítették. Hatalmas túlerővel szemben elkeseredetten védekeznek. Ám a támadás olyan erős, hogy az oroszok szabálytalanul lerúgják jobbszélsőnket, Nagy Imrét. Helyette a balszélső Kádár áll be. A közönség őrjöng, füttyül, és az ilyen égbekiáltó szabálytalanság miatt 100.000-en otthagyták a pályát.

Szatfrikus hetilap

Az árát már megfizettük

Mi újság a Bimbó utcában?

Tudomásunkra jutott, hogy a Bimbó utcai bölcsőde három napi harc után beszüntette a fegyveres ellenállást. A levert ellenforradalmárok élén Vanek Nándika 8 hónapos kised állott. (Nem azonos Salgó Jenővel a Rimamurányi volt vezérigazgatóval. Szerk.) Vanek Nándika 7 hónapos fasiszta tudósítónknak kijelentette, hogy csak a 4. orosz tank kilövése után kezdett idegeskedni. Egyébként jól van, de a harci cselekmények miatt három napig nem tudott pelenkát váltani, kijelentette továbbá, hogy a változott körülményekre való tekintettel ő is sztrájkba lép mindaddig, amíg a szovjet csapatok el nem hagyják az ország területét.

Felhívás!

Gerebnyik²⁵¹ gárdavezérőrnagy nevében a vasúti dolgozókat felhívjuk, hogy a munkát azonnal vegyék fel, mert a szovjet hatóságok deportálási tervüket mindezideig csak 3 %-ban tudták teljesíteni. A Magyar vasutasok minél nagyobb számban járuljanak hozzá, hogy a magyar fiatalokat elhurcolhassák. Az a mozdonyvezető, aki felveszi a munkát, minden elhurcolt magyar fiatalért 1 Ft. azaz egy Ft. prémiumot kap.

A Fantos kormány nevében
Eddé Károly sk.

Fontos Javaslát: A miatyánk... új szövegére vonatkozóan „de szabadíts meg minket az orosztól.”

Az Á.V.H. felhívása

Tudomásunkra jutott, hogy Magyarországon 10.000.000 ellenforradalmár tevékenykedik. Felhívjuk a dolgozó nép figyelmét, hogy minden eszközzel akadályozza meg, hogy ez a tíz millió feudal kapitalista befurakodjon az 5.000 becsületes dolgozó szovjet barát sorai közé, akik még mindig akarják az orosz csapatok jelenlétét Magyarországon.

Csepeli helyzetjelentés

A Rákosi Műveket a hírhedt Weizsmannfréd²⁵² és két fia még mindig elszánt erővel védik. Ezek a veszett nép ellenségei eddig 55 szovjet tankot lőttek ki. Csepel 75.000 munkása fegyelmezett megvetéssel szemléli az elszánt népgyilkosok garázdálkodását.

Rendőrségi felhívás

A Rendőrség a szovjet hatóságok megkeresése alapján a legszigorúbban figyelmezteti a 6-10 éves tanuló ifjúságot, hogy a szovjet tankokat benzines üveggel felgyújtani szigorúan tilos! Mindazon tanulókat, akit ilyen cselekményen rajtérnek, az új Kádár-féle osztályozás szerint úgy marxizmusból, mint magaviseletből 5-ös osztályzatot fog kapni.

Fontos nyilatkozat a mai helyzetről (asztal mellől)

Marosán:²⁵³ Könyörgök gyerekek, ne marhaskodjatok, mire való ez a sztrájk?

Kádár: Én még mindig nem vagyok hajlandó sztrájkba lépni és a moszkvai megbízatásokat az utolsó csepp magyar vérig végrehajtom.

Hruscsov: Ájvé!

Gerebnyik (helyesen Grebennyik): Én mosom kezeimet a 60.000 ezer magyar vér után, azonban megjegyzem, hogy a Kőrúton még láttam néhány szétlövésre alkalmas házat.

Hammersöld (helyesen Hammarskjöld): Véleményem szerint a magyar helyzet nem veszélyes. Igaz ugyan, hogy eddig mintegy 60.000 magyar ember elhalálozott, de kérdelem én mi ez egy kolera járványhoz? Az ügyben hoztunk már két határozatot és a következő két évben még újabb fontos megbeszéléseket vettünk tervbe a magyar ügygel kapcsolatban. Közölhetem Önökkel, hogy a keleti helyzetet a helyszínen tekintettem meg. Véleményem szerint a Szezi-csatorna keskeny és piszkos, de viszont 150 millió font hasznót hajt az angol tőkének.

Eden:²⁵⁴ Az én peccenyém már megsült a magyar tűznél!

Ki tud Róla?

Elveszett a magyar nép bizalma, november 4-én vasárnap hajnalban. A becsületes megtaláló illő jutalom ellenében adja le Kádár Jánosnál, aki a magyar nép miniszterelnöke.

Ugyancsak elveszett Kádár János miniszterelnöki kinevezési okmánya is. Különös ismertetőjele, hogy Moszkvában írták alá és szovjet pecsét van rajta.

Fontos javaslat

Nem kívánjuk, hogy a varsói paktum értelmében a Magyarországon tartózkodó szovjet csapatok kivonuljanak az országból, azt azonban határozottan követeljük, hogy mi is tarthassunk magyar katonaságot a Szovjetunió stratégiaileg fontos pontjain, így pl. Moszkvában, Leningrádban stb. Ahhoz sem ragaszkodik a magyar nép, hogy időnként rommá lőjék Moszkvát, és megöljünk 60.000 békés dolgozót.

A moszkvai TASSZ jelenti

A szovjet diplomaták világszerte igen nagy közkedveltségnek örvendenek a magyar események következtében. Luxemburgban pl. a tömeg szeretetének megnyilvánulása olyan heves volt, hogy a nagykövet a szenes pincében bújt el a tüntetők elől.

Uruguayban a tömeg fáklyás felvonulást rendezett a Szovjetunió tiszteletére. Mint értesültünk a tűzvédelmi előírások be nem tartása miatt a szovjet nagykövetség teljesen porrá égett.

Szerkesztőség kérelme

Lapunk technikai okokból csak korlátozott számban jelenik meg. Ezúton kérjük olvasóinkat, hogy sokszorosítás után szíveskedjenek lapunkat pótlólag terjeszteni. (szerkesztőség)

Dokumentumok

1. sz.

M. B. Agit Prop.

[195]6. október 25.
37/a/6-75. 6. Csné./Bné.

Információs jelentés

Budapesten történt eseményekkel kapcsolatban városunk területén a következőket tapasztaltuk.

Városunk lakossága meglepetten értesült a budapesti eseményekről, bár a munka a tegnapi napon, azaz 24-én minden üzemben beindult. Azonban a hírközlések időtartama alatt több helyen csoportosan hallgatták a rádiót.

Vállalatvezetők, párttitkárok felkeresték a pártbizottságot, hogy megfelelő információt kapjanak a teendőket illetően.

Mi az általunk ismert eseményekről tájékoztatást adtunk és felhívuk a figyelmüket, hogy minden vezető a saját területén biztosítsa a rendet és nyugalmat, verje vissza ha esetleges provokáció ütné fel a fejét.

Egyrészt tájékoztódás, másrészt az esetleges kialakulandó helyzet megfékezésére pártbizottsági és párt végrehajtó bizottsági tagokat küldtünk ki a város hivatalaiba és üzemeibe.

A Városi Párt Végrehajtó Bizottság titkárai is több üzemet személyesen meglátogattak és ott a dolgozókkal csoportos megbeszélésen ismertették a helyzetet és ki kérték a dolgozók véleményét.

A beérkezett információk és személyes tapasztalatok azt mutatják, hogy városunk minden rétege általában helyesen elítélte a provokációt, szolidális (sic!) megnyilvánulás az ellenforradalmárok mellett városunk területén nem volt tapasztalható.

Úgy az üzemek, hivatalok, mint a város lakossága részéről nyugodt hangulat volt tapasztalható. A beszélgetések és személyes látogatások alkalmával a következő kérdésekkel találkoztunk:

Vajon nem lesz-e következménye annak, hogy a szovjet csapatokat felkértük az ellenforradalmárok elleni harcra.

Az Általános Gimnázium tanárai között felmerült az a kérdés, hogy Gerő elvtárs képes lesz-e ellátni az első titkári teendőket.

A megválasztott Politikai Bizottság összetételét kedvezően fogadták és különösen Nagy Imre elvtárs miniszterré való választását nagy meglepéssel fogadták.

Több helyről hangzott el olyan vélemény, hogy a Központi Vezetőségnek konkrét intézkedéssel meg kellett volna előzni ezeket az eseményeket.

Ugyan így felvetik a Petőfi-kör vezetőinek felelősségét is, hiszen az újságban olvasták olyan irányú nyilatkozatukat, hogy felelősséget vállalnak a tüntetés békés lefolyásáért.

Ma 25-én a tapasztalat hasonló a tegnapihoz, tehát üzemeink dolgozói bejöttek, megkezdték a termelést, ellenséges megnyilvánulást még eddig nem tapasztaltunk.

Tegnap is és ma is alapszervezeteinkben, pártvezetőségi üléseken, bizalmi értekezleteken beszélnek meg a lezajlott eseményeket és az alapszervezetnek ebből adódó feladatait, és egyöntetű állást foglalnak (sic!) a Központi Vezetőség támogatása mellett.

A város területén élelmiszer ellátásban zavarok nincsenek.

Tegnap reggel ugyan tapasztalható volt tisztító-szerek és egyéb cikkekben nagyobb mértékű felvásárlás, de ez már a délelőtti órákban csökkent.

Általában az emberek hangulata nyomott, felméri ennek a jelentőségét és azt a járt, amit az ország akár emberéletben, vagy anyagiakban szenvedett.

Elvtársi üdvözléssel:

/:Baján József/
titkár.

/:Csiszár Lajosné/
másod titkár.

Forrás: ZML MSZMP Archívum 63. Fond 2/Agit-9 Információs jelentés a Budapesten történt eseményekkel kapcsolatos hangulatról 1956. X. 25.

2. sz.

A Forradalmi Tanács közleménye

A Forradalmi Tanács utasította az alárendelt szerveket a törvényes rend fenntartására és ezért személyes felelősséget vállal.

A honvédség azonnali hatállyal közös járőrszolgálatot szervez, a rendőrség tagjaival karöltve, a személyes biztonság és tulajdon megvédésére.

A Forradalmi Tanács felkéri az ifjúság vezetőit, hogy készülségi erők megszervezése céljából haladéktalanul keressék fel a tanács elnökét a városi tanács épületében.

Felhívom a város lakosságát, a volt párttagokat, volt ÁVO-sokat és minden polgári személyt, hogy birtokában lévő mindennemű lőfegyvert és lőszerrel szolgáltassák be a honvédségnek. Az engedélyezett fegyverek viselőit felül kell vizsgálni abból a szempontból, hogy az illető, a megváltozott körülmények között alkalmas-e arra, hogy a fegyver nála maradjon.

A Zalaegerszegi Városi Forradalmi Munkástanács

F.k.: Varga Ferenc

Ny. Zalaegerszeg – 9326

Forrás: 1956 plakátjai és röplapjai október 22. – november 5.
Budapest 1991. Zrínyi Kiadó 570.p.

3. sz.

Zalaegerszegi Ifjúsági Küldöttség És a Városi Tanács Közös Közleménye

Az ifjúság öt tagú küldöttsége a városi és megyei tanács vezetőségével a legteljesebb egyetértésben eddig a következő kérdésekről döntött:

A pártbizottság épületénél felolvasott budapesti 12 pontot összhangba hozzuk a helyi követelésekkel. A követelések tárgyalása még folyik. Elfogadása megtörtént, csak a részletek megvitatása van még hátra. Az üzemek és egyéb szervek küldöttsége délelőtt 9 órakor fog tárgyalni.

Kérjük Zalaegerszeg dolgozóit és ifjúságát, hogy a nyugalmukat őrizzék, meg és fegyelmezetten viselkedjenek. Az üzemek, vállalatok és intézmények a jelenleg esedékes fizetéseket rendezzék. A követelések pontos szövegét a legteljesebb részleteiben való megvitatása után felolvassuk, a sajtóban kinyomtatjuk és gondoskodunk arról, hogy Magyarország Elnöki Tanácsához. Azonnal megküldjük.

Kérünk Titeket, várjatok rendben, fegyelmezetten! Ne hagyjátok, hogy meggondolatlan elemek felesleges rombolást és garázdálkodást, rablást és fegyveres harcot kezdeményezzenek. Bízunk Bennetek, mi, az ifjúsági küldöttség tagjai, akik a Ti érdekeiteket képviseljük parlamentáris úton a vezetőség felé!

Nyugalommal és fegyelmezett renddel segíthettek a legjobban nekünk a független Magyarország, a békés, boldog jövő megteremtésében.

Az Ifjúsági Küldöttség és a Város Vezetői

Forrás: 1956 plakátjai és röplapjai október 22. – november 5.
Budapest 1991. Zrínyi Kiadó 574.p.

4. sz.

Igazolvány

Bognár Ferenc részére, akit a 22. sz. Autóközlekedési Vállalat dolgozója 1956. október 27-én a vállalat Munkás Tanácsának tagjává megválasztottak.

Ezen megbízás feljogosítja az igazolvány tulajdonosát, hogy hivatalos ügyekben bármely más szervvel tárgyalást folytathasson a vállalat ügyeiben.

Az igazolás visszavonásig érvényes.

Zalaegerszeg, 1956. október 27.

/:Farkas József:/
Ü.B. elnök

/:Major György:/
MT. Elnöke

Forrás: ZML Megyei Bíróság B 802/1957

5. sz.

Jegyzőkönyv

Felvétel Zalaegerszegen, 1956. október 30-án a zalaegerszegi Forradalmi Tanács által kezdeményezett előkészítő bizottsági ülésen.

Jelen vannak: Varga Ferenc a zalaegerszegi Forradalmi Tanács elnöke, Török Lajos a Megyei Tanács elnöke a megyei nemzeti bizottság részéről, Banka Pál r. alezredes a megyei rendőrkapitányság vezetője, Atkári László fhdgy. a határőrség részéről, Varga Gyula a Magyar Dolgozók pártja megyei titkára, Fülöp István és Pék József a megyei Nemzeti Bizottság tagjai, Pál József az Új Zala részéről, Pohánka József az MDP. Városi titkára, Bedő Károly és Szi-

gethy Árpád a Kisgazdapárt részéről, Fülöp István a parasztpárt képviselőjében, Halász Ferenc szds. A helyőrség képviselőjében, Varga László fhdgy. határőrség részéről, Marancsics Lajos Hazafias Népfront részéről, Nagy Emil Kisiparosok részéről, Dr. Fatér József a város értelmiségi dolgozóinak képviselőjében Zalaöldi János az ifjúság képviselőjében, Bodorkós Gilbert esperes katolikus egyház képviselőjében.

Varga Ferenc Forradalmi Tanács elnöke ismertette az összejöttekkel, hogy ennek az ülésnek a célja a délután 3 órakor kezdődő széleskörű többpártrendszeri képviselő gyűlés előkészítése.

Kívánságunk a többpártrendszernek országos szinten való azonnali megindítása és kormányunk támogatása az alábbi feltételek mellett:

1./ Javasoljuk a következő pártok azonnali megindítását:

Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt,
Magyar Dolgozók pártja,
Nemzeti Parasztpárt.

2./ Lehető legrövidebb időn belül meg kell tartani az általános titkos választásokat, de addig is [a] megalakulandó pártok küldjék be képviselőiket a parlamentbe. Ugyanígy a megyei nemzeti bizottságot is egészítsük ki, továbbá az ifjúsági és a szakszervezeteket is. Legyen mód arra, hogy az egyházak is elküldhessék képviselőiket.

3./ Az orosz csapatok visszavonulását azonnal kezdjék meg s folyamatosan december 31-ig fejezzék be a politikai pártok és az ENSZ küldötteinek betekintésévé[1]. Kapju[n]k garanciát arra, hogy a kivonulás befejeztéig a belügyeinkbe nem avatkoznak be.

4./ [A] kormány vegye fel a kapcsolatot az osztrák kormánnyal, hogy az osztrák biztonsági szervek akadályozzák az Ausztria területén fegyverkező magyar csapatokat, mert nem akarunk második Koreát hazánkban.

5./ Az általános titkos választások megtartása után alakuljon független nemzeti magyar kormány és hozza nyilvánosságra programját. Kapjanak amnesztiát a szabadságharcosok, az elesettek hozzátartozói kapjanak intézményes és emberséges gondoskodást.

- 6./ Az új országgyűlés vizsgálja felül a magyar nép érdekeinek megfelelően a varsói szerződést.
- 7./ A felszámolt ÁVH tagjai ne vehessenek részt fegyveres testületekben.
- 8./ Adják vissza nemzetünk hagyományos Kossuth címerét.
- 9./ Március 15-én október 6-án legyen nemzeti ünnep és munkaszüneti nap.
- 10./ Teljes szólás, sajtó és vallás szabadságot követelünk. Az iskolákban a fakultatív hit-és nyelvoktatás a legteljesebb lelkiismereti szabadság figyelembevételével történjék.
- 11./ Szocialista demokráciát akarunk, amelyben az egyéni, szövetkezeti és állami gazdálkodás azonos feltételek biztosításával történik.
- 12./ A meglévő termelőszövetkezetek fenntartásának kérdésével a szövetkezet tagsága titkos szavazással döntsön, amennyiben úgy kívánják, hogy a termelőszövetkezet oszoljon fel, azt a gazdaság év végén közgyűlési határozattal és törvényes elszámolás után tehessék meg.
- 13./ A begyűjtési rendszert töröljék el. Mindenki anyagi helyzetének megfelelően viselje a közterheket.
- 14./ A sztálinisták által bezárt politikai foglyokat bocsássák azonnal szabadon. Az elmúlt idők törvénytelen cselekedeteit vizsgálják felül és vonják felelősségre azok elkövetőit.
- 15./ [A] magyar föld természeti kincsei felett a magyar nemzet szabadon rendelkezék.
- 16./ Sztálinisták távozzanak a közéletből
- 17./ Visszaállítani követeljük az 1948-as szabad szakszervezetek jogait névben és elvben is, kiegészítve a szabad sztrájk jogával.
- 18./ Hívják össze az ifjúság parlamentjét és ezen a politikai pártokban lévő és párton kívüli fiatalság képviseltesse magát.

Kmft.

Pál József sk.
sajtó részéről

Varga Ferenc sk.
Forradalmi Tanács elnöke

Forrás: ZML Megyei Bíróság B 799/1957. 254-255 p.

6. sz.

Jegyzőkönyv

Készült Zalaegerszezen 1956. évi október 3[0].-án, a Zalamegyei Forradalmi Bizottság hivatalos helyiségében.

Jelen vannak: Dezső János felelős szerkesztő, Pék József, a Zalamegyei Forradalmi Bizottság titkára, Gerencsér István, gépkocsi előadó, Tóth Jenő gépkocsivezető.

A Zalamegyei Magyar Dolgozók Pártja Megyei bizottsága használatában volt CI.-025 forg. rendsz. Warsawa új személygépkocsit a Megyei Forradalmi Bizottság a hozzá tartozó eredeti új, hiánytalan szerszámkészlettel átveszi és üzemeltetésre az Új Zala Szerkesztő Bizottságának adja át.

A gépkocsi teljesen üzemképes. Kilométeróra jelzése: 800.
Kmf.

Pék József
titkár

Dezső János
szerkesztő

Gerencsér István
gépkocsielőadó

Tóth Jenő
gépkocsivezető

(Körpecsét: Zala Megye Nemzeti Bizottsága)

Forrás: ZML Zalai Hírlap iratai

A Zalaegerszegi Ideiglenes Nemzeti Bizottság Demokratikus alapon való újjászervezése

Az október 28-án létrejött Ideiglenes Megyei Nemzeti Bizottság a már akkor működő forradalmi tanácsok és munkástanácsok küldötteiből alakult meg. Ezen idő óta újabb munkástanácsok, járási nemzeti bizottságok és üzemi munkástanácsok alakultak, valamint a politikai pártok is megkezdték működésüket. Éppen ezért szükségessé vált az Ideiglenes Nemzeti Bizottságnak demokratikus újjászervezése. 1956. Október 30-án a zalaegerszegi városi Forradalmi Tanács előkészítő bizottságot alakított, amely a megyei Nemzeti Bizottság újjászervezését előkészíti a következő javaslat alapján:

A megyei Kiszeg, Szociáldemokrata, Paraszt és kommunista Párt egy-egy tagot,

a honvédség nagykanizsai és zalaegerszegi alakulatai részéről egy-egy tag,

a határőrség nagykanizsai és zalaegerszegi alakulatai részéről egy-egy tag,

a megyei rendőrkapitányság részéről egy tag

a nagykanizsai városi Forradalmi Tanács részéről 6 tag

a zalaegerszegi városi Forradalmi Tanács részéről 6 tag

a lenti, letenyeci, nagykanizsai, zalaegerszegi és zalaszentgróti járási Nemzeti Bizottságok részéről 3-3 tag,

a megye területén lévő legnagyobb ipari üzemek munkástanácsai részéről a következő számú delegációt:

a budafai Kőolajtermelő Vállalat részéről 4 tag,

a lovászi Kőolajtermelő Vállalat részéről 4 tag

a nagylengyeli Olajüzem részéről 4 fő

a nagykanizsai Gépgyár részéről 3 fő

a zalaegerszegi Ruhagyár részéről 3 fő

a megyei Forradalmi Munkástanács részéről 4 fő

üljön össze Zalaegerszegen 1956. november 1.-én, Minden-szentek napján d.e. 10 órakor /:Kosztolányi utca 28-30 szám alatt:/ a volt pénzügyi palota földszinti Klub-termében.

A küldöttek meghatározzák a Nemzeti Bizottság létszámát és azután megválasszák a Nemzeti Bizottság tagjait.

Zalaegerszeg, 1956. október 31.

Zalamegyei Ideiglenes Nemzeti Bizottság nevében:

Pék József
elnökhelyettes

(Körpecsét: ZALA MEGYEI NEMZETI BIZOTTSÁGA)

Forrás: ZML Megyei Bíróság B 799/1957.

8.sz.

Magyar véreinknek

Együtt dobban a szív
Egyszerre feszül az ér
Az ifjúságban millió
Millió magyar lelke él.

Egy ész egy akarat
Irányítja a lábakat,
Együtt buzog a vér,
A híres magyar vér.

A világ népe figyel
A népek szeme néz,
Nem értik, hogy miért
Terem a sok babér?

Csodákat művel a nép
Ha mindenki egyet akar.
Egy a milliókért küzd
Milliók az egyért, ha kell.

A világ az ifjúságról
Csodákat mesél,
A magyar honról,
Ahol felvirrad az ég.

E dicsőség megszületett
Az egész világban él,
A nagy győzelem erre
Örök biztosíték.

Nem értitek emberek?
Egy a titka ennek,
Győzni tudó akarat
A szörnyű rabság felett.

Így születünk szent
Nemzeti önérzetre
A földnek egy büszke,
Ósi, hős népe.

Legyetek üdvözölve
Tízmillió magyartól
Akik rátok, veletek
Méltá oly büszke.

1956. október

Hegy Balázs
(Zalaegerszeg)²⁵⁵

Forrás: ZML Zalai Hírlap iratai

9. sz.

Szentmihályi Imre múzeumigazgató kérvénye

GÖCSEJI MÚZEUM
ZALAEGRSZEG

Tárgy: Zalaegerszegi utcanevek megváltoztatása
Hiv.sz.: - Mell.: -

439/1956.

Zalaegerszegi Városi Forradalmi Bizottság
Zalaegerszeg

A nemzeti forradalom egyik eredményeként szükséges, hogy a forradalom előtti zalaegerszegi /stb./ utcaneveket egy bizottság felülvizsgálja és a nem megfelelőket megváltoztassa. Kívánatos, hogy városunkban is elsősorban a régi, tősgyökeres /később megszüntett/ utcanevek legyenek visszaállítva. Közlöm, hogy tudományos

kutatásom keretében behatóan foglalkoztam az egykori egerszegi utcanevekkel és azokat összegyűjtöttem. Készséggel felajánlom e téren nyújtandó segítségemet és kérem, hogy az új utcaneveket megállapító bizottságba – véleményem meghallgatása céljából – meghívni szíveskedjék.
Zalaegerszeg, 1956. november 3.

/Dr. Szentmihályi Imre/
múzeumigazgató

Forrás: ZML Göcseji Múzeum iratai 439/1956

10. sz.

Jegyzőkönyv

Készült Zalaegerszegen a [zalaegerszegi 22. sz. Autóközlekedési] vállalat kulturtermében 1956. November 2-án a Munkástanács üléséről.

Jelen vannak: a Munkástanács tagjai.

Tárgy: Vállalati problémák megbeszélése.

A munkástanács november 2-ai ülésén a következő határozatokat hozza:

- 1./ Osztályvezetők megerősítéséről írásbeli értesítést kiadni.
- 2./ Igazgatót 30 napra felfüggeszteni, fizetése meghagyása mellett.
- 3./ Szakszervezeti elnökség újraválasztása. Felelős: Bita Gyula és Ü.B. elnök.
- 4./ Órség /fegyveres/ állandó megszervezése. Felelős: Schifter Ferenc és Büki Imre, anyagi részét /fizetés/ főkönyvelővel megbeszélni. Bita.
- 5./ Garázmesterek helyzetének megtárgyalása.
- 6./ Szerelők vállalatához gépkocsival való behozása. Felelős: műszaki és forgalmi osztályvezető.
- 7./ Kocsik mozgatása, acumlátorral való ellátása, javítás.
- 8./ Munkástanácsnak bélyegzőt készíteni Nagykanizsán. Felelős:

Anyagosztály.

9./ Gépkocsivezetők közül, akik szerelni tudnak, végezzenek szerelési munkát kocsijaikon a forgalmi és műszaki osztály bevonásával.

10./ A szükséges gázolaj biztosítása érdekében a vállalat üzemanyagosa haladéktalanul vegye fel a kapcsolatot az Olajfinomítóval.

11./ Kihelyezett kocsik berendelése [a] vállalat telephelyére, kivéve az élelmiszerszállító kocsikat.

Kmf.

Hitelesítők:

Bálint László

Horváth Antal

Forrás: ZML Megyei Bíróság B 802/1957.

11. sz.

Petőfi Párt: Petőfi Ifjúsága

Szívemben együtt nőtt Veletek hatalommá a véres forradalom napja. Azok, akik megértették a cselekvés órájában az újuló élet, a teremtő erő hatalmát, a szabadság nagyszerű gondolatát, csatlakoztak is Hozzátok, hogy egyetértésben válllvetve küzdjenek közös ügyünkért: a tizenkét éve gúzsbakötött nemzet szabadságának feloldásáért.

Úgy indult ez a nap, mit friss tavaszi szél és egyre jobban tomboló orkánná dagadt, hogy elsöpörje a zsarnokságot! Pillanatok alatt gyűltek össze tízezrek szervezés nélkül, percek alatt dőltek le a bálványok és helyükre a dicsőséges magyar október forradalmának hős vértanúi emelkedtek. Méltók voltatok a felszabadulás harcához, mellyel megszületett a XX. Század legsodálatosabb szabadságharca és benne Veletek: a magyar függetlenség és a semlegességre vágyódó Magyarország. Ekkor éreztem azt, hogy a felszabadult ifjúságunk emberi akarata erősebb minden páncélnál. Úgy indult el a vértelen harc szándékával, mint akik már kezükben

hordták a győzelem zászlaját. Büszkén, emelt fővel, tiszta szívvel és lelkesedéssel járták Zalaegerszeg utcáit. Hogy nem történt több, mint ami történt, azt Nektek köszönjük: IFJÚSÁG!

Köszönjük Nektek a vértelen harc szándékát és győzelmünket, Zalaegerszeg hős ifjúsága!

Legyen az első és az azt követő napok emléke városunk történetének legszentebb ünnepe és Nektek zalaegerszegi fiatalok, életetek legszentebb cselekedete.

Középiskolások, ifjómunkások és közöttük, velük értük és jövőjükért együtt menetelő bátor magyarok, köszönjük Nektek a nemzet összessége nevében, hogy segítettetek kivívni a szabad Zalát és felsorakoztatok Budapest Petőfi Ifjúságához.

Fülöp István

Forrás: Új Zala 1956. november 4.

12. sz.

Munkástanács-igazolvány

Zalamegye tanácsának végrehajtóbizottsága

Igazolvány

A Zalamegyei Tanács Végrehajtóbizottsága igazolja, hogy Nagy István a Zalamegyei Tanács Végrehajtóbizottságának Munkástanács elnöke.

Zalaegerszeg, 1956. november 6.

Török Lajos
a VB. Elnöke

Forrás: ZML Megyei Bíróság B 799/1957.

13. sz.

Jegyzőkönyv

Felvétetett Zalaegerszegen 1956. november 14-én a Városi Tanács stúdiójában

Tárgy a forradalmi károk megállapítása.

Jelen vannak az alulírottak.

A forradalom ideje alatt a következő tárgyak veszték el illetve semmisültek meg.

150 drb. hanglemez összetörve

2 drb. mikrofonfej elveszett

2 drb. rádió elveszett

12 drb. erősítő és rádió cső elveszett

3 drb. hangszóró elveszett

6 drb. elektrolitikus (sic!) kondenzátor elveszett

1 drb. hanglemez doxé elveszett

és több apró szerszám és alkatrész.

Jegyzőkönyv felolvasás után helybenhagyólag aláíratott.

K.M.F.T.

Olvashatatlan aláírás

olvashatatlan aláírás

Forrás: ZML Zalaegerszeg Városi Tanács iratai 238/1958

14. sz.

A Megyei Kórház dolgozóinak memoranduma

Szombathelyi Szovjet Katonai Parancsnokság
Szombathely

Alulírottak a Zalamegyei Tanács Kórház Főorvosi és Orvosi kara, Ápolónői, Ápolói, Műszaki dolgozói és Gazdasági dolgozói kérjük, hogy Závodszy István dolgozó társunkat engedjék szabadon.

Véleményünk szerint nevezett letartóztatása csak tévedéseken, illetőleg koholt vádak alapján történhetett meg. Szabadon bocsátásának érdekében a Megyei Tanács Kórház Vezetősége a dolgozók határozott követelésére már több ízben közben járt a Megyei Pártbizottságnál, a Megyei Tanácsnál és a zalaegerszegi Szovjet Katonai Parancsnokságnál. Ügyünk érdekében mind három szerv megértést és jóindulatot tanúsított. A Szovjet Katonai Parancsnokság ígéretet tett Závodszy István szabadon bocsátására, azonban ez nem történt meg, sőt tudomásunk szerint Szombathelyre szállíttatta és ott őrizetben tarja.

A Kórház valamennyi dolgozóját nyugtalanítja és felháborítja ezek az intézkedések. A nyugtalanság megszüntetésére és sztrájkveszély elkerülésének érdekében kérjük Závodszy István dolgozó társunk szabadon bocsátását.

Alulírottak kijelentjük, hogy nevezett sem a múltban, sem a jelenben népellenes tevékenységet nem fejtet ki, valamint kijelentjük, munkájára nélkülözhetetlenül szükségünk van.

Szabadon bocsátása után kórházunk valamennyi dolgozója minden tekintetben érte felelősséget vállal.

Dr. Husvéth Ferenc
Szakszervezet és munkástanács
elnöke.

Dr. Hetés Ferenc
Kórházigazgató-főorvos

Dr. Hetés Ferenc
Megyei M.SZ.M.P. intézőbizottságának
tagja.

Kórház dolgozóinak aláírásai:
Főorvosok és orvosok
Ápolónők és ápolók
Műszaki dolgozók
Gazdasági hivatal dogozói
Kórház egyéb gazdasági dolgozói
(195 aláírás)
(Dátum nélkül, 1956. november)

Forrás: ZML IV. 433. 5944 sz. letét Dr. Szilvás Rudolf ajándéka.

15. sz.

Jegyzőkönyv

Készült Zalaegerszegen, 1956. november hó 21-én, a zalaegerszegi 22. sz. Autóközlekedési vállalat hivatalos helyiségében.

Jelen vannak: a munkástanács tagjai, és a vállalat vezetősége.

Tárgy: A munka felvételével kapcsolatos állásfoglalás és ezzel kapcsolatos teendők megvitatása.

1./ A Munkástanács elhatározza, hogy a munkát az általános sztrájkjog fenntartása mellett felvesszük.

2./ Megállapítást nyert, hogy a vállalat nem rendelkezik a teljes kapacitású üzemeltetés feltételeivel. /Üzemanyag, alkatrész, gumi/
Ezért a Munkástanács a következő határozatot hozza:

a./ *teherautófuvarozás területén:*

Kizárólag élelmiszer, gyógyszer szállítását végezzük.

b./ *taxi-fuvarozás területén:*

Kizárólag beteg-szállításra, illetve orvos, vagy kórház megrendelésére teljesíthető fuvar, de a fuvar teljesítő gépkocsivezető

minden esetben köteles a menetlevélen, illetve elszámoló lapon hiteltérdemlően igazoltatni a fuvar teljesítését.

c./ autóbusszfuvarozás területén:

A zalaszentgróti szerződéses gépkocsi /téglyári munkások szállítása/ szerződéses járat kivételével mind a polgári járatok, mind pedig a bányászjáratok teljes egészében szüneteljenek.

3./ A Munkástanács szükségesnek tartja a vállalati berendezések állagának megvédése érdekében a megye területéről minden gépjárművünk zalaegerszegi telephelyre történő bevonását. Kivételt képez a lenti valamint a zalaszentgróti Sütőipari V. rendelkezésére bocsátott 1-1 db gépkocsi.

Ennek a rendelkezésnek végrehajtásáért a forgalmi osztály felelős.

4./ Bérügyi kérdések megtárgyalása:

A Munkástanács javasolja, hogy azon karbantartó dolgozók részére járó bért, akik f. év október 23-tól 31-ig terjedő időszakban a vállalatnál munkát végeztek – műszaki osztály jegyzőkönyve alapján – fizessék ki.

A Munkástanács állást foglal amellet, hogy f. év november 10-e után kizárólag az érvényben lévő rendelkezések alapján fizet a vállalat munkabért.

A vállalat minden osztálya tartozik nyilvántartást felfektetni azon dolgozókról, akik munkavégzés céljából a vállalatnál megjelentek, mert ez a nyilvántartás lesz a munkabér kifizetéseknek alaphizonylata. /menetlevélen és munkautalványon kívül/

Csökkentett kapacitás miatt effektív munkát nem végzők munkabére csak úgy számolható el, ha a munkaidő alatt a vállalat területén tartózkodnak.

5./ A 150.000.-Ft helyreállítási hitelt csak úgy veszi igénybe a vállalat, amennyiben ezt az összeget az események következtében megrongálódott gépkocsik felújítására lehet fordítani.

100.-Ft egyéni hitelt a Munkástanács határozata értelmében nem vesszük igénybe.

6./ A munkástanács javasolja a vállalat vezetőségének, hogy a következő időkben felvételeket és elbocsátásokat lehetőség szerint ne eszközöljön, kivételt képez a vállalat állományába tartozó leszerelt katonák felvétele.

7./ A munkástanács a fenti határozatokat, illetve javaslatokat a vállalat vezetőségével egyetértésben hozta, így az a vállalat minden egyes dolgozójára kötelező érvényű.

Kmf.

Bitá Gyula Antos Sándor Hájm Géza Keglovoch Ottó

Hajas Vilmos
Jegyzőkönyvvezető

Hitelesítők:
Répási János
Major György

Forrás: ZML Megyei Bíróság B 802/1957.

16. sz.

Hírdetmény

A város katonai parancsnoksága értesíti város és Zala megye lakosságát, hogy 1956. november 21-től új kijárási tilalom lép életbe magyar időszámítás szerint este 20 órától reggel 5 óráig.

A vendéglők, mozik és más kulturintézmények munkáját 19 óráig kell befejezni.

A kijárási tilalom alatt a gyalogos közlekedés és a közúti közlekedés engedély nélkül tilos.

Katonai parancsnok

Forrás: Új Zala 1956. november 24.

17. sz.

Jegyzőkönyv

Felvétetett Zalaegerszegen 1956. december 14-én a Városi Tanácsban a forradalmi események következtében eltűnt tárgyak számbavétele alkalmával.

Jelen vannak az alulírottak.

Megállapítást nyert, hogy az alábbi tárgyak vesztek el, illetve nem találhatóak.

drb. táska írógép
drb. virágváza
1 drb. esőkabátot
7 drb. töltőtoll
2 drb. ffi kerékpár
1 drb. papírkosár

K.M.F.T.

/Göncz István/
gazd. Előadó

/Békeffi Imre/
gondnok

/Tóth János/
vb. Elnök h.

Forrás: ZML Zalaegerszegi Városi Tanács iratai 238/1958

18.sz.

Jelentés a Göcseji múzeumot ért károkról

GÖCSEJI MÚZEUM
ZALAEGERSZEG

Tárgy: A göcseji Múzeum állapota
az elmúlt hetek rendkívüli eseményeivel
kapcsolatban

Hiv.sz.: 8630-3345/1956. Mell.:-

470/1956.

Népművelési Minisztérium Múzeumi Főosztály
Történeti Múzeumok Osztálya
Budapest

Hivatkozással a Főosztály fenti sz. ügyiratára, az egyes kérdésekre az alábbi tájékoztatást nyújtom:

Ad 1./ Harcok nem voltak, így épületkár nem keletkezett.

Ad 2./ A tudományos gyűjteményben az alábbi 3 db. veszteség van:

a./ 1 db. római sírkőlap.-Lelt.sz.:51.31.1. - homokkő, töredezett.

- A Várkertben volt elhelyezve. - Megsemmisült./Tank ment rá./

b./ 1 db. evőkés.-Lelt.sz.: 51.03.2.-A kiállításból ellopták.

c./ 1 db. evővilla.-Lelt.sz.: 51.20.25.-A kiállításból ellopták.

A három tárgyban mutatkozó veszteségért – az adott körülmények miatt – a múzeum dolgozói nem felelősek, így teremőreink sem. Egyéb veszteségünk nincs.

[...]

Zalaegerszeg, 1956. december 23.

/Dr. Szentmihályi Imre/
múzeumvezető

Forrás: ZML Göcseji Múzeum iratai 470/1956

19. sz.

Kivonat

Zalaegerszeg város tanácsa végrehajtó bizottságának 1957. évi január hó 31. napján tartott üléséről készült jegyzőkönyvéből.

H a t á r o z a t
22/1957. Vb.

Zalaegerszeg város tanácsának végrehajtó bizottsága a Szovjet Parancsnokság elhelyezésével kapcsolatos költségek kifizetésére 58000 Ft szükséglettel a pótköltségvetést megállapítja és jóváhagyásra a Megyei Tanács Végrehajtó bizottságához felterjeszti.

Határidő: azonnal
Felelős: pénzügyi osztályvezető

[olvashatatlan aláírás]
a vb. titkár.

Póthitel a szovjet katonai parancsnokság elhelyezésével, fenntartásával és működésével kapcsolatos kiadásokról.

[...]

Szovjet városi parancsnokságon szolgálatot teljesítő tolmács tiszteletdíja 1957. I-VI. óra havi 1.500 Ft 9.000

...

Épület, épületfelszerelés, villanyvezetékek karbantartása az előrelátható szükséglet szerint 10.000

...

Tisztogatóeszköz, takarítási anyag, takarítás vállalati úton szükség szerint 5.000 15.000

...

Irodaeszköz, irodaszer, nyomtatvány 2.000

...

Fűtés szükség szerint 10.000

Világítás 1956.XI.-1957.VI. 8 óra szükség szerint havi 2.000	16.000	26.000
Gyógyszer, vegyszer		2.000
...		
Máteráru stb. szükség szerint		2.000
...		
Dekoráció, propaganda, vendéglátás		2.000
Összesen:		50.000

Z[alae]gerszeg, 1957. március 1.

[olvashatatlan aláírás]
csoportvezető

20. sz.

Adatgyűjtés a „Fehér Könyvhöz”

MSZMP Zalamegyei Intéző Bizottsága
Z a l a e g e r s z e g

Zalae]gerszeg, 1957. április 11.
Tárgy: Ellenforradalmi anyag gyűjtése

247/1957.

MSZMP Járási-Városi Intéző bizottság
S z é k h e l y é n

Kedves Elvtársak!

„Ellenforradalom Zalában” című kiadványunk nagyon hiányos. Ezt főleg az elvtársak mondják, hogy járásukban és városukban több minden történt és nincs leírva. Ennek a hiányosságnak nem a Szerkesztő Bizottság az oka, hanem az, hogy egyes helyeken nem fordítottak komoly gondot a gyűjtésre.

A hiányt akarjuk pótolni második kiadványunkkal. Az elvtársak a pártszervezetek bevonásával a tanácsok segítségével újra kezdjék meg a gyűjtést.

Anyagot kell gyűjteni a már leírt események bővítéséhez és sok község és üzem van, amelyről nem ál rendelkezésünkre semmi anyag. Ellenőrizték az események és adatok hitelességét. A gyűjtés terjedjen ki november 4-e utáni ellenforradalmi ténykedésekre is. Nem elégséges a nevek említése, szükséges az illető régi és jelenlegi foglalkozása, csak így tudunk politizálni a nevekkal is.

Ezzel egyidőben minden községi tanáccsal készítessék el azon disszidáltak névsorát, akik komoly ellenforradalmi tevékenységet fejtettek ki, vagy bármilyen oknál fogva nyugatra mentek. Röviden jellemezzék magatartásukat /nyilas, csendőr, csavargó, tolvaj, gyilkos, munkakerülő, jegyző stb./ Azon személyek, akik csak félrevezetés miatt hagyták el az országot, egyébként becsületes emberek voltak, névszerint nem kell feltüntetni.

Ha csak számszerint megfelelő anyag érkezik be, (sic!) akkor ezek névjegyzékét kiadjuk azzal a céllal, hogy bebizonyítsuk, hogy a magyaroknak nem a „színe-java” hagyta el az országot, ahogy ezt annak idején, de még most is bömböli a Szabad Európa hangja, hanem csirkefogók, gazemberek többségükben.

Kérjük, hogy a gyűjtést szorgalmazzák, segítsék és ellenőrizzék. Az összegyűjtött anyagok *beküldésének határideje május 25.*

Elvtársi üdvözlettel:

Varga Gyula
megyei elnök h.

Forrás: ZML MSZMP Archívum 3 fond 20 őc. VIII. (Jelentések a járásban végbement ellenforradalmi eseményekről)

21. sz.

Jelentés a Megyei Tanács elbocsátott dolgozóiról

Magyar Szocialista Munkáspárt Városi Intézőbizottsága
Z a l a e g e r s z e g

1957. június 8-án kelt felhívásukra jelentésünket az alantiakban tesszük meg:

[...]

A racionalizálás során lettek eltávolítva azok az elemek, akik az ellenforradalomban tevékenyen részt vettek, illetve a tanács forradalmi bizottságában működtek, vagy megnyilvánulásaik arra mutattak, hogy az ellenforradalom oldalán állnak.

Osztályok szerint az alantiak lettek lebocsájtva:

P[énz]ü[gyi] osztály: Hóbor László csop[ort] vez[ető] Á.F.T.H.
z[alae]gersz[egi] kirendeltségénél dolgozik
Böröcz István vez[ető] előadó Erdészeti
Felügy[előség]nél adminisztrátor
Császi Miklós vez[ető] előadó nem dolgozik
Németh Károly előadó nem dolgozik
Keresk[edelmi] oszt[ály]: Paál Győző előadó Vaspörben adóbehaj-
tó
Fitos Tibor előadó Nyirádi Bauxitbánya
Kovács Lajosné nem dolgozik
Tervosztály: Nagy István oszt[ály] vez[ető] h[elyettes]
nem dolgozik
Zsuppán István előadó nem dolgozik,
nyugdíjazva
Munkaügyi osztály: Kiss Aladár előadó Gyantagyárban
s[egéd]munkás
Művelődésügyi osztály: Turáni Dezső népműv[elési] oszt[ály]
vez[ető] nem dolgozik
Hajdu Ilona előadó nem dolgozik
Buchbinder Oszkár előadó disszidált

Banga Ferenc sport előadó nem dolgozik
 Megyei Könyvtár: Fülöp István megyei könyvtár vezető nem tudjuk
 Ipari osztály: Horváth László előadó Nyirádi Bauxitbánya
 Gaál Józsefné revizor nem dolgozik
 Montag Béla előadó apjánál tanuló
 Szalai Ilona előadó nem tudjuk
 Gáti Gyula előadó Tefunál sofőr
 Város és Községgazdálkodási osztály: Csiszár István előadó nem tudjuk
 Hajba Kálmán előadó nem tudjuk
 Mezőgazdasági osztály: Ottó Béla előadó nem tudjuk
 Dr. Ángyán László előadó nem tudjuk
 Dobai Mihály előadó nem tudjuk
 Simon Antal előadó nem tudjuk, állítólag
 Pesten ipari tanuló magán kisiparosnál
 Korzenszky [József] főállatorvos Pókaszepet-
 ken állatorvos
 Huzián [?] növénytermelési előadó nem dolgozik
 Gépállomás: Szaksz Ferenc könyvelő MESZÖV-nél dolgozik
 Döntőbizottság: Dr. Horváth Miklós apósánál ipari tanuló

Zalaegerszeg, 1957. június 14.

Antos István
 /varga József/
 Int[éző] Biz[ottság] elnöke helyett

Forrás: MSZMP Archívum 1957. 7. fond 5 ő.e.

Felsőoktatási intézménybe jelentkezők felülvizsgálata

Megyei Tanács VB.
Zalaegerszeg

651-1/1957.sz.

Tárgy: Levelező oktatásra járó
hallgatók felülvizsgálása.

Valamennyi járási és városi tanács
VB. Elnökének.
S z é k h e l y é n

Az egyetemi élet megszilárdítása és az ellenforradalmi elemektől való teljes megtisztítása szükségessé teszi a levelező /esti/ tagozatos hallgatók ellenforradalmi időszak alatt tanúsított magatartásának felülvizsgálását.

Ezért Elnök elvtárs szeptember 223.-ig jelentse a Megyei Tanács VB. személyzeti csoportjához, hogy kik azok a személyek, akik 1956. szeptember 1.-től, 1957. július 31. között a tanácsapparátusban, vagy a tanács felügyelete alá tartozó üzemek, vállalatok, intézményeknél dolgoztak és valamely felsőoktatási intézmény levelező /esti/ oktatásában részt vesznek. A jelentésben részletesen tájékoztatást kérünk az illető dolgozók ellenforradalmi időszak alatt tanúsított magatartásáról, az esetleges fegyelmi, vagy bírósági eljárásról. Fegyelmi eljárás esetén a fegyelmi határozatot, bírósági eljárás esetén pedig az ügyet tárgyaló bíróság címét is közölni kell.

A megküldött tájékoztatás alapján a felsőoktatási intézmények vezetői is eljárnak azokkal a levelező hallgatókkal szemben, akik ellen az említett okok miatt a munkáltató fegyelmi eljárást indított, vagy akik ellen büntető eljárás indult.

Zalaegerszeg, 1957. szeptember 16.

Török Lajos
a VB. elnöke.

23. sz.

Turáni Dezső munkaviszonyának megszüntetése

Zala Megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya,
Zalaegerszeg.

25.666-10/1957. Tárgy: Turáni Dezső zalaegerszegi nevelő
munkaviszonyának megszüntetése

Határozat.

Turáni Dezső zalaegerszegi általános iskolai nevelő munkaviszonyát a Munka Törvénykönyve 29. § /1./ bekezdés c/ pontja alapján 1957. december hó 31-i hatállyal felmondom.

A felmondási időre munkájára igényt nem tartok.

Munkakönyvének kiadása, valamint a megdolgozott és a felmentési időre szóló munkabérének kifizetése iránt egyúttal intézkedtem.

Jelen határozat ellen a zalaegerszegi városi közös pedagógus egyeztető bizottsághoz intézendő és nálam benyújtott panasszal élhet.

Indoklás

Turáni Dezső viselkedésével bebizonyította, hogy nem alkalmas arra, hogy a szocialista iskolában nevelő munkát végezzen. Az ellenforradalom alatt tanúsított magatartásából kitűnik, hogy nem híve népi demokratikus rendszerünknek. Magatartása a legutóbbi időkhöz sem változott, ennek következtében október-novemberben rendőri őrizetben volt, majd rendőri felügyelet alá került. Ilyen magatartású egyén nemhogy példaképpül szolgálhatna az ifjúság számára, hanem jelenléte az iskolában az oktató-nevelő munka szempontjából káros, gátló tényező.

Zalaegerszeg, 1957. december 22.

/Kiss Gyula/
osztályvezető

Forrás: ZML Zala Megyei Tanács iratai 25666-10/1957

*Időrendi áttekintés*²⁵⁶

- Október
23. A Zala Megyei Párt VB este kibővített ülést tartott. Este 10 órakor a 32. tüzérezredet harcászultságba helyezték.
 24. Zalaegerszegen a 33. lövészezred lezárta a városba vezető fontosabb utakat.
 25. A zalaegerszegi Általános Asztalosipari Vállalat dolgozói táviratot küldtek az MDP KV-nek. A táviratban köszöntötték a KV újonnan megválasztott titkárát, Kádár Jánost abban a reményben, hogy az ország a függetlenségét megvalósítja.
 26. Diáktüntetés Zalaegerszegen. Sok százan csatlakoztak hozzájuk. A vasútállomásnál ledöntötték a szovjet emlékművet, a megyei börtönből elé vonulva sikerült elérniük a foglyok szabadon bocsátását. Délután tüntetés volt a pártbizottság előtt. Az épületet védő katonaság nem tudta a tömeget szétosztatni, az épületben lévő pártfunkcionáriusok, rendőrök a tömegbe lőttek a lövöldözés következtében két ember meghalt, több sebesülés történt.
 27. Megalakult a Városi Forradalmi Tanács. Elnöke Varga Ferenc, helyettese Pék József.
 28. Megalakult a Zala Megyei Nemzeti Bizottság. Elnöke Farkas Béla, titkár Pék József. Követeléseik középpontjában a szovjet csapatok kivonása állt. Új Zala címen jelent meg a megyei lap.
 29. Megalakult a Zala Megyei Tanács, a Városi Tanács és a Járási Tanács Munkástanácsa.
 30. Kísérlet a volt koalíciós pártok újjászervezésére. November 4-ig egyiket sem szervezték meg. Megalakult a Pedagógusok Forradalmi Tanácsa.

- Október 31. Az MDP Zala Megyei VB ígéretet tett arra, hogy a munkástanácsok, Nemzeti Bizottságok munkáját, követeléseit támogatni fogja. A zalaegerszegi helyőrség csapatainak forradalmi katonai tanácsai kijelentették, nem fognak fegyvert a nép ellen. Zalaegerszegen megalakult a nemzetőrség. Megyei parancsnok Závodszky István, városi parancsnok Csaba Mihály.
- November 1. Újjáalakult a Zala Megyei Nemzeti Bizottság, Zala Megyei Forradalmi Tanács néven. Az új elnök Gelencsér Gyula, titkár Pék József.
2. Leváltották Varga Ferencet a Városi Forradalmi bizottság elnökét és helyére Szerencsés Rudolfot választották, titkár Ostoros Károly.
3. A Zala Megyei Forradalmi Tanács a város fegyveres védelme mellett döntött. Fegyvert, lőszert kiszállították a védelmi pontokra, a helyi katonaságot kérték fel a hadműveleti terv kidolgozására.
4. Zalaegerszeget hajnali 4 órakor megszállták az orosz csapatok, a szovjet parancsnok 10 percet adott a fegyverek letételére. A bevonuló csapatok letartóztatták a városi forradalmi tanács elnökét és helyettesét.
5. A zalaegerszegi szovjet katonai parancsnok felhívásban figyelmeztette a lakosságot a fegyverek beszolgáltatására.
11. A szovjet parancsnokság leváltotta Banka Pál alezredest és Kovács Ferenc határőr elhárító századost bízta meg a megyei rendőrkapitányság vezetésével.
12. A Budapestről visszajövő élelmiszert szállító tehergépkocsiról Veszprémben levették a zalaegerszegi péküzem egyik vezetőjét, annak ellenére, hogy a szovjet Katonai Parancsnokságtól orosz nyelvű igazolványa volt. Mivel nem érkezett vissza Zalaegerszegre, a későbbiekben gépkocsivezetők és kísérők nem igen mertek vállalkozni a további élelmiszer szállításokra.

- Novem- A rendőrség állománya Zalaegerszezen 98%-os, 1 rendőr
ber szökésben van, 3 rendőr leszerelését kérte. A Zalaeger-
13. szegről Budapestre induló élelmiszer szállításoknál ne-
hézséget okoz, hogy a gépkocsi kísérlőket egyes szovjet
katonai alakulatok a gépkocsikról leveszik.
15. A Ruhagyárban beszüntették az eddig folytatott terme-
lést.
16. A zalaegerszegi Betongépgyár dolgozói megjelentek a
munkahelyükön, de a munkát nem vették fel. A vasuta-
sok is sztrájkoltak. A zalaegerszegi Kőolajtermelő Váll-
alat a szállítás lehetetlensége miatt ugyancsak kényte-
len volt a munkát beszüntetni.
17. A zalaegerszegi vasutasok 50 %-a dolgozik. A megyei
kórház a Vöröskereszt kocsijával negyedéves ellátmá-
nyért (kötszer, gyógyszer) a szovjet városparancsnokság
engedélyével Budapestre ment.
18. Megszervezték a megyei karhatalmi zászlóaljat. A Ru-
hagyár anyaghiány miatt nem dolgozik.
20. Dolgoznak a zalaegerszegi vasutasok, több vonatot elin-
dítottak.
21. Zalaegerszeg város katonai parancsnoka kijárási tilalmat
léptetett életbe este 20 órától reggel 5 óráig. A kijárási
tilalom alatt a gyalogos közlekedés és a közúti közleke-
dés engedély nélkül tilos.
23. A ruhagyárban áramhiány miatt nem tudnak dolgozni. A
Gyantagyárnak csak néhány napra való nyersanyagkész-
lete van. Több fontosabb objektum őrzését átvették,
karhatalmi csoportot szerveztek az esetleges fegyve-
res zavargások lefegyverzésére.
24. A Ruhagyár anyag-és energiahiány miatt áll, a város töb-
bi üzemében a dolgozók felvették a munkát. A Kőolaj-
ipari Vállalatnál csak belső karbantartási munkákat vé-
geznek, termelni nem tudnak, mert az olajat nem tud-
ják tárolni. A zalaegerszegi vasútállomáson a szénhiány
miatt akadozott a munka. A dolgozók igyekeznek a
munkát felvenni, 600 vasutasból 200 dolgozik. Az álló-

24. másról 10 személyvonat és 2 tehervonat indult és ugyanannyi érkezett.
 25. A Ruhagvár anyaghiány miatt csak kis kapacitással üzemel.
 26. Zalaegerszegen a vendéglátóhelyek nyitva voltak, a moziban is megtartották az előadást. A lakosság élelmiszer ellátása kielégítő.
 27. A zalaegerszegi Ruhagvár kivételével az üzemek dolgoznak.
 28. A Zalai Kőolajipari Vállalat megkezdte a termelőmunkát. Ahhoz, hogy szállítani tudjon, vasúti tartályokra van szüksége.
 29. Az országos rendőrkapitányság Zalaegerszegen is Hazatelepítési Központot állított fel²⁵⁷. A központokban a hazatérteket igazolással látják el és 48 órán belül mindenkit útba indítanak lakóhelyére.
 30. A zalaegerszegi Hazatelepítő Központ jelentése szerint a központba behozottak kb. 60 %-a budapesti.
- Decem- A zalaegerszegi Ruhagvárban elterjedt hírek szerint az
ber
5. éjszakai műszakot azért akarják bevezetni, hogy a szovjetek könnyebben elvihessék azokat a munkásokat, akik a forradalom alatt valamilyen funkciót viseltek. Ezért a munkásság tiltakozik az éjszakai műszak ellen.
6. Zalaegerszegen géppel írt röplapok jelentek meg, melyek 10 napos sztrájkra szólították fel a dolgozókat. A Zala Megyei Összevont Munkástanács felhívta Zalaegerszeg város és a megye dolgozóit, hogy a röpcédulák nem a Megyei Munkástanács felhívásai, hanem provokáció. A Zala megyei Munkástanács egyetért a Nagy-Budapesti Összevont Munkástanáccsal, melynek határozata a munka felvétele és megindítása az egész ország területén.
 7. Zalaegerszegen a város területén több géppel írott röplapot találtak, melyek sztrájkra szólították fel a dolgozókat, és arra biztattak, hogy a Kádár-kormányt ne ismerjék el.

- Decem- Zalaegerszegen több röplapot találtak, pl.: „Aki az
ber MSZMP munkásáruló szovjet pártba lép az munkásáruló”, vagy „Zala-Vas megye Magyarország szégyene”.
- 8.
 11. Zalaegerszeg város területén a Kőolajipari Vállalat és a Ruhagyár munkásai 70 %-ban megjelentek munkahelyükön és dolgoznak.
 12. Zalaegerszegen az a hír terjedt el, hogy a zalaegerszegi postahivatal vezetőjét a városparancsnokság őrizetbe vette.
 13. Zalaegerszegen az asszonyok fekete kendős néma felvonulás szerveztek. A tömeget csak több riasztó lövéssel és könnyfakasztó gránáttal sikerült szétszlatni.
 14. Újabb tüntetés volt Zalaegerszegen, a rendőrök, a honvédek, a szovjet helyőrség riasztó lövésekkel oszlatta fel a tömeget. A szovjet katonai parancsnok este 19 órától reggel 5 óráig kijárási tilalmat rendelt el.
 16. Zalaegerszegen két helyen kormányellenes feliratot találtak.
 22. A város katonai parancsnoka közli, hogy december 22-től a kijárási tilalom este 9 órától reggel 5 óráig tart
 24. Az ünnepre való tekintettel a város katonai parancsnoka december 24-ére feloldotta a kijárási tilalmat, de 25-től ismét a korábbi rendelkezés érvényes: este 21 órától reggel 5 óráig tilos a kijárási.
 25. A városban 24-én megtartották a karácsonyi éjféli misét. Röplap: Mindnyájunk jelszava: Magyarország Magyar Haza minden orosz menjen haza. Ha Magyar vagy, hagyd a helyén!!! **BOLDOG KARÁCSONYT.**

Névtár

*a forradalomban való részvétel miatt bírósági
eljárás alá vont személyekről*

- Ángyán László dr. 1918. Zala Megyei Tanács Mezőgazdasági Osztály jogügyi előadó I. fokon 5 hó 3 évre felfüggesztve II. fokon 2 hó felfüggesztve
- Banka Pál 1919. Zala Megyei Rendőrkapitányság vezetője I. fokon 7 év
- Binóczy Beskő Károly 1922. Takarékpénztár tisztviselő I. fokon 1 év II. fokon helybenhagyva
- Bitá Gyula 1924. Zalaegerszegi 22. sz. Autóközlekedési Vállalat autószerelő I. fokon 7 hó
- Bődei Zoltán 1925. Megyei Mozcókép Színház Vállalat könyvelési ellenőr I. fokon 6 hó II. fokon helybenhagyva
- Büchner Jánosné 1919. Terményforgalmi Vállalat munkás I. fokon 3 év II. fokon 1 év 6 hó
- Büki Imre 1926. Zalaegerszegi 22. sz. Autóközlekedési Vállalat autószerelő I. fokon 8 hó
- Czuczor Béla 1925. MÉK előadó I. fokon 8 hó II. fokon helybenhagyva
- Császár Ferenc 1924. Vendéglátóipari Vállalat pincér I. fokon 6 hó II. fokon felmentve
- Dezső János 1931. Újságíró I. fokon 2 év 6 hó
- Egyed Erzsébet 1923. MÉK előadó I. fokon 1 év, II. fokon felfüggesztve 3 év próbaidőre
- Fülöp István 1913. Megyei Könyvtár vezető I. fokon 1 év 6 hó, II. fokon 1 év
- Gelecsér Gyula dr. 1907. ügyvéd I. fokon 15 év, II. fokon 12 év (disszidált)
- Gombos József 1924. MÉK gépkocsivezető I. fokon 5 hó 3 évre felfüggesztve II. fokon felmentve

Gróf József 1918. Bázakerettyei Kőolajtermelő Vállalat anyagbeszerző I. fokon 2 év 6 hó, II. fokon 1 év 6 hó
Hajdu Gyula 1930. MESZÖV dolgozó I. fokon 5 hó 3 évre felfüggesztve II. fokon helybenhagyva
Halász Ferenc 1924. hivatásos katona, százados I. fokon 2 év II. fokon 1 év
Hortobágyi László 1917. Közgazdasági Technikum tanár I. fokon 1 év 6 hó II. fokon 1 év
Horváth József 1937. Magasépítő Vállalat gépkezelő I. fokon 4 hó
Horváth Mária 1938. MÉK könyvelő I. fokon 10 hó, II. fokon felfüggesztve 3 év próba-időre
Horváth Miklós dr. 1920. Megyei Tanács Döntőbizottsági vezető I. fokon 1 év 3 évre felfüggesztve II. fokon felmentve
Hódi Elemér 1904. Zala Megyei Tanács Mezőgazdasági Osztály törzskönyvfelügyelő I. fokon felmentve
Imre Gyula 1915. rendőr I. fokon 6 év II. fokon 5 év
Iványi Géza 1917. MÁV főintéző I. fokon 2 év II. fokon hatályon kívül helyezi új eljárásra
Kámán László 1931. Zalaegerszegi 22. sz. Autóközlekedési Vállalat autószerelő I. fokon 1 év
Kiss Aladár 1924. Megyei Tanács munkacseréi előadó I. fokon 1 év 3 évre felfüggesztve II. fokon helybenhagyva
Kiss István 1926. MÁV segédvezénylő I. fokon 6 hó II. fokon helybenhagyva
Komáromi Margit 1907. MÉK tisztviselő I. fokon 4 hó 3 évre felfüggesztve II. fokon helybenhagyva
Korzenszky József dr. Zala Megyei Tanács Mezőgazdasági Osztály állatorvos I. fokon 4 hó 3 évre felfüggesztve II. fokon 2 hó felfüggesztve
Kovács Ferenc 1922. MESZÖV főrevizor I. fokon 7 hó II. fokon helybenhagyva
Kuczko Sándor 1935. Betonútépítő Vállalat autó és motorszerelő I. fokon 5 hó
Lelkes László 1914. MÁV állomásfőnök I. fokon 3 év 6 hó, II. fokon hatályon kívül helyezve
Magyar József 1930. MÁV vonatkísérő I. fokon 3 év II. fokon helybenhagyva

Majzik Mihály 1931. Útfenntartó Vállalat segéd munkás I. fokon 2 év 6 hó II. fokon helybenhagyva

Márok János 1936. Tejüzemi munkás disszidált

Menczinger Sándor 1919. Zala Megyei Villany és Épületszerelő Vállalat anyagbeszerző I. fokon 2 év, II. fokon 1 év

Mesterházi Gyula 1925. MÉK Vállalat osztályvezető I. fokon 5 hó 3 évre felfüggesztve II. fokon helybenhagyva

Nagy István 1914. Megyei Tanács Tervosztály előadó I. fokon 2 év II. fokon 2 év

Nagy József 1936 MÁV kocsirendező I. fokon 6 év, II. fokon helybenhagyva

Nádasdi István 1925. MÉK Vállalat előadó I. fokon 1 év 3 évre felfüggesztve II. fokon helybenhagyva

Náncsín Károly 1933. Megyei Földhivatal technikus I. fokon 8 év, II. fokon 5 év (disszidált)

Németh Károly dr. 1911. Megyei Tanács Pénzügyi Osztály előadó I. fokon 1 év 3 évre felfüggesztve II. fokon felmentve

Ostoros Károly 1907. Állami Gimnázium tanár I. fokon 1 év II. fokon helybenhagyva

Ottó Béla 1917. Zala Megyei Tanács Mezőgazdasági Osztály Földrendező I. fokon 4 hó II. fokon helybenhagyva

Pék József 1919. Állatforgalmi Vállalat tisztviselő I. fokon 7 év, II. fokon 5 év

Rákosi Gergely 1924. Író I. fokon 3 év

Rosta Sándor 1920. Megyei Mozókép Színház Vállalat főkönyvelő I. fokon 6 hó II. fokon felfüggesztve 3 évre

Soós István 1936. MÁV vonatkísérő disszidált

Szekeres Balázs 1927. Megyei Villany és Épületszerelő Vállalat művezető I. fokon 6 hó II. fokon helybenhagyva

Szekér Piroska 1938. MÉK gépíró I. fokon 10 hó, II. fokon felfüggesztve 3 év próbaidőre

Szerencsés Rudolf 1927. Tanítóképző tanár I. fokon 2 év II. fokon helybenhagyva

Szili Sándorné 1928. MÉK előadó I. fokon 3 év, II. fokon 1 év

Szőke Béla 1922. MESZÖV revizor I. fokon 5 hó 3 évre felfüggesztve II. fokon helybenhagyva

Turáni Dezső 1915. Zala Megyei Tanács Népművelési Osztály
osztályvezető I. fokon 3 év II. fokon 2 év 4 hó
Udvarlaki Sándorné 1904. Ady Endre Általános Iskola I. fokon 1
év II. fokon helybenhagyva
Závodszy István 1903. Zala Megyei Kórház gazdasági vezető I.
fokon 5 év
Zelles József 1925. MÉK könyvelő I. fokon 6 hó 3 évre
felfüggesztve II. fokon helybenhagyva
Zwikli Mátyás 1910. MÁV Utasellátó vezető disszidált
Zsizsek István 1929. Népbolt Vállalat kereskedősegéd I. fokon 3
év

Életrajzi adatok

Ángyán László dr. 1918. Szeptember 7. Sormás.

A Jogi Tudományi Egyetem elvégzése után Budapesten helyezkedett el. A háború után Nagykanizsára került, majd 1950-ben a zalaegerszegi Megyei Tanács alkalmazottja lett.

1956 decemberében a Megyei Tanácson továbbadott, sokszorosított röplapok terjesztésének vádjával bírósági eljárás indult ellene, melynek során 2 hónap felfüggesztett börtönre ítélték.

Banka Pál 1919. szeptember 7. Mezőkeresztes.

1952-ben került Zalaegerszegre, mint a megyei rendőrkapitányság helyettes vezetője. A rendőrségnél végzett munkájáért bronz érdeméremmel és népköztársasági aranyéremmel tüntették ki. 1956-ban a Zala Megyei Rendőrkapitányság vezetője volt. A forradalom napjaiban tagja lett a Megyei Nemzeti Bizottságnak, részt vett a város védelmi tervének elkészítésében.

A forradalomban való részvételéért a Kaposvári Katonai Bíróság 7 év börtönre ítélték.

Bita Gyula 1924. február 22. Nagyrákos.

Muraszombaton érettségizett. A háború után Budapesten az Üveg- és Fakereskedelmi Szövetkezethoz, 1948-tól egy évig megszék fakereskedőnél dolgozott. 1949-ben társult egy budapesti cukrászda tulajdonossal de a vállalkozás nem volt sikeres. 1950-ben került Zalaegerszegre a Magasépítő Vállalathoz, innen helyezték a zalaegerszegi AKÖV-höz, ahonnan 1957. február 21-én elbocsátották.

Az AKÖV Munkástanácsának elnöke volt. A bíróság 7 hónap börtönre ítélték.

Büki Imre 1926. október 11. Bödeháza.

Géplakatos szakmát tanult Lentiben. A háború után Budapesten dolgozott a MÁVAG Gépgyárban ahonnan 1948-ban a hőgyéni

Gépálomásra került. 1950-ben Zalaegerszegre helyezték a Gépálomások Központjába, itt 1952-ig dolgozott. Ebben az évben átkerült a TEFU-hoz, ahol elbocsátásáig, 1957. február 1-ig volt alkalmazásban.

Zalaegerszegen az AKÖV Munástanácsának tagja volt, vállalaton belül megszervezte a fegyveres őrseget (nemzetőrséget).

A Zala Megyei Bíróság 8 hónap börtönre ítélte.

Czuczor Béla 1925. augusztus 14. Bő.

Az elemi iskola elvégzése után mint napszámos, később Bő község Tejszövetkezeténél dolgozott bevonulásáig. 1948-1949-ben Szombathelyen és Zalaegerszegen a rendőrségnél teljesített szolgálatot. 1949 novemberében felfüggesztették külföldi kapcsolatai miatt, 1950 februárjában véglegesen elbocsátották a rendőrség állományából. Ekkor a Magasépítő Vállalatnál helyezkedett el mint anyagnyilvántartó. Ez év májusában a SZÖVOSZ-hoz került tejeladónak, 1952-ben kinevezték a felvásárlási osztály vezetőjének. 1954-ben megalakult a MÉK, melynek vezetőjévé nevezték ki.

Részt vett október 29-én a két vállalat a MESZÖV és a MÉK munkástanácsainak ülésén, ekkor egyesült a két testület. A távollévő MESZÖV igazgató helyettesítésére a Munkástanács Czuczor Bélát jelölte.

A forradalomban való részvételéért 8 hónap börtönt kapott.

Császár Ferenc 1924 március 9. Kerkaiklód.

Az elemi iskola elvégzése után a Csömödér-Lenti közötti útépítésen dolgozott. 1941-ben került Zalaegerszegre, ekkor pincér inasként az állomás éttermében dolgozott. 1944-ben szabadult, és továbbra is az állomáson dolgozott egészen 1945 áprilisáig, amikor az állomást bombatalálat érte. Néhány hónap múlva sikerült újra munkába állnia a piactéri vendéglőben, ahol 1950-ig állt alkalmazásban. 1951-ben a Vendéglátó Vállalathoz került mint pincér, ahol elbocsátásáig, 1957. március 31-ig dolgozott.

A forradalom napjaiban a Vendéglátóipari Vállalatnál megalakult munkástanács vezetőjévé választották. A forradalomban való részvételéért első fokon 6 hónap börtönre ítélte a bíróság, másodfokon felmentette.

Dezső János 1931. június 12. Pécs.

Zalaegerszegen a megyei lap munkatársa volt. 1956-ban a sajtó demokratikus átalakítása, a hiteles tájékoztatás érdekében új szerkesztőbizottságot választottak a lap élére, melynek Dezső János is tagja lett. Az Új Zala címen új tartalommal megjelenő sajtóorgánium 1956. október 28-tól november 4-ig mint a munkástanács lapja jelent meg.

A Pécsi Megyei Bíróság 2 év 6 hónap börtönre ítélte.

Fülöp István 1913. május 10. Megyehíd.

A kőszegi tanítóképzőben 1934-ben szerzett képesítő oklevelet. 1937-ben tanítóként kezdett dolgozni Bejcgyertyános községben. 1943-ban került Zalaegerszegrre, ahol a Téli Gazdasági Iskolában tanított, majd két év múlva 1945 őszén az általa létrehozott Zalai Táj- és Népkutató Munkaközösség vezetője lett. Mivel 1950-ben megszűnt a Munkaközösség újra tanítani kezdett, előbb az Ady Endre, majd a Dózsa György Általános Iskolában. 1951-től a Zala Megyei Levéltár munkatársa lett, majd 1953-ban a Megyei könyvtár vezetésével bízták meg.

Tagja volt az 1956. október 28-án megalakult Zala Megyei Nemzeti Bizottságnak. Október 30-án részt vett Győrben, a Dunántúli Nemzeti Tanács alakuló ülésén. November 1-jén, mint a Nemzeti Parasztpárt képviselője tagja lett az újjáalakult Zala Megyei Forradalmi Tanácsnak.

A forradalomban való részvételéért 1 év börtönre ítélték. Szabadulása után segéd munkásként dolgozott 1958 áprilisától 1961 márciusáig. 1963-tól újra taníthatott, egészen 1968-ig, amikor visszakérült a Zala Megyei Könyvtárhoz. 1969-ben az Olajipari Múzeum munkatársa, majd a múzeumban, 1971-ben létrejött szakkönyvtár könyvtárosa lett. 1971-ben bekövetkezett haláláig itt dolgozott.

Gelencsér Gyula dr. 1907. szeptember 21. Zalaszentő.

Egyetemi tanulmányait a budapesti Jogtudományi Egyetemen végezte. 1946-ban a Földművelésügyi Minisztériumból került Zalaegerszegrre, ahol rövid ideig, ügyvédi irodájának megnyitásáig a Megyei Földhivatalnál dolgozott. 1945-ben belépett a Zala megyei Független Kisgazda Pártba, melynek jogügyi tanácsadója lett.

1947-ben átlépett a Demokrata Néppártba, ahol szintén tanácsadóként tevékenykedett. A párt megszűnése után pártönkívüli maradt. 1957. márciusáig mint ügyvéd dolgozott, mielőtt őrizetbe vették elhagyta az országot.

Zalaegerszegen a november 1-jén újjáalakult Zala Megyei Forradalmi Tanács elnökévé választották.

Távollétben a Zala Megyei Bíróság 15 év börtönre ítélte, a Legfelsőbb Bíróság 12 évre változtatta az ítéletet.

Gombos József 1924. július 2. Barabásszeg.

Zalaegerszegen a MÉK Vállalat gépkocsivezetője volt. Ő vitte a vállalat munkatársait október 29-én a győri MÉK Vállalathoz fuvarozás, áruszállítás megbeszélésére. Tagja volt a MÉK Munkástanácsának.

A forradalomban való részvételéért 5 hónap felfüggesztett börtönt kapott.

Halász Ferenc 1920. november 13. Dunaszentgyörgy.

1950-ben tartalékos tiszti tanfolyamot végzett, majd a tanfolyam elvégzése után átkerült a hivatásos állományba. 1956-ban a zalaegerszegi honvédségnél teljesített szolgálatot.

A városi és megyei forradalmi testületek tagja volt mint a honvédség küldötte. 1956. október 30-án részt vett a Dunántúli Nemzeti Tanács alakuló ülésén.

A Kaposvári Katonai Bíróság 2 év börtönre ítélte.

Hódi Elemér 1904. május 5. Szolnok.

A Közgazdasági Egyetem elvégzése után gazdasági gyakornokként helyezkedett el. A háború után a Földművelésügyi Minisztérium TSZ Főosztályának megbízásából több alföldi településen dolgozott, 1955-ben került a Zala Megyei Tanácshoz törzskönyvi felügyelőnek.

1956. decemberében a Megyei Tanácson terjesztett röplapok miatt eljárás indult ellene, de felmentették.

Hortobágyi László 1917. December 26. Érsekújvár.

A zalaegerszegi Csány László Közgazdasági Szakközépiskolában tanított, mint magyar-történelem szakos tanár. Október 26-án a diákokkal együtt részt vett a felvonuláson. Az október 29-én megalakult Pedagógus Forradalmi Tanács megyei elnökségének tagja volt.

Az iskolából 1957-ben elbocsátották. A forradalomban való részvételéért a Legfelsőbb Bíróság 1 év börtönre ítélte.

Szabadulása után további zaklatásoknak volt kitéve. 1960-ban rokkantnyugdíjas lett.

Horváth Miklós dr. 1920. Július 18. Magyaróvár.

A Sümegi Állami Gimnáziumban érettségizett. Érettségi után 1939 és 1943 között után a Pécsi Jogtudományi Egyetem hallgatója volt. Az egyetem elvégzése után a sümegi Főszolgabírói hivatalban, mint közigazgatási gyakornok helyezkedett el. 1944-ben tényleges katonai szolgálatra vonult be, majd a háborúban angol fogságba került, ahonnan 1946 júliusában ért haza. Még ebben az évben a zalaegerszegi Alispáni Hivatalban kapott állást, mint fogalmazó. A tanácsok megalakulása után mint a Döntőbizottság vezetője dolgozott elbocsátásáig, 1957 február 1-ig.

A Megyei Tanács Munkástanácsának tagja volt. A forradalomban való részvételéért első fokon a bíróság 1 év felfüggesztett börtönre ítélte, másod fokon felmentette.

Imre Gyula 1915. június 20. Teskánd.

Az elemi iskola befejezése után mint gazdasági cseléd dolgozott, majd a katonai idő letöltése után 1941-től 1952 decemberéig a keszthelyi rendőrségnél teljesített szolgálatot. 1952 végén leszereltek, utána rakodómunkásként dolgozott.

1956 októberében az Útfenntartó Vállalat vezetője, Darvas József elleni atrocitás miatt 5 év börtönre ítélte a Legfelsőbb Bíróság.

Kálmán László 1931. október 2. Alsónemesapáti.

Zalaegerszegen 1947-től géplakatos szakmát tanult. 1950-ben szabadult fel, és az Építőipari Vállalatnál helyezkedett el. Katonai

szolgálatának letöltése után 1954-ben az AKÖV-nél helyezkedett el.

Tagja volt az AKÖV Munkástanácsának. Tevékenységéért 1 év börtönt kapott.

Kiss Aladár 1924. november 23 Zalaszentő.

Az elemi iskola elvégzése után 1937-től kereskedő tanuló. 1948-ban került Zalaegerszegre, ahol vegyeskereskedést nyitott, amit 1950-ben be kellett zárni. Ezután zalaegerszegi kereskedelmi vállalatoknál volt alkalmazásában egészen 1954-ig, ekkor került a Megyei Tanácshoz mint előadó.

A forradalom idején a Zala Megyei Tanács Munkástanács tagja volt, mint élelmezési felelős. Ezért a bíróság 1 év felfüggesztett börtönre ítélte.

Korszenszky József dr. 1912. December 3. Pécel.

Az Állatorvostudományi Egyetem elvégzése után 1936-ban a Budapesti József nádor Egyetem Állatorvosi fakultásához került, 1939-ben Lévára került járási állatorvosnak. A háború után előbb Sárváron, majd Szombathelyen dolgozott. 1952-ben helyezték Zalaegerszegre a Megyei Tanács Mezőgazdasági Igazgatóságához.

Az októberi forradalom leverése után röplapterjesztésért indított bírósági eljárás során 2 hónap felfüggesztett börtönt kapott.

Kovács Ferenc 1922. október 2. Döbrököz.

Középiskolai tanulmányait a kecskeméti gimnáziumban végezte. Érettségi után behívták katonai szolgálatra. A háború alatt orosz fogságba esett, ahonnan 1947-ben került haza. Egy év kereskedelmi tanfolyam után a Somogy megyei Szövetkezetek Központjába került ellenőrnek, majd felügyelőnek. 1949 októberében Zalaegerszegre helyezték, ahol ugyanebben a beosztásban dolgozott a MESZÖV-nél letartóztatásáig.

Részt vett az október 26-i felvonuláson, tagja volt a MESZÖV és a MÉK Munkástanácsának. A tanács ülésein jelen volt, egyet értett annak határozataival.

A forradalomban való részvételéért 7 hónap börtönt kapott.

Lelekes László 1914. szeptember 13. Zalaegerszeg.

A forradalom idején a zalaegerszegi vasútállomás állomásfőnöke volt. Az orosz megszállást követően decemberben röplapterjesztés és „kormánygyalázás” miatt a Zala Megyei Bíróság 3 év 6 hónap börtönbüntetést szabott ki.

Magyar József 1930. szeptember 15. Fadd.

Géplakatos szakmát tanult, 1952-ben a Tejipari Vállalatnál helyezkedett el mint segédgépész. 1954-től a MÁV-nál dolgozott mint vonatkísérő.

1956 októberében a Darvas József elleni atrocitás miatt a bíróság 3 év börtönre ítélte.

Nádasdi István 1925. február 3. Sárköveskút.

Október 26-án a MÉK Vállalat dolgozóival együtt Nádasdi István is a felvonulókhoz csatlakozott. Részt vett a Városi Forradalmi Tanács ülésén. Egyik szervezője volt a vállalati káderanyag elégtetésének.

A forradalomban való részvétele miatt 1 év felfüggesztett börtönt kapott.

Nagy István 1914. június 11. Zalaegerszeg.

Tanulmányait a város elemi és polgári iskoláiban kezdte. Kereskedelmi érettségi után a polgármesteri hivatalban dolgozott mint írnok. Katonai szolgálat és fogság után visszakerült a hivatalhoz adótisztai beosztásba. A tanácsok megalakulása után is maradt a városnál egészen 1953-ig, amikor rövid ideig az a zalaegerszegi Autóközlekedési Vállalathoz, majd a Zala Megyei Tanács Terv Osztályára került. Itt dolgozott 1957. január 15-ig, elbocsátásáig.

Nagy István a Zala Megyei Tanács Munkástanácsának az elnökévé választották. Szerepe volt abban, hogy a munkástanács a tanács több osztályvezetőjének leváltása mellett döntött. Mint a munkástanács elnöke részt vett a Megyei Forradalmi Tanács ülésein.

A Zala Megyei Bíróság 2 év börtönre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság helyben hagyott.

Nagy József 1936. május 1. Gősfá.

Az elemi iskola elvégzése után földműveléssel foglalkozott. 1954-ben felvették a zalaegerszegi vasúthoz, ahol kocsirendező később laktanyás lett. 1956 októberében az Útfenntartó Vállalat vezetője elleni atrocitás miatt a Legfelsőbb Bíróság 6 év börtönre ítélte.

Náncsin Károly 1933. január 26. Belgrád.

A zalaegerszegi gimnáziumban érettségizett, majd a Megyei Földmérő hivatalhoz került, ott dolgozott mint technikus.

A forradalom napjaiban mint az ifjúság küldötte a Városi Forradalmi Tanács ülésén 9 pontos követelés olvasott fel. Részt vett a városi és a megyei forradalmi szervek ülésein, és a Budapestre küldött élelmiszerek elszállításában. November 3-án 15-20 élelmiszerral megrakott kocsikaravánt vezetett Budapestre, amikor Székesfehérvár előtt szovjet csapatokkal találkoztak, akikkel harcba keveredtek. Náncsin Károly megsebesült, de egy kocsival sikerült elmenekülnie, és visszaindult Zalaegerszeg felé. Zalabérig jött el, ahol azt hallotta, hogy a város már romokban hever. Ekkor a határ felé ment és elhagyta az országot.

Távollétében a bíróság 8 év börtönre ítélte, amit másod fokon 5 évre csökkentett.

Németh Károly dr. 1911. szeptember 6. Nagykanizsa.

Az elemi és a polgári iskolát Tapolcán végezte. Tanulmányait a keszthelyi gimnáziumban folytatta. Érettségi után a budapesti Jogtudományi Egyetemre iratkozott, tanulmányait 1936-ban fejezte be. 1937 és 1942 között a tapolcai Adóhivatalnál dolgozott. 1942-ben áthelyezték a zalaegerszegi Pénzügyigazgatóságra. 1950-ben a tanácsok megalakulásakor az igazgatóság megszűnt és Megyei Tanács Pénzügyi Osztálya vette át feladatkörét. Németh Károly itt folytatta tovább munkáját elbocsátásáig, 1957. Január 15-ig.

A forradalom napjaiban a Megyei tanács Munkástanácsának elnökhelyettesévé választották. A Munkástanács alakulásában működésében tevékeny részt vett.

A forradalom alatti tevékenységéért első fokon 1 év felfüggesztett börtönt kapott, másod fokon a Legfelsőbb Bíróság felmentette.

Ostoros Károly 1907. május 5. Bonchida.

Gimnáziumi tanulmányait Kolozsváron kezdte és Budapesten fejezte be. 1927 és 1930 között a Testnevelés Főiskola hallgatója volt. A tanári oklevél megszerzése után Zalaegerszegre került a Deák Ferenc Főgimnáziumba, amelynek 1957-ig volt tanára.

1956-ban az újjáalakult Városi Forradalmi Tanács titkára volt. A forradalomban való részvételért 1 év börtönt kapott. Szabadulása után, 1958-tól 1963-ig segédmunkás volt, dolgozott bányában. Csak 1963-tól taníthatott újra a zalaszentgróti gimnáziumban nyugdíjazásáig. Hosszú betegség után 1989-ben hunyt el.

Ottó Béla 1917. Január 23. Magyarboly.

A pécsi Reálgimnázium elvégzése után 1936 és 1939 között Magyaróváron Gazdasági akadémiát végzett. A háború után a Földművelésügyi Minisztériumba került, ahonnan 1949-ben a Zala Megyei Földhivatalhoz helyezték. A tanácsok megalakulása után a Megyei Tanács Mezőgazdasági Osztályra került, itt dolgozott elbocsátásáig.

Az októberi forradalom leverése után a röplap terjesztésért indult eljárás ellen, a bíróság 4 hónap börtönre ítélte.

Pék József 1919 november 26. Petrikeresztúr.

1940-ben Nagykanizsán érettségizett. Érettségi után a palini körjegyzőségen dolgozott mint segédjegyző. 1941 és 1943 között Szombathelyen közigazgatási tanfolyamon vett részt, aminek elvégzése után Szepetnekre került segédjegyzőnek. 1943 októberében bevonult, majd leszerelése után 1945-től körjegyzőként dolgozott Szepetneken, Sormáson, Kiskomáromban. 1950 októberében Zalaegerszegre került, ahol a Városi Tanács titkára lett, ahonnan 1954-ben egy ellene indított koncepciós eljárás során eltávolították. Ettől az évtől a Állatforgalmi Vállalat adminisztrátoraként dolgozott le tartóztatásáig.

Zalaegerszegen az 1956. október 27-én megalakult Városi Forradalmi Tanács titkárának, majd az október 28-án megalakult Megyei Nemzeti Bizottság elnökhelyettesének, választották meg, hiszen a közigazgatás ismert szakembere volt a városban. Fontos szerepe volt a rend fenntartásában, a közellátás megszervezésében,

szociális-és lakásügyek megoldásában. Szellemi irányítója volt a megyei eseményeknek. A november 1-jén újraválasztott Zala Megyei Forradalmi Tanács titkára lett.

A forradalom leverése után letartóztatták, első fokon 7 év börtönre, másodfokon 5 év börtönre ítélték. A Budapesti Országos Börtönből 3 év raboskodás után 1960 március 1-jén szabadult, a büntetés hátralévő részét az Elnöki Tanács kegyelemből 3 évi próbaidőre felfüggesztette. Szabadulása után a zalaegerszegi Közüti Üzemi Vállalat alkalmazásában dolgozott nyugdíjazásáig. Ma Zalaegerszegen él.

Rákosi Gergely 1924. szeptember 30. Budapest.

Agrártudományi Egyetemet végzett. A Zala című megyei lap külső tudósítója, egyben a zalai Írócsoport tagja volt. Több regénye is megjelent. Az október 28-án Új Zala címen megjelent megyei lap főszerkesztőjévé választották.

A Pécsi Megyei Bíróság 3 évi börtönre ítélte.

Szerencsés Rudolf 1927. március 7. Tarnaórs.

1949-ben érettségizett, majd a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen folytatta tanulmányait történelem-földrajz szakos hallgatóként. Egyetemi éveit befejezve 1953 júliusában került Zalaegerszegre az Állami Teleki Blanka Tanító-és Tanítónőképző intézetbe.

Zalaegerszegen 1956. október 29-én hat taggal megalakult Pedagógus Forradalmi Tanács megyei bizottsági tagjává választották. A Városi Forradalmi Tanács küldötteként október 30-án részt vett Győrben a Dunántúl Nemzeti Tanács alakuló ülésén. November 2-án az újjáalakult Városi Forradalmi Tanács elnökévé választották. Újonnan megválasztott elnöként nem sok ideje maradt fontos kérdések megtárgyalására, mert november 4-én hajnalban az orosz csapatok megszállták a várost.

A Zala Megyei Bíróság első fokon 2 év börtönre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság helyben hagyott. Börtönbüntetését a Zalaegerszegi Megyei Börtönben és a Márianosztrai Országos Börtönben töltötte. Büntetéséből 1959. február 13-án szabadult Újra csak 1963-tól taníthatott.

Szigethy Árpád 1902. november 27. Nagybuny.

Zalaegerszezen Briglevics Károly ügyvédi irodájában végzett joggyakorlatot, majd a Zalaegerszegi Ipartestület jegyzőjének választották. 1948-ban mint „reakcióst” elbocsátották. 1951-ben a Zala megyei Magtermeltető és Vetőmagellátó Vállalatnál kapott munkát. 1956 októberében beválasztották a munkahelyi munkástanácsba, majd a város forradalmi tanácsába. Innen delegálták a győri Dunántúli Nemzeti Tanács alakuló ülésére, ahonnan november 3-án tért haza.

A forradalomban vállalt szerepe miatt munkahelyéről elbocsátották.

Szili Sándorné 1928. Január 26. Ankara.

A zalaegerszegi MÉK Vállalat alkalmazottja volt. A „Ludas volt Mátyás” című röplap terjesztéséért ellene és négy társa ellen bírósági eljárás indult. A bíróság első fokon 3 év, másod fokon 1 év börtönbüntetésre ítélte.

Turáni Dezső 1915. január 11. Pácsony.

Az elemi és középiskolai tanulmányok után beiratkozott a kőszegi Tanítóképzőbe, amit 1934-ben végzett el. Nagypáliban kezdte a tanítást 1937-ben, itt tanított egészen 1950-ig. A következő tanévet már a zalaegerszegi Jókai úti Általános Iskolában kezdte. A tanítási év befejeztével 1951 őszén a Megyei Tanács Népművelési Osztályhoz került, mint előadó. 1955-ben az osztály vezetőjének nevezték ki, ahonnan a forradalomban való részvétele miatt 1957 januárjában elbocsátották.

Megyei Tanács Munkástanácsának tagja volt. Ezért a forradalom utáni megtorlás során a Zala Megyei Bíróság 3 év börtönre ítélte, amit a Legfelsőbb Bíróság 2 év 4 hónapra csökkentett.

Udvarlaki Sándorné 1904. május 9. Fuzine.

1957 februárjáig a zalaegerszegi Ady Endre Általános Iskola tanára volt. Az október 29-én megalakult Pedagógus Forradalmi Tanácsban a városi elnökség tagjaként tevékenykedett.

A forradalom után büntető eljárás indult ellene, melynek során 1 év börtönre ítélte a bíróság.

Závodszy István 1903. március 2. Palotás.

Mosonmagyaróváron Gazdasági Akadémiát végzett, majd jelentkezett hivatásos tisztnek. A háború és fogság után jelentkezett a zalaegerszegi kiegészítő parancsnokságnál, itt teljesített szolgálatot századosi rendfokozatban leszereléséig, 1947 márciusáig. Ettől az időtől kezdve a zalaegerszegi kórháznál agronomusként dolgozott. 1956-ban a zalaegerszegi un. külső kórház gazdasági vezetője volt. A forradalom napjaiban a Megyei Nemzetőrség parancsnokává választották. A honvédséggel közösen dolgozták ki a város védelmi tervét.

A Kaposvári Katonai Bíróság első fokon 5 év börtönre, másodfokon a Legfelsőbb Bíróság 3 év börtönbüntetésre századosi rangjának megvonására ítélte. A rendszerváltás után 1992-ben posztumusz „1956 emlékérem”-mel tüntették ki.

Zelles József 1925. szeptember 20. Olad.

A zalaegerszegi MÉK Vállalatnál dolgozott mint könyvelő. Tagja volt a MESZÖV és a MÉK közös Munkástanácsának, annak határozataival egyetértett.

A forradalomban való részvétele miatt a Zala Megyei Bíróság 6 hónap felfüggesztett börtönre ítélte.

Zsizsek István 1929. április 21. Zalaegerszeg.

A Zala Megyei Népbolt Vállalat Üvegboltjában mint kereskedő dolgozott.

Az 1956. december 13-i nőtüntetésen részt vett, a tömeg előtt beszédet mondott. Bírósági eljárás indult ellene, melynek során 3 év börtönre ítélte a bíróság.

Rövidítések jegyzéke

Levéltári rövidítések

HL	Hadtörténelmi Levéltár
PIL	Párttörténeti Intézet Levéltára (Ma Politikátörténeti Intézet Levéltára)
ZM Jár. Kieg. Par.	Zala Megyei Járási Kiegészítő Parancsnokság
ZM Kieg. Par.	Zala Megyei Kiegészítő Parancsnokság
Lövész e.	lövész ezred
Tüzér e.	tüzér ezred
ZML	Zala Megyei Levéltár
Alisp. ir.	Alispáni iratok
MSZMP	Magyar Szocialista Munkáspárt
Arch.	MSZMP Archívuma
őe.	őrzési egység
PB	Politikai Bizottság
Polgárm. Eln.ir.	Polgármesteri elnöki iratok
VT ir.	Városi Tanács iratai
biz.	Városi Tanács bizalmas iratai
eln.	Városi Tanács elnöki iratok
jkv.	Városi Tanács jegyzőkönyve
vb	Városi Tanács végrehajtó bizottság
ZMB	Zala Megyei Bíróság
ZMT	Zala Megyei Tanács
hat.	Zala Megyei Tanács vb. határozata

Egyéb rövidítések

AKÖV	Autóközlekedési Vállalat
ÁVH	Államvédelmi Hatóság
BHÖ	Hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása
BM	Belügyminisztérium
DISZ	Demokratikus Ifjúsági Szövetség
HM	Honvédelmi Minisztérium
MÁV	Magyar Állam Vasutak
MDP	Magyar Dolgozók Pártja
MÉK	Mezőgazdasági Termékeket Értékesítő Szövetkezeti Központ
MESZÖV	Mezőgazdasági Szövetkezeti Vállalat
MFMPK	Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány
MNB	Magyar Nemzeti Bank
MUK	Márciusban Újra Kezdjük
ONCSA	Országos Nép és Családvédelmi Alap
TTIT	Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat

- 1956 plakátjai és röplapjai. 1991. – 1956 plakátjai és röplapjai. (Szerk. Izsák Lajos-Szabó József-Szabó Róbert) Budapest, 1991.
- A forradalom hangja. 1989. – A forradalom hangja. Magyarországi rádióadások 1956. Október 23-november 9. (Szerk. Kenedi János) Budapest, 1989.
- Gyarmati György – Gyarmati György: Pillanatképek a Kádár-korszak márciusairól. In. Társadalmi Szemle 1998/3. 33-48.p.
- Hiányzó lapok – Hiányzó lapok 1956 történetéből. Dokumentumok a volt SZKP KB levéltárából. (Válogatta, az előszót és a jegyzeteket írta: Vjacseszlav Szereda és Alekszandr Sztikalin) Budapest, 1993.
- A „Jelcin-dosszié” 1993. – A „Jelcin-dosszié”: Szovjet dokumentumok 1956-ról. (Szerk. Gál Éva et al.) Budapest, 1993.
- Káli Csaba 1997. – Káli Csaba: Zalaegerszeg 1945-ben (március 29-november 4.) In: Zalaegerszeg évszázadai. Várostörténeti tanulmányok. (Szerk. Kapiller Imre) Zalaegerszeg, 1997. 331-349.
- Káli Csaba 1999. – Politikai, gazdasági és társadalmi átalakulás Zala megyében 1947-1956. In. Zalai Gyűjtemény 48. (Szerk. Káli Csaba) Zalaegerszeg, 1999. 23-39.p.
- Kapiller Imre – Zalai honvédek az 1956-os forradalomban. In. Zala Gyűjtemény 40. (Szerk. Kapiller Imre) Zalaegerszeg, 1996. 38-47.p.
- Márai Sándor – Márai Sándor: Föld! Föld!... Emlékezések. Budapest, 1991.
- Mécs Imre – Mécs Imre: Alulróljövő és spontán mozgalmak a forradalomban. In: Ötvenhatról nyolcvanhatban. Az 1956-os magyar forradalom előzményei, alakulása és utóélete című 1986. december 5-6-án Budapesten rendezett tanácskozás jegyzőkönyve. (Szerk. Hegedüs B. András) Budapest, 1992. 129-145.p.
- Pintér Tamás – Pintér Tamás: A megszüntetve megőrzött Államvédelmi Hatóság In: Államvédelem a Rákosi-korszakban (Szerk. Gyarmati György) Budapest, 2000. 211-237.
- Rákosi Mátyás – Rákosi Mátyás: Visszaemlékezések 1940-1996.

- Rendőrségi napi jelentések – Rendőrségi napi jelentések 1956. október 23. – december 31. I-II. kötet. (Összeállította: Kajári Erzsébet) Budapest, 1996.
- Sipos Levente – Sipos Levente: Hányattatott címerek. In: Rendszerváltás történelem szemmel. (Szerk. Kende János) Budapest, 1992. 109-111.p.
- Szabó Árpád – Szabó Árpád: A Magyar Forradalmi Honvéd Karhatalom. (1956. November-1957. Június) Budapest, 1977.
- A 150 éves Megyei Kórház jubileumi évkönyve, 1998. – A 150 éves Zala Megyei Kórház jubileumi évkönyve. (Szerk. Dr. Csídei Irén et al.) Zalaegerszeg, 1998.
- Szekeres Jánosné – Szekeres Jánosné: Zalaegerszeg 1945-1997. In: Zalaegerszeg évszázadai. Várostörténeti tanulmányok. (Szerk. Kapiller Imre) Zalaegerszeg, 1997. 351-385.p.
- Zalaegerszeg, 1985. – Zalaegerszeg. Dokumentumok a város történetéből. (Szerk. Gyimesi Endre) Zalaegerszeg, 1985.

Jegyzetek

- ¹ Baják Aranka: Miként osztják el a lakásokat Zalaegerszezen? Dokumentumok a város történetéből. Zalaegerszeg, 1985. 513.p.
- ² ZML Zalaegerszeg VT vb jkv. 1951. május 9. A jegyzőkönyv adatai szerint a ruhagyárban 1400 munkás dolgozott, a város kezelésében lévő egyéb üzemek közel 400 munkást foglalkoztattak. „Ehhez hozzá kell venni az újonnan épült katonai parancsnokságot és a hozzávaló laktanyákat, melyek népessége ugyan csak többezer főt tesz ki.”
- ³ ZML Zalaegerszeg VT eln. 138/1950.
- ⁴ ZML Zalaegerszeg. VT vb jkv 1951. január 10. Papp Béla cukrászüzeme és cukrászdája, Szakonyi Kálmán cukrászüzeme, Hubinszki féle vaskereskedés, Wapper temetkezési vállalkozó, Lendvay Pál aszalosüzeme, Németh János, Németh Gábor kályhások, Haász Margit és Györgyfalvay János vegytisztítók.
- ⁵ ZML alisp. ir. 1949/50. 14. doboz 12.sz.
- ⁶ ZML Zalaegerszeg VT vb jkv. 1950. szeptember 15.
- ⁷ ZML Zalaegerszeg VT vb jkv. 1951. június 13.
- ⁸ Káli Csaba 1999. 23.p.
- ⁹ ZML Zalaegerszegi VT vb jkv. 1950. december 27.
- ¹⁰ ZML Alisp. ir. 1949/50. 14. doboz 2.sz. 1949. július 2-án Siklósi Mihályné lett a polgármester. Lakatos Dezső országgyűlési képviselő az MDP nevében köszöntötte az új polgármestert: „... Zala megye, amit röviden csak sötét Zalának említettek, és Zalaegerszeg város a reakció főfészke volt. Vezetői nem igen dolgoztak, de akkor is csak azon, hogy elzárják a dogozó népet a külvilágtól. A vezetést a munkásosztály és a vele szövetséges parasztság, a dolgozó nép fiai veszik át.” Seress János az MDP városi titkára üdvözlő szavai: „Ünnep van Zalaegerszegnek, ennek a sok megpróbáltatáson keresztülment immáron 701 éves városnak. Ünnep van, mert a polgármesteri székbe a munkás-

osztály egy kipróbált harcosát, Siklósi Mihálynét üdvözölhetjük. E napon szálljon forró üdvözlötünk a hatalmas Szovjetunió és lángeszű vezére Sztálin generalisszimusz felé, aki tanításával népének hősiességével meghozta a mi népünk és városunk felszabadulását..” ZML Zalaegerszeg város képv. jkv. 1949. július 2.

¹¹ ZML Alisp. ir. 1949/50 14. doboz 2. sz.

¹² ZML Zalaegerszeg, VT ir. 138/1950. eln.

¹³ „A magyar népi köztársaság a dolgozó nép állama, helyesen teszi, ha címerében egyszerűen, világosan és félreérthetetlenül kifejezésre juttatja azt, ami az öntudatos, szocialista munkás és dolgozó paraszt jelképe: a kalapácsot, a vörös csillagot, a búzacoszorút és az aranyos búzakaralászt, a piros-fehér-zöld nemzeti színekkel. Aki e címet meglátja, magyarázat nélkül is megérti belőle, hogy ez a dolgozók országát jelképezi.” Rákosi Mátyás, 2. kötet 765.p.

¹⁴ ZML VT ir. 365-47/4/1950 V.

¹⁵ „Elsőrendű szükségesség a város vízellátásának és ezzel szorosan összefüggő csatornahálózatnak megépítése, mert a városban általában kismélységű, talajvizet szolgáltató kutak vannak használatban, melyeknek 90%-a fertőzött.” ZML Zalaegerszeg város vb jkv. 1956. július 5. Jelentés a Városgazdálkodási Osztály 1955. évi és 1956. félévi munkájáról.

¹⁶ ZML Zalaegerszeg VT ir. 037-8/20/1950. V.

¹⁷ ZML Zalaegerszeg VT ir. VII. Város-és Községgazdálkodási Osztály 7-15/1957. 1955. január 31-én indult meg az autóbusszjárat.

¹⁸ 1955. Április 1.

¹⁹ Káli Csaba, 1997. 332.p.

²⁰ ZML Zalaegerszeg város Polgárm. eln. ir. 1949. október 1. 58.sz.
A város 1949-es lakásösszeírási adatai a következők
lakások száma: 3739
lakószobák száma: 5666
lakosság száma: 15768
egy szobára jut: 2,8 fő

egy lakásra jut: 4,2 fő.

ZML Zalaegerszeg VT ir. 365-47/4/1950. V.

²¹ ZML interjú Pék Józseffel 2001. június 14-15.

²² Az új káderek iskolázatlansága következtében a városi VB Építési és Közlekedési Osztálya feladatát nem tudta megfelelően ellátni, mert nem volt mérnök vezetője és beosztottja. Zalaegerszeg VT 138/1950.Eln.

²³ A városi tanács 1952. január 17-i vb ülési jegyzőkönyve szerint 330 db lakószobát kellett kiüríteni a katonaság számára, további gondot okozott a pártbizottsági funkcionáriusok elhelyezése.

²⁴ ZML Zalaegerszeg VT ir. 365-47/4/1950. V.

²⁵ A nyugdíjasok kitelepítésével 40-50 lakás szabadulna fel, több nem, mert aki tehetett összeköltözött a városban élő családtagjaival. Zalaegerszeg VT vb jkv. 1950. szeptember 13.

²⁶ A városi tanács 1950. szeptember 30-i jegyzőkönyve szerint van még a városban néhány „régfi fasiszta elem”, akiket ki kellene telepíteni, de az államvédelmi hatóságnak az a véleménye, ha kitelepítik őket, kevésbé lesznek szem előtt, ellenőrzésük nehezebb lesz.

²⁷ Káli Csaba 1999. 34.p. 1955-ven a Városi Tanács Városgazdálkodási Osztályához beérkezett 1432 lakásigénylésre 170 kiutalást adott az osztály. 1956. júliusáig 570 kérelemre 83 kiutalás történt. Zalaegerszeg VT vb jkv. 1956. július 5.

²⁸ „Tűrhetetlen állapot, ami a városunkban történik. Nap, mint nap egyesek sorbaállásokat szerveznek. ...Lisztben nincs hiányunk, sem pedig kenyérben, de közellátásunkban az a baj, hogy szervezett sorbaállások vannak és ezeket még nem lepleztük le és ezért a tanács és a rendőrség a felelős. A rendőrség, a tanács hivatali apparátusának kereskedelmi előadója jelenjen meg és jó felvilágosító munkával magyarázzák meg a dolgozóknak a sorban állás felesleges voltát. ZML Zalaegerszeg város vb jkv. 1953. február 19.

²⁹ A Minisztertanács 4/1951. sz. rendelete

³⁰ ZML Zalaegerszeg VT vb jkv. 1951. január.10.

³¹ ZML Zalaegerszeg VT biz. 8./1951.

- ³² Nagy István az Állatforgalmi Vállalat vezetője volt.
- ³³ Ismert hentes a városban.
- ³⁴ ZML Interjú Pék Józseffel 2001. június 14-15. Pék József 1950-1954 között zalaegerszegi a Városi Tanács titkára volt.
- ³⁵ A 150 éves Megyei Kórház jubileumi évkönyve, 1998. 57.p.
- ³⁶ Szekeres Jánosné 378.p.
- ³⁷ 1. Munkás kategória: üzemi gépállomási munkás, közlekedési, szolgáltatási, postai és egyéb fizikai dolgozó
2. Dolgozó paraszt kategória: tszcs tag és állami gazdasági dolgozó 10 holdig, illetve a 10-25 holddal rendelkező egyénileg gazdálkodó paraszt
3. Egyéb kategória: értelmiségi, alkalmazott (kisiparos, kiskereskedő) ZML Zalaegerszeg VT ir. 120-446/13/1951.VIII.
- ³⁸ Mészáros István: Lecke a hatalom megszilárdításának módszertanából. ZML XV. 2. Kéziratok gyűjteménye 120. sz.
- ³⁹ 1946. november 12-én nyitották a Szabadművelődési Hivatalban. Németh László, 239.p.
- ⁴⁰ ML Zalaegerszeg VT vb jkv 1955. november 3. Jelentés a megyei könyvtár munkájáról.
- ⁴¹ A városban, 1951-ben 33 üzemi- és tömegszervezeti kultúrcsoport, 26 színjátszócsoporthat, 16 táncsoport, 13 ének- és táncbrigád 3 zenecsoporthat, 3 bábcsoport működött 957 kulturaktívával. ZML Zalaegerszeg VT vb jkv. 1951. június 27.
- ⁴² „Népnevelő csak pártunk tagja lehet! Párton kívüli, vagy más pártnak tagja nem lehet népnevelő. Szabad Népet minden népnevelőnek olvasni kell. A népnevelőket kiképeztük, agitációs iskolán mentek át. (A választási agitációban előfordult hiba az agyon agitálás: Pesten sok lakáson kinn volt a tábla »becsület szavamra, a Népfontra szavazok, csak hagyjanak békén«.)” ZML MSZMP Arch. 63. fond 2/Agit. 13. Népnevelő munka megszervezésének és értékelésének iratai, népnevelők jelentései 1949-1956.
- ⁴³ ZML MSZMP Arch. 63. fond 2/agit 48/g Népnevelő munka megszervezésének és értékelésének iratai a népnevelők jelen-

- tései 1949-1956. Zalaegerszeg olai városrészben is volt egy ONCSA telep.
- ⁴⁴ ZML Alisp. ir. 1949/50 14. doboz
- ⁴⁵ Zala, 1956. október 10. 3.p.
- ⁴⁶ ZML ZMB B 799/1957.
- ⁴⁷ Társadalom-és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat
- ⁴⁸ Zala, 1956. július 22.7.p.
- ⁴⁹ Szabó Pál (1893-1969) író, a Nagy Imre által a Függetlenségi Népfront mintájára létrehozott, különböző társadalmi szervezeteket tömörítő 1954. október 23-24-én alakult Hazafias Népfront elnöke lett.
- ⁵⁰ A Központi Vezetőség június 30-i határozata az értelmiségi politikáról.
- ⁵¹ Zala, 1956. szeptember 7. 3.p.
- ⁵² Zala, 1956. szeptember 18. 1.p.
- ⁵³ Uo.
- ⁵⁴ Pándi Pál (1926-1987) irodalomtörténész, 1955-ben a Szabad Nép kulturális rovatvezetője volt, ő írta a lap 1956. október 23-án megjelent, a tüntetést üdvözlő Új tavaszi seregszemle című vezércikket.
- ⁵⁵ Zala, 1956. július 15. 2.p.
- ⁵⁶ Zala, 1956. október 17. 3.p.
- ⁵⁷ HL Járási kieg. par. Zalaegerszeg, 6. ő.c.
- ⁵⁸ PIL, 290. fond, 1/16. ő.c.
- ⁵⁹ Zala, Rendkívüli kiadás 1956. október 24.
- ⁶⁰ 1956 őszén a megye területén három helyőrség volt: Zalaegerszegen, Nagykanizsán és Lentiben. Zalaegerszegen állomásozott a 33. lövész ezred, a 32. tüzér ezred. A nagykanizsai és a zalaegerszegi egységek a keszthelyi 9. lövész hadosztály alárendeltségébe tartoztak. Kapiller Imre 40.p.
- ⁶¹ A Kossuth rádió este 20.00 órai híradásában nacionalistának, sovinsztának nyilvánította a délutáni tüntetést. „Ezért elítéljük azokat, akik ifjúságunk körében a sovinizmus mértelyét igyekeznek terjeszteni, s a demokratikus szabadságot, amelyet államunk

- dolgozó népének biztosít nacionalista jellegű tüntetésre használják fel.” A forradalom hangja, 1989. 24.p.
- ⁶² HL 33. lövész c. 3. őc.
- ⁶³ Az alakulatok helyzetértékelését valóban a rádió híradásai befolyásolták. Ezen a napon a Kossuth Rádió hajnali 4 óra 30 perckor elhangzott híreiben „fasiszta reakciós elemek” fegyveres támadásairól számolt be, a 9 órás hírekből értesültek a katonák, miszerint a kormány segítségért fordult „a Varsói Szerződés értelmében a Magyarországon tartózkodó szovjet alakulatokhoz. A szovjet alakulatok a kormány kérését teljesítve részt vesznek a rend helyreállításában.” A forradalom hangja, 1989. 30-31.p.
- ⁶⁴ Zala, 1956. október 25.
- ⁶⁵ Zala, 1956. október 24.
- ⁶⁶ Zala, 1956. október 24.
- ⁶⁷ Össze kellett hívni a DISZ-gyűlést, mert október 27-re országos értekezletet terveztek.
- ⁶⁸ Kádár János és Nagy Imre beszédét 15óra 18 perckor közvetítette a rádió. A forradalom hangja, 1989. 71-72.p.
- ⁶⁹ A kérelmet a tanári szobában megszővegezték és el is küldték Pestre. ZML ZMB B 799/1957.
- ⁷⁰ ZML IV. 433. 5894. sz. letét Czeglédy Edit naplója. A követelési pontokat elküldték a Zala c. megyei lapnak, melyben másnap meg is jelent.
- ⁷¹ HL ZM Kieg.Par. 6.a. őc.
- ⁷² A forradalom hangja, 1989. 70.p.
- ⁷³ HL 33. lövész c. 3. őc.
- ⁷⁴ Uo.
- ⁷⁵ Új Zala, 1956. november 4. 3.p.
- ⁷⁶ A pártbizottság ekkor az Ady úton volt, ma a Zalai Hírlap épülete.
- ⁷⁷ HL 33. lövész c. 3. őc. Az épületben 8 ávos tiszt tartózkodott.
- ⁷⁸ ZML Zimonyi Emerika visszaemlékezése.
- ⁷⁹ ZML Nauratyl László visszaemlékezése.
- ⁸⁰ ZML ZMB B 799/1957.

- ⁸¹ A Csány László Közgazdasági Technikum ekkor az Ady utcában volt, később Dózsa Iskola költözött ide, ma irodáknak ad helyet az épület.
- ⁸² ZML Nauratyl László visszaemlékezése.
- ⁸³ Fülöp István a Megyei Könyvtár vezetője volt.
- ⁸⁴ Varga Ferenc zenetanár, a Zeneiskola igazgatója volt.
- ⁸⁵ Turáni Dezső a Megyei Tanács Népművelési Osztályának vezetője volt.
- ⁸⁶ A távirat szövege: „A Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1956. október 24-én tartott kibővített ülése elítéli az ország fővárosában a fasiszta csőcselék magatartását, s arra irányuló tevékenységét, hogy a népi demokratikus rendszert megdöntsék...” Zala, 1956. október 25. Az ülés eredeti jegyzőkönyve nem maradt fenn.
- ⁸⁷ ZML ZMB B 150/1958.
- ⁸⁸ Zala, Rendkívüli kiadás, 1956. október 26.
- ⁸⁹ Uo.
- ⁹⁰ Újsághír az emlékmű ledöntéséről: „S közben csattognak a kalapácsok, pengenek a feszítő vasak, omlanak a nemzeti béklyó egyik jelképének, az úgynevezett szabadság szobornak a törmelékei. S az erős, fiatal munkáskezek nyomán gyorsan rommá kopnak e hamis eszmék szolgálatában álló építmény alapjai.” Zala, Rendkívüli kiadás 1956. október 26.
- ⁹¹ Zala, 1956. október 26.
- ⁹² ZML IV. 433. 5894. sz. letét Czegédy Edit naplója.
- ⁹³ Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége
- ⁹⁴ A felhívást Bocsor András egyetemi hallgató hozta magával Zalaegerszegre.
- ⁹⁵ Az ifjúság követelése a következő volt:
1. A Megyei Tanács törvénytelen vezetőit azonnal váltsák le és az újakat azonnal válasszák meg.
 2. A szovjet csapatok azonnali visszavonását a megye és az ország területéről.
- ⁹⁶ ZML Interjú Pék Józseffel 2001. június 14-15.

- ⁹⁷ A Kossuth téren álló emeletes épület, a város háború utáni első emeletes háza 1951-ben épült, cukrászda és Fűszer-Csemege bolt volt a mai üzletek helyén.
- ⁹⁸ Hamburger Jenő 1919-es népbiztos volt.
- ⁹⁹ Győrben a karhatalom kísérletet tett a fogolyszabadítás megakadályozására, fegyverhasználatuk három halálos áldozatot követelt, de a rabok kiszabadítását nem tudták megakadályozni. Szokolczai Attila közlése.
- ¹⁰⁰ A parancsnok azt mondta, ha betörik a kaput, lövetni fog.
- ¹⁰¹ ZML MSZMP Arch. 78. fond. Ellenforradalmi események gyűjtője, Zalaegerszeg város.
- ¹⁰² Zala, 1956. október 27.
- ¹⁰³ HL Jár. Kieg. Par. 6. ő.c.
- ¹⁰⁴ HL 33. lövész e. 3. ő.c.
- ¹⁰⁵ Egy visszaemlékező szerint nem célzott lövések voltak, gellert kapott golyók okozták a két halálos sebet, egy teherautó platóján. ZML IV. 433. 5940. sz. letét Benkő Károly visszaemlékezése.
- ¹⁰⁶ Másnap Sopronban több palack friss vért vettek át a megyei kórház számára az osztrákoktól, amit a burgenlandi váradók ajánlottak fel a szabadságukért küzdő zalaiaknak. A 150 éves Zala Megyei Kórház jubileumi évkönyve, 1998. 150.p.
- ¹⁰⁷ A kórház hivatalos jelentése szerint 1956. október 26-december 29. között a kórházba került lövési sérültek száma 29 fő, közülük 18 civil, 8 magyar katona, 2 rendőr és 1 szovjet katona. A fegyveres testületek tagjainak sérülése „a fegyverhasználat szabályainak megszegése” miatt történt. Nem szerepel 8-10 nem lövéstől származó sérülés a jelentésben, ezeket a forradalom napjaiban, illetve az orosz megszállás alatti tüntetésekből résztvevők szerezték, és kérték, nevük ne szerepeljen az orvosi naplóban, féltek a megtorlástól. Nem lövéstől származó, nyilvántartásban szereplő sérült 23 fő, 15 civil, 6 katona és 2 rendőr. A 150 éves Zala Megyei Kórház jubileumi évkönyve, 1998 89.p.
- ¹⁰⁸ HL 7. ő.c. Pálincás Ferenc visszaemlékezése.
- ¹⁰⁹ Uo.

- ¹¹⁰Uo.
- ¹¹¹Uo.
- ¹¹²Uo. Szerov hadseregtábornok az SZKP KB tagja, a szovjet Állambiztonsági Bizottság elnöke az esetről a következőket jelentette Mikojánnak a Szovjetunió MT elnökhelyettesének: „Zalaegerszegen a »forradalmi« bizottság lefegyverezte az államvédelem szerveit, munkatársait pedig kitiltotta a városból.” A „Jelcindosszié”, 1993. 54-55.p.
- ¹¹³ZML IV. 433. 5940. sz. letét
- ¹¹⁴A forradalom hangja, 1989. Szabad Győr rádiója 156.p.
- ¹¹⁵Mécs Imre 140.p.
- ¹¹⁶HL. 33. lövész e. 3. ő.e. Ilyen tartalmú nyilatkozat október 25-én hangzott el a rádióban. Bata István honvédelmi miniszter parancsát 9 óra 13 perckor olvasták fel: „Néphadseregünk minden katonája teljes éberséggel biztosítsa a szolgálat ellátását és akadályozza meg minden hasonló ellenforradalmi akciót.” A forradalom hangja, 1989. 67.p.
- ¹¹⁷HL 33. lövész e. 3. ő.e.
- ¹¹⁸Ma a Göcsej Múzeum épülete.
- ¹¹⁹A városban nagy volt a lakáshiány, a polgári lakossággal szemben a fegyveres testületeknek biztosítottak megfelelő lakásokat, a városból kitelepítettek lakásait is a helyi hatalom képviselőinek utalták ki.
- ¹²⁰ZML ZMB B 799/1957.
- ¹²¹Uo. Borka „dodonai” bejelentésén mindenki azt érthette, amit akart. A jogosakkal egyet ért, a nem jogosakkal nem ért egyet.
- ¹²²Uo.
- ¹²³HL 33. lövész e. 3. ő.e.
- ¹²⁴ZML ZMB B 799/1957.
- ¹²⁵Új Zala, 1956. október 28. 2.p.
- ¹²⁶ZML Interjú Pék Józseffel 2001. június 14-15.
- ¹²⁷Új Zala, 1956. október 30. 4.p.
- ¹²⁸ZML ZMB B 799/1957.
- ¹²⁹Uo.
- ¹³⁰Uo. A terv nem valósult meg.

- ¹³¹Az október 27-én hivatalba lépett, Nagy Imre által vezetett új kormány honvédelmi minisztere. A forradalom hangja, 1989. 99-100.p.
- ¹³²A forradalom hangja, 1989. 176-177.p.
- ¹³³HL 33. lövész e. 3 ö.e.
- ¹³⁴Új Zala 1956. november 3. 1.p.
- ¹³⁵HL Megyei kieg. par. 6. ő.c.
- ¹³⁶ZML ZMB B 799/1957.
- ¹³⁷Uo.
- ¹³⁸Uo.
- ¹³⁹Uo.
- ¹⁴⁰Uo.
- ¹⁴¹ZML Interjú Pék Józseffel 2001. június 14-15.
- ¹⁴²ZML ZMB B 799/1957.
- ¹⁴³A forradalom hangja. 1989. 226.p.
- ¹⁴⁴Új Zala, 1956. november 3. 2.p.
- ¹⁴⁵Új Zala, 1956. november 3. 2.p.
- ¹⁴⁶Interjú Pék Józseffel 2001. június 14-15..
- ¹⁴⁷Új Zala, 1956. november 3. 2.p.
- ¹⁴⁸ZML ZMB B 799/1957
- ¹⁴⁹Uo.
- ¹⁵⁰Uo.
- ¹⁵¹Uo.
- ¹⁵²HL ZM Kieg. Par. 6. ő.c. 10 óra 15 perckor a rádió a következő jelentést adta a szovjet csapatmozgásról: "...pénteken délelőtt Záhonyánál két páncélvonat jött át a határon a piros jelzés ellenére! ...Szolnokon az elmúlt 24 órában is nagyobb szovjet alakulatok, elsősorban harckocsik és páncélkocsik vonultak át. ...Csütörtökön este a dombóvár alatt állomásozó szovjet páncélos hadtest körülzárta a Kaposvártól néhány km-re fekvő taszári repülőteret...." A forradalom hangja, 1989. 475.p.
- ¹⁵³Uo.
- ¹⁵⁴Uo.
- ¹⁵⁵ZML Nauratyl József visszaemlékezése
- ¹⁵⁶ZML ZMB Bül. 53/1957.

- ¹⁵⁷Rákosi Gergely a Zala című megyei lap külső tudósítója, egyben az Írócsoport tagja. Korábban a Zala megyei Vetőmagtermeltető és Vetőmagellátó Vállalatnál dolgozott. Több regénye is megjelent, az Óriástök című regényének témáját az itt töltött időszakból merítette. A daru című remek szatírája a tehetetlen és öncélú bürokráciáról szól.
- ¹⁵⁸„Az én munkámra számított, érthetően: nekem voltak lapszerkesztési tapasztalataim, nyomdai postai kapcsolataim.” ZML IV. 433 5940. sz. letét Benkő Károly visszaemlékezése
- ¹⁵⁹Új Zala, 1956. Október 30. 3.p.
- ¹⁶⁰Uo.
- ¹⁶¹ZML ZMB B 799/1957.
- ¹⁶²Új Zala, 1956. október 31.
- ¹⁶³A forrásokból annyit tudunk, hogy Babos Tibor a városi oktatási osztály vezetője nem tartózkodott a városban, Kiss Gyula a megyei oktatási osztály vezetője ekkor a Szovjetunióban volt, csak novemberben jött haza.
- ¹⁶⁴ZML ZMB B 981/1957.
- ¹⁶⁵ZML ZMB B 831/1957.
- ¹⁶⁶Többségében nem megfelelő iskolai végzettséggel betöltött munkakörökről van szó, pl. általános iskolai végzettséggel többen középiskolában tanítottak, vagy az egyik pedagógussal kapcsolatban szóba került, hogy egy ötgyermekes anyát jelentett fel, mert az Rákosit szidta.
- ¹⁶⁷A SZOT felhívása a munkástanácsok megalakításáról október 26-án hangzott el a rádióban. A forradalom hangja, 1989. 86-87.p.
- ¹⁶⁸ZML IV. 433. 5924. sz. letét
- ¹⁶⁹BM Történeti Irattár V-150380.sz.I. kötet
- ¹⁷⁰ZML ZMB B 384/1958.
- ¹⁷¹Uo.
- ¹⁷²A zalaegerszegi vasútállomás előtti liget.
- ¹⁷³Darvas eltávolítását nemcsak az említett megjegyzés miatt követelték, hanem azért is, mert a főhadnagyként korábban internáló-tábor parancsnok volt.

- ¹⁷⁴ZML Interjú Pék Józseffel 2001. június 14-15.
- ¹⁷⁵ZML ZMB B 802/1957. A „hegyek” a város széli dombok. A kocsik néhány napig ott álltak, csak november 7-e körül vitték vissza a vállalathoz.
- ¹⁷⁶Sajnos ilyen dokumentum nem maradt fenn a periratokban.
- ¹⁷⁷ZML ZMB B 762/1957.
- ¹⁷⁸Uo.
- ¹⁷⁹Uo. Elbocsátották az ÁVH-s tisztek feleségeit (2 főt), 5 munkatársat helyeztek alacsonyabb munkakörbe.
- ¹⁸⁰Uo.
- ¹⁸¹Uo.
- ¹⁸²Uo.
- ¹⁸³ZML ZMB B 15/1958.
- ¹⁸⁴ZML ZMB TB 1/1958. Követeléseiket még aznap Szombathelyre vitték azzal a szándékkal, hogy a Szabad Szombathely Rádióban beolvassák. Bizonytalan információink vannak arra vonatkozóan, leközltek-e. A vallomások egy része állítja, hogy a dunántúli események hírei között a követeléseket is beolvasták, más részük azt mondja nem közölték, mert jórészt országos követelések voltak, azok pedig már elhangzottak a rádióban.
- ¹⁸⁵ZML ZMB B 150/1958.
- ¹⁸⁶Új Zala, 1956. október 31.
- ¹⁸⁷Új Zala, 1956. november 4. 1.p.
- ¹⁸⁸Új Zala, 1956. november 4. 2.p.
- ¹⁸⁹Hiányzó lapok, 1993. 135.p.
- ¹⁹⁰I. világháborús fogolytemető
- ¹⁹¹HL 33. lövész e. 3. ő.e. November 4-én „... a szovjet csapatok megkezdték Magyarország területén a rend helyreállításával és a népi demokratikus hatalom visszaállításával kapcsolatos hadműveleteket....” Hiányzó lapok, 1993. 135.p.
- ¹⁹²HL 33. lövész e. 3. ő.e.
- ¹⁹³A volt határőr laktanya a városban, ma az INTERSPÁR áruház áll a helyén.
- ¹⁹⁴A volt határőrlaktanyával szemben az olai ferences Jézus Szíve Plébánia kolostor épülete, melyet a szerzetesrendek működésé-

nek betiltása után államosítottak, itt működött a kiegészítő parancsnokság.

¹⁹⁵HL Megyei Kieg. Par. 6a. ő.c.

¹⁹⁶Ma a ferences rendház.

¹⁹⁷ZML ZMB B 799/1957.

¹⁹⁸Uo.

¹⁹⁹ZML ZMB B 762/1957.

²⁰⁰Nagykanizsát november 5-én szállták meg az oroszok.

²⁰¹Lenti megszállása november 7-én történt.

²⁰²A Zala megyei Vendéglátó Vállalat Munkástanácsának elnöke.

²⁰³ZML Interjú Pék Józseffel 2001. június 14-15.

²⁰⁴ZML Interjú Pék Józseffel 2001. június 14-15.

²⁰⁵HL 32. tüzér e. 3. ő.c.

²⁰⁶ZML Interjú Pék Józseffel 2001. június 14-15.

²⁰⁷ZML IV. 433. 5894 sz. letét Czeglédy Edit naplója.

²⁰⁸ZML ZMB B 20/1957.

²⁰⁹A röpirat tartalma a mellékletben megtalálható.

²¹⁰Uo.

²¹¹ZML ZMB B 423/1957.

²¹²Rendőrségi napi jelentések 2. 37.p.

²¹³ZML IV. 433. 5894 sz. letét Czeglédy Edit naplója.

²¹⁴HL 33. lövész e. 3. ő.c.

²¹⁵ZML Zimonyi Emerika visszaemlékeése.

²¹⁶Uo.

²¹⁷Kádár november 11-i rádióbeszédében kijelentette: „... a kormány megítélése szerint két-három napon belül végezni lehet a banditákkal!...”

²¹⁸Pintér Tamás 213.p.

²¹⁹HL 33. lövész e. 3. ő.c.

²²⁰Az Elnök Tanács által 1956. november 10-én kibocsátott Tiszti Nyilatkozat: „... Kijelentem, hogy feltétel nélkül csatlakozom az 1956. november 4-én megalakult Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányhoz. Támogatom kormányunkat az elmúlt hibák és hiányosságok kijavításában. Egyetértek azzal, hogy népünket és hazánkat fenyegető ellenforradalmi veszély miatt szükséges volt

kérni a baráti Szovjetunó kormánya, illetve a szövetséges szovjet hadsereg segítségét, az ellenforradalmi erők felszámolásához, népi demokratikus rendszerünk és szabadságunk megszilárdításához. Híve vagyok az őszinte egyenjogúságon alapuló magyar-szovjet barátságnak!...” Szabó Árpád: Mellékletek.

²²¹A nagylengyeli olajmező biztosítását a 33. lövész ezredből a karhatalomba lépett egység végezte. HL. 33. lövész e. 3. ő.c.

²²²ZML Zalaegerszegi Határőr Kerületi Parancsnokság iratai. A Zala megyei MSZMP Megyei Bizottsága és a megyei fegyveres szervek parancsnokaiból 1957. február 22-én alakult operatív bizottság határozata alapján készült intézkedési terv. 238.p.

²²³Uo. 234.p.

²²⁴Uo. 235-236.p.

²²⁵Uo. 235.p.

²²⁶Március 15-e előtt a meghirdetett MUK – Márciusban Újra Kezdjük – miatt.

²²⁷Amikor az orosz városparancsnokság elfoglalta a kiegészítő parancsnokság épületét, az állomány ideiglenesen a járási kiegészítő parancsnokságon kapott helyet. 1957. január 18-án a megyei kiegészítő parancsnokság megkapta a volt Begyűjtési Hivatal épületét (Kosztolányi utca 5.sz.)

²²⁸HL, ZM Kieg. Par. 6a ő.c.

²²⁹HL 33. lövész e. 3. ő.c.

²³⁰Pintér Tamás 214.p.

²³¹Rendőrségi napi jelentések 54.p.

²³²Rendőrségi napi jelentések 84.p.

²³³Banka Pál alezredest a Szegedi Katonai Bíróság 5 évi börtönbüntetésre ítélte.

²³⁴Magyar Közlöny, 1956. december 8. 99. szám

²³⁵1957. február 5-én érkezett a zalaegerszegi Csány László Közgazdasági Technikumba Török Béláné békéscsabai feliratkészítő szórólapja, melyben a következőt ajánlotta a címzettnek: „Népköztársaságunk címerének megváltoztatásával kapcsolatban felhívom becses figyelmüket, hogy régi ovál táblák átfestését Kossuth címerre db-ként 40,-forintért elvállalom.”

- ²³⁶ „...szimbolkája ellentétben áll a dolgozó magyar nép mai eszméiségével.” A miniszterelnök heraldikai észrevételei a Kossuth-címerről: „Ebből a jobbágyságot jelképező kettőskereszt, az imperialista törekvéseket kifejező hármashalom és négy folyó nem a mi, új történelmi úton járó magyar népünk eszméit fejezik ki.” Sipos Levente 110.p.
- ²³⁷ A címer leírása: „... kétoldalt búzakoszorúval egybefogott világoskék mezőben álló, ívelt oldalú piros-fehér-zöld színű pajzs. A búzakoszorút balról piros-fehér-zöld, jobbról vörös színű szalag fonja át. A pajzs fölött középen elhelyezett vörös csillag arany színű sugarakat bocsát a mezőre.” Gyarmati György 35.p.
- ²³⁸ ZML ZMT VB jkv. 1956. november 7. 344/1956. vb. hat.
- ²³⁹ ZML ZMT VB jkv. 1956. november 14. 346/1956. vb. hat.
- ²⁴⁰ ZML Zala Megyei Ügyészség 1957. ig. II./9. IV. negyedévi jelentés.
- ²⁴¹ Márai Sándor, 1991. 243.p.
- ²⁴² Valószínűleg a MUK analógiájára szóló üzenet.
- ²⁴³ ZML MSZMP Arch. 78. fond Ellenforradalmi események gyűjtője, Zalaegerszeg város.
- ²⁴⁴ ZML ZMB B 20/1957.
- ²⁴⁵ Bulgagyin 1956-ban a Szovjetunió Minisztertanácsának elnöke.
- ²⁴⁶ Hruscsov az SZKP első titkára, a Minisztertanács elnöke.
- ²⁴⁷ Hamarskjöld, Dag 1953-1961 között az ENSZ főtitkára.
- ²⁴⁸ Gomulka, Wladyslaw a Lengyel Egyesült Munkáspárt első titkára
- ²⁴⁹ Tito a Jugoszláv Szövetséges Szocialista Köztársaság és a Jugoszláv Kommunista Párt, illetve a Jugoszláv Kommunista Szövetsége vezetője.
- ²⁵⁰ ZML ZMB B 111/1957. A Ludas volt Mátyás c. röplap a bázaakerettyei Kőolajipari Vállalattól hozták Zalaegerszegre november végén.
- ²⁵¹ Helyesen Grebennyik, Budapest szovjet katonai városparancsnoka, a szovjet Államvédelmi Bizottság elnökének helyettese.
- ²⁵² Helyesen Weiss Manfred Művek, az államosítás után Rákosi Művek, majd Csepeli Vas-és Fémművek.

²⁵³Marosán György a MFMPK alapító tagja, államminiszter, MSZMP PB tagja, 1957-1959-ben az MSZMP budapesti első titkára.

²⁵⁴Eden brit konzervatív politikus, külügyminiszter, 1955-1956-ban miniszterelnök.

²⁵⁵A verset a szerző októberben írta, viszont a Zala kézirat nyilvánított lapja szerint a szerkesztőséghez november 10-én érkezett. Ekkor a belpolitikai rovat vezetője már úgy ítélte „nem közölhető”, ezért nem is jelent meg az újságban. Nemcsak a városból, hanem a megye több településéről érkeztek hasonló, a forradalmat éltető versek, írások, melyek sorsa november 4-e után hasonlóan a „nem közölhető” kategória volt.

²⁵⁶Az összeállítás a Zala Megyei Monográfia, a Rendőrségi napi jelentések és a periratok alapján történt.

²⁵⁷A hazatelepítési központok létrehozásáról 1956. november 28-án a fegyveres erők miniszterének 5005/1956. sz. rendeletének végrehajtására hozott 20-292/16/1956. sz. belügyminiszter-helyettesi utasításban intézkedtek. A központok feladata az október 23-a után Ausztriába távozott és onnan önként visszatérteket összegyűjtse, átmenetileg gondozásba vegye, lakóhelyükre való szállításukat megszervezze. Rendőrségi napi jelentések I. 267.p. A zalaegerszegi hazatelepítési központ iratai nem kerültek levéltárunkba, tevékenységéről a sajtó híradásain és a rendőrségi napi jelentéseken kívül adat nem áll rendelkezésünkre. A zalaegerszegi központot 1957. február 27-én számolták fel. Az összefoglaló jelentés szerint működése alatt 3388 főt kísértek be a központhoz. Rendőrségi napi jelentések II. 360.p. A Hazatelepítési Iroda a Várkör 1-3. sz. házban, a korábbi Begyűjtési Hivatal helyén volt. ZML Zalaegerszeg VT VB jkv. 1956. december. 13.